

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Praktični vodič kroz uslove prihvatljivosti

Ažurirano 31. avgusta 2019.

Izdavači i organizacije koji su zainteresovani za prevod i/ili umnožavanje celog ili dela ovog vodiča u vidu štampane ili elektronske publikacije treba da se obrate na adresu publishing@echr.coe.int da bi dobili informacije o postupku autorizacije.

Ako želite da znate koji su prevodi Vodiča kroz sudsku praksu trenutno u izradi, pogledajte pod odrednicom [Pending translations](#).

Prevod ovog dokumenta je pripremljen međusobnim sporazumom Saveta Evrope i Evropskog suda za ljudska prava, uz finansijsku podršku zajedničkog projekta Evropske unije i Saveta Evrope “Jačanje efikasnih pravnih sredstava za sprečavanje kršenja ljudskih prava u Srbiji”. Prevod ovog dokumenta je odgovornost prevodioca i stavovi izraženi u njemu ni na koji način ne izražavaju zvanične stavove Evropske unije, Saveta Evrope niti Evropskog suda za ljudska prava.

Ovaj vodič je pripremio Direktorat Jurisconsult i on ničim ne obavezuje Sud. Može podlegati redaktorskim izmenama.

Tekst Vodiča je u izvorniku sačinjen na engleskom jeziku. Prvi put je objavljen u decembru 2009. Redovno se ažurira uporedo s razvojem sudske prakse. Ova verzija je završena 31. avgusta 2019.

Tekst [Vodiča kroz uslove prihvatljivosti i ostalih vodiča kroz sudsku praksu](#) može se preuzeti na adresi www.echr.coe.int (Sudska praksa – Analiza sudske prakse – vodiči o prihvatljivosti). Za najnovije podatke o publikacijama treba slediti Tviter nalog Suda na adresi https://twitter.com/ECHR_CEDH.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2019

Sadržaj

Predgovor	6
Uvod	7
A. Pojedinačna predstavka	9
1. Svrha odredbe.....	9
2. Kategorije podnosioca predstavke.....	9
a. Fizička lica	9
b. Pravna lica	9
c. Bilo koja grupa pojedinaca.....	10
3. Status žrtve	10
a. Pojam „žrtve”	10
b. Neposredna žrtva	11
c. Posredna žrtva	11
d. Potencijalne žrtve i <i>actio popularis</i>	13
e. Gubitak statusa žrtve.....	14
f. Smrt žrtve	16
4. Zastupanje	16
B. Sloboda ostvarivanja prava na pojedinačnu predstavku	17
Obaveze tužene države.....	19
a. Pravilo 39. Poslovnika Suda	19
b. Utvrđivanje činjenica.....	20
c. Istrage	21
I. Procesni osnovi neprihvatljivosti.....	22
A. Nisu iscrpeni unutrašnji pravni lekovi.....	22
1. Svrha pravila	22
2. Primena pravila.....	23
a. Fleksibilnost	23
b. Usklađenost s domaćim pravilima i ograničenjima	23
c. Postojanje nekoliko pravnih lekova	24
d. Pritužba po osnovu suštine	24
e. Postojanje i primerenost	25
f. Dostupnost i delotvornost.....	26
3. Granice primene pravila	27
4. Raspodela tereta dokazivanja.....	27
5. Procesni aspekti	29
6. Stvaranje novih pravnih lekova	30
B. Nepoštovanje roka od šest meseci	32
1. Svrha pravila	32
2. Datum od koga počinje da teče rok od šest meseci	33
a. Pravnosnažna odluka.....	33
b. Polazište.....	34
i. Saznanje o odluci	34
ii. Dostavljanje odluke	34
iii. Nema dostavljanja odluke	34
iv. Nije dostupan pravni lek.....	35

v. Trajno stanje	35
3. Istek roka od šest meseci	36
4. Datum podnošenja predstavke	36
a. Popunjen obrazac za predstavku	36
b. Pismo punomoćje	36
c. Datum slanja predstavke	36
d. Slanje telefaksom	37
e. Karakterizacija pritužbe	37
f. Naknadne pritužbe	37
5. Posebne situacije	38
a. Primenljivost vremenskih ograničenja na trajna stanja u vezi s pravom na život, dom i imovinu	38
b. Primenljivost vremenskih ograničenja u vezi sa nepreduzimanjem delotvorne istrage povodom smrti i zlostavljanja	38
c. Primenljivost pravila o šest meseci u predmetima u kojima se radi o višestrukim razdobljima pritvora na osnovu člana 5. stav 3. Konvencije	39
C. Anonimna predstavka	40
1. Anonimna predstavka	40
2. Predstavka koja nije anonimna	40
D. U suštini istovetna	41
1. U suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao	41
2. U suštini istovetna s predstavkom koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja	42
a. Procena sličnosti predmeta	42
b. Pojam „postupka pred drugom međunarodnom instancom radi ispitivanja, odnosno rešavanja”	43
E. Zloupotreba prava na predstavku	43
1. Opšta definicija	43
2. Dovođenje Suda u zabludu	44
3. Uvredljiv jezik	45
4. Povreda načela poverljivosti postupka za postizanje prijateljskog poravnanja	45
5. Predstavka koja je očigledno zlonamerna ili koja je lišena svake stvarne svrhe	46
6. Drugi predmeti	46
7. Pristup za koji treba da se opredeli tužena država	47
II. Osnov neprihvatljivosti u vezi s nadležnošću Suda	48
A. Nespojivost <i>ratione personae</i>	48
1. Načela	48
2. Nadležnost	49
3. Odgovornost i pripisivost	51
4. Pitanja u vezi s mogućom odgovornošću visokih strana ugovornica Konvencije po osnovu činjenja ili nečinjenja povezanih s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji	51
B. Nespojivost <i>ratione loci</i>	53
1. Načela	53
2. Specifični slučajevi	54
C. Nespojivost <i>ratione temporis</i>	54
1. Opšta načela	54
2. Primena tih načela	55

a. Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvatanje nadležnosti institucija Konvencije	55
b. Činjenice pre ili posle stupanja na snagu ili izjave	55
3. Specifične situacije	57
a. Trajne povrede	57
b. „Kontinuirana“ procesna obaveza da se istraže nestanci koji su se dogodili pre ključnog datuma	57
c. Procesna obaveza po članu 2. da se istraži smrt: postupci u vezi sa činjenicama koje su van vremenske nadležnosti Suda	58
d. Razmatranje prethodnih činjenica	59
e. Postupci u toku ili pritvor	59
f. Pravo na naknadu za presudu kojom je podnosilac predstavke pogrešno proglašen krivim	59
g. Pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari	59
D. Nespojivost <i>ratione materiae</i>	59
III. Neprihvatljivost na osnovu merituma	62
A. Očigledno neosnovana	62
1. Opšti uvod	62
2. „Četvrta instanca“	63
3. Jasno ili očigledno odsustvo povrede	64
a. Nema proizvoljnosti ni nepravichnosti	65
b. Nema nesrazmernosti između ciljeva i sredstava koja su primenjena	65
c. Ostala relativno jasna suštinska pitanja	66
4. Nepotkrepljene pritužbe: nedostatak dokaza	66
5. Konfuzne ili nerealne pritužbe	68
B. Nije značajnije oštećen	68
1. Istorijat novog uslova	68
2. Obim dejstva	68
3. Da li je podnosilac predstavke značajnije oštećen	69
a. Nepostojanje značajnije finansijske štete	70
b. Značajna finansijska šteta	72
c. Nepostojanje značajne nefinansijske štete	72
d. Značajna nefinansijska šteta	73
4. Dve zaštitne odredbe	76
a. Da li poštovanje ljudskih prava zahteva da se ispita meritum predmeta	76
b. Da li je predmet propisno razmotren pred nekim domaćim sudom	77
Indeks citiranih predmeta	79

Predgovor

Ovaj praktični vodič je deo serije vodiča kroz Konvenciju, koji je objavio Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud, Evropski sud ili Sud u Strazburu) kako bi obavestio pravnike praktičare, naročito advokate od kojih može biti zatraženo da zastupaju podnosiocima predstavki pred Sudom, o uslovima prihvatljivosti pojedinačnih predstavki. Ovaj vodič je tako koncipiran da pruži jasniju i detaljniju sliku o uslovima prihvatljivosti pre svega da bi se što je moguće više smanjio broj predstavki koje nemaju izgleda da dovedu do odluke o meritumu i, drugo, da bi se osiguralo da one predstavke koje zavređuju razmatranje o meritumu prođu test prihvatljivosti.

Stoga ovaj vodič ne pretenduje na to da bude potpuno iscrpan i usredsrediće se na one scenarije koji se najčešće događaju u praksi. Primeri iz sudske prakse izabrani su iz reda najvažnijih, precedentnih i/ili najnovijih presuda i odluka.*

Presude Suda ne služe samo za odlučivanje u predmetima koji su izneti pred njega nego, uopštenije, da detaljnije osvetle, očuvaju i razviju pravila utvrđena Konvencijom, čime doprinose tome da države poštuju obaveze koje su preuzele na sebe kao visoke strane ugovornice (*Irska protiv Ujedinjenog kraljevstva*, stav 154, 18. januar 1978, Series A br. 25 i, u skorije vreme, *protiv Letonije* [Vv], br. 44898/10, stav 109, 5. jul 2016).

Stoga je zadatak sistema koji je osnovan Konvencijom da se rešavaju pitanja javne politike u opštem interesu, čime se uzdiže nivo standarda zaštite ljudskih prava i proširuje jurisprudencija ljudskih prava kroz celu zajednicu visokih strana ugovornica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [Vv], stav 89, br. 30078/06, ECHR 2012). Zaista, Sud naglašava ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta evropskog javnog reda” u oblasti ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [Vv], br. 45036/98, stav 156, ECHR 2005-VI).

Ovaj vodič sadrži reference na ključne reči za svaki navedeni član Konvencije i protokola uz nju. Pravna pitanja koja se razmatraju u svakom pojedinačnom predmetu rezimirana su u [spisku ključnih reči](#), odabranih iz leksikona termina koji su (u većini slučajeva) preuzeti neposredno iz teksta Konvencije i protokola uz nju.

[Baza podataka HUDOC](#), koja sadrži predmete iz sudske prakse omogućuje da se pretraga vrši po ključnoj reči. Pretraga pomoću ključnih reči omogućuje da se pronađe grupa dokumenata sa sličnim pravnim sadržajem (rezonovanje i zaključci Suda u svakom pojedinačnom predmetu rezimiraju se kroz ključne reči). Ključne reči za pojedinačne predmete mogu se naći tako što će se pritisnuti tag *Case Details* (podrobnosti predmeta) u bazi HUDOC. Više informacija o bazi podataka HUDOC i ključnim rečima može se naći u Priručniku za korisnike [baze HUDOC](#).

* Primeri iz sudske prakse koji su ovde navedeni mogu biti ili na jednom ili na oba zvanična jezika (engleski i francuski) Suda i Evropske komisije za ljudska prava. Ako nije drugačije naznačeno, sve reference odnose se na presudu o meritumu koju je izreklo jedno od veća Suda. Naziv „*odluka*” ukazuje na to da je citat iz teksta odluke Suda, dok skraćenica „[Vv]” označava da je o predmetu odlučivano pred Velikim većem.

Uvod

1. Sistem zaštite osnovnih prava i sloboda ustanovljen Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Konvencija) zasniva se na načelu supsidijarnosti. Važnost tog načela iznova je potvrđena usvajanjem [Protokola br. 15.](#) uz Konvenciju, koji će, od trenutka kada stupi na snagu, uvesti izričito pozivanje na to načelo u Preambuli Konvencije. Prvenstveno je visokim stranama ugovornicama Konvencije povereno da se staraju o primeni Konvencije; Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud) treba da interveniše samo onda kada države ne izvršavaju svoje obaveze.

Strazbur počinje da vrši nadzor uglavnom podstaknut pojedinačnim predstavkama, koje Sudu može podneti svaki pojedinac ili pravno lice koji se nalaze u nadležnosti visoke strane ugovornice Konvencije. Samim tim, izuzetno je širok dijapazon potencijalnih podnosilaca predstavke: pored osamsto miliona stanovnika evropskog kontinenta i državljana trećih zemalja koji tu takođe žive ili su u tranzitu, postoje i milioni udruženja, fondacija, političkih stranaka, preduzeća i tako dalje (da i ne pominjemo ovde ona lica koja, usled ekstrateritorijalnih radnji koje su počinile visoke strane ugovornice Konvencije van svojih teritorija, spadaju u njihovu nadležnost).

Tako je već izvestan broj godina, usled dejstva različitih činilaca, Sud zatrpan pojedinačnim predstavkama (prema stanju od 31. decembra 2018. godine u tom trenutku u razmatranju je bilo 56.350 predstavki). Ogromna većina tih predstavki se, međutim, odbacuje i pre no što se pristupi razmatranju merituma zato što ne ispunjava jedan od kriterijuma prihvatljivosti propisanih Konvencijom. Na primer, 2018. godine od 42.761 predstavke, njih 40.023 su proglašene neprihvatljivima ili su obrisane sa liste predmeta. Ovakva situacija izaziva razočaranje iz dva razloga. Prvo, budući da je Sud dužan da odgovori na svaku predstavku, on samim tim nije u mogućnosti da u razumnom roku rešava one predmete koji nalažu da se ispita suština, pa stoga javnost od takve situacije ne može da ima nikakvu stvarnu korist. Drugo, neminovno se dešava da desetinama podnosilaca predstavke budu odbijene.

2. Visoke strane ugovornice Konvencije, kao i Sud i njegov Sekretarijat, neprestano nastoje da iznađu načine za rešavanje ovog problema kako bi se obezbedilo delotvorno sprovođenje pravde. Jedna od najuočljivijih mera na tom planu jeste usvajanje Protokola br. 14 uz Konvenciju. To, između ostalog, omogućuje da po predstavkama koje su očigledno neosnovane ubuduće postupa sudija pojedinac kome pomažu izvestioci koji nisu sudije, a ne odbor od tri sudije. [Protokolom br. 14](#), koji je stupio na snagu 1. juna 2010. godine takođe se uvodi novi kriterijum prihvatljivosti u vezi sa stepenom štete koju je podnosilac predstavke pretrpeo, čime se želelo da se obeshrabre predstavke onih lica koja nisu značajnije oštećena.

Predstavnici 47 zemalja članica Saveta Evrope, koji su obavezani Konvencijom, sastali su se 19. februara 2010. godine u Interlaken u Švajcarskoj kako bi razmotrili budućnost Suda i, pre svega, problem velikog broja zaostalih predmeta koji je direktna posledica ogromnog broja neprihvatljivih predstavki. Oni su u [svečanoj izjavi](#) potvrdili da Sud ima centralnu ulogu u evropskom sistemu zaštite osnovnih prava i sloboda i obavezali su se da će poboljšati njegovu delotvornost uz istovremeno očuvanje načela pojedinačnih predstavki.

Potreba da se obezbedi funkcionalnost mehanizma Konvencije na kratak, srednji i duži rok dodatno je istaknuta u deklaracijama usvojenim na narednim konferencijama u [Izmiru](#), [Brajtonu](#), [Briselu](#) i [Kopenhagenu](#), koje su održane 2011, 2012, 2015. i 2018. godine.

3. Ideja da se potencijalnim podnosiocima predstavki pruže sveobuhvatne i objektivne informacije o samom postupku podnošenja predstavke i o kriterijumima prihvatljivosti izričito je navedena u tački C-6 (a) i (b) [Deklaracije iz Interlakena](#). U istom tom kontekstu treba sagledavati i ovaj praktični vodič kroz uslove prihvatljivosti pojedinačnih predstavki. Osnovna je svrha ovog vodiča da predoči jednu jasniju i detaljniju sliku uslova prihvatljivosti, pre svega radi maksimalnog mogućeg smanjenja broja predstavki koje nemaju nikakvog izgleda da dovedu do odluke o meritumu i, drugo, da se obezbedi

da one predstavke koje nalažu da se razmotri suština prođu test prihvatljivosti. Kako zasad stoje stvari, u većini predmeta koji polože taj test, prihvatljivost i meritum razmatraju se u isto vreme, čime se čitav postupak pojednostavljuje i ubrzava.

Ovaj dokument je prvenstveno namenjen pravnicima praktičarima i posebno onim pravnicima koji bi mogli biti pozvani da zastupaju podnosiocima predstavke pred Sudom.

Ti kriterijumi prihvatljivosti koji su navedeni u članu 34. (pojedinačne predstavke) i članu 35. (uslovi prihvatljivosti) Konvencije razmotreni su u svetlu sudske prakse Suda u Strazburu. Potpuno je prirodno da se neki pojmovi, kao što su pravilo o šest meseci i, u nešto manjoj meri, iscrpljenost unutrašnjih pravnih lekova, znatno lakše definišu nego drugi kao što su, na primer, izraz „očigledno neosnovana“, koji se može raščlanjivati i analizirati gotovo *ad infinitum*, ili pojmovi sudske nadležnosti *ratione materiae* ili *ratione personae*. Pored toga, podnosioci predstavki se znatno češće pozivaju na neke članove Konvencije nego na druge njene članove, a neke Visoke strane ugovornice nisu ni ratifikovale sve dodatne protokole uz Konvenciju, dok su druge Visoke strane ugovornice izrazile rezervu u pogledu domašaja izvesnih odredaba. Nisu uzeti u obzir retki slučajevi međudržavnih predstavki budući da bi to nalagalo da se sprovodi jedan bitno drugačiji pristup. Zbog svega toga, ovaj vodič nije potpuno iscrpan i ne pretenduje da to bude, već je usredsređen na najčešće scenarije.

4. Tekst Vodiča izrađen je u Direktoratu Jurisconsult Suda, a ovde izneto tumačenje uslova za prihvatljivost nije ni na koji način obavezujuće za Sud. Tekst će biti redovno ažuriran. Izvorni tekst napisan je na francuskom i engleskom i on će biti preveden na neke druge jezike, s tim što će prioritet pri tome imati zvanični jezici zemalja iz kojih potiče najveći broj predstavki.

5. Pošto budemo definisali pojmove pojedinačne predstavke i statusa žrtve, u Vodiču ćemo se pozabaviti procesnim osnovama neprihvatljivosti (Deo I), osnovama koje se odnose na nadležnost Suda (Deo II) i osnovama koje se odnose na meritum, odnosno suštinu predmeta (Deo III).¹

¹ Za jasniji uvid u različite faze postupka u kome Sud razmatra predstavku, vidi stranicu „[Obrada predmeta](#)“ na veb-sajtu Suda (www.echr.coe.int –Sud – Kako Sud funkcioniše) i naročito dijagram „[Život predstavke](#)“.

A. Pojedinačna predstavka

Član 34. – Pojedinačne predstavke

„Sud može da prima predstavke od svakog lica, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, koje je učinila neka visoka strana ugovornica. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju delotvorno vršenje ovog prava.”

HUDOC – ključne reči

Predstavka (34) – Tužena država (34) – Pojedinačna (34) – Nevladina organizacija (34) – Grupa lica (34) – Žrtva (34) – *Actio popularis* (34) – *Locus standi* (34)

1. Svrha odredbe

6. Član 34, koji jemči pravo na pojedinačnu predstavku, pruža svakom pojedincu istinsko pravo da pokrene pravni postupak na međunarodnom nivou. To je takođe jedno od osnovnih jemstava delotvornosti sistema Konvencije – jedan od „ključnih sastavnih delova celokupnog mehanizma” za zaštitu ljudskih prava (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [Vv], stavovi 100. i 122. *Loizidou protiv Turske*, *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stav 70).

7. Kao živi instrument, Konvencija se mora tumačiti u svetlu savremenih uslova. Ustaljena sudska praksa se u tom smislu primenjuje i na procesne odredbe, kao što je član 34. (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stav 71). Ustaljena sudska praksa u tom smislu primenjuje se i na procesne odredbe, kao što je član 34. (*ibid.*, stav 71).

8. Da bi se pozvao na član 34. Konvencije, podnosilac predstavke mora da ispuni dva uslova: mora spadati u jednu od kategorija podnosilaca predstavke naznačenih u članu 34. i mora biti u stanju da dokaže da je žrtva povrede prava po Konvenciji (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [Vv], stav 47).

2. Kategorije podnosilaca predstavke

a. Fizička lica

9. Svako fizičko lice može se pozvati na zaštitu Konvencije od visoke strane ugovornice kada se navodna povreda dogodila u nadležnostii države o kojoj je reč, saglasno članu 1. Konvencije (*Van der Tang protiv Španije*, stav 53), bez obzira na državljanstvo, mesto boravka, građanski status, položaj ili pravni kapacitet. Za majku lišenu roditeljskih prava – vidi *Scozzari či Giunta protiv Italije* [Vv], stav 138; za maloletno lice – vidi *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; za lice lišeno poslovne sposobnosti, bez saglasnosti njegovog staratelja – vidi *Zehentner protiv Austrije*, stav 39. i dalje.

10. Predstavke mogu podneti samo živa lica ili mogu biti podnete u njihovo ime; preminulo lice ne može da podnese predstavku (*Aizpurua Ortiz i drugi protiv Španije*, stav 30; *Dvořáček i Dvořáková protiv Slovačke*, stav 41), predstavka se može podneti čak i preko zastupnika (*Kaya i Polat protiv Turske protiv Turske* (odluka); *Ciobanu protiv Rumunije* (odluka)).

b. Pravna lica

11. Pravno lice koje tvrdi da je žrtva povrede prava utvrđenih Konvencijom i protokolima uz nju koju je počinila država članica ima pravnu legitimaciju pred sudom samo ako je „nevladina organizacija” u smislu člana 34. Konvencije.

12. Izraz „vladine organizacije” nasuprot izrazu „nevladine organizacije”, u smislu člana 34. ne primenjuje se samo na centralne organe države već i na decentralizovane vlasti koje ostvaruju „javne funkcije”, bez obzira na njihovu autonomiju u odnosu na centralne organe; on se isto tako primenjuje na lokalne i regionalne vlasti (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stav 26), opštinu (*Ayuntamiento de Mula protiv Španije* (odluka)) ili deo opštine koji učestvuje u ostvarivanju javne vlasti (*Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odluka)), od kojih niko nema pravo da podnosi predstavku na osnovu člana 34 [vidi, takođe, *Döşemealtı Belediyesi protiv Turske* (odluka)].

13. Kategorija „vladine organizacije” obuhvata pravna lica koja učestvuju u ostvarivanju vlasti ili upravljaju nekom javnom službom ili servisom pod vladinom kontrolom (*JKP „Vodovod” Kraljevo protiv Srbije* (odluka), stavovi 23–28, gde se radilo o preduzeću za vodovod i kanalizaciju koje je osnovala opština). Kako bi se utvrdilo da li određeno pravno lice koje nije teritorijalna vlast spada u tu kategoriju, mora se voditi računa o njegovom pravnom statusu i, tamo gde je to primereno, o pravima koja mu taj status pruža, o prirodi delatnosti koju obavlja i o kontekstu u kome se ta delatnost ostvaruje, kao i o stepenu njegove nezavisnosti od političkih vlasti (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stav 26; *Kotov protiv Rusije* [Vv], stav 93). Za javnopravne entitete koji ne ostvaruju vlast vidi *The Holy Monasteries protiv Grčke*, stav 49; *Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stavovi 24–26; *Österreichischer Rundfunk protiv Austrije* (odluka)]. Za državna preduzeća, koja uživaju dovoljnu institucionalnu i funkcionalnu nezavisnost od države vidi *Islamic Republic of Iran Shipping Lines protiv Turske*, stavovi 80–81; *Ukraine-Tyumen protiv Ukrajine*, stavovi 25–28; *Unédic protiv Francuske*, stavovi 48–59. i, nasuprot tome, *Zastava It Turs protiv Srbije* (odluka); *State Holding Company Luganskvugillya protiv Ukrajine* (odluka); vidi, takođe, *Transpetrol, a.s., protiv Slovačke* (odluka).

c. Bilo koja grupa pojedinaca

14. Predstavku može podneti svaka grupa pojedinaca. Međutim, lokalne vlasti ni bilo koji drugi državni organ ne mogu podneti predstavke preko pojedinaca koji ih čine ili ih zastupaju, a koje se odnose na kažnjiva dela čiji je počinitelj država za koju su oni vezani ili u čije ime vrše javna ovlašćenja (*Demirbaş i drugi protiv Turske* (odluka)). Nasuprot tome, grupa poslanika iz regionalnog parlamenta može se smatrati „grupom lica” (umesto vladine organizacije) kada se prituže zbog suspendovanja plenarnog zasedanja parlamenta autonomne zajednice. U takvom slučaju, prava i slobode na koje se pozivaju podnosioci predstavke tiču se njih individualno, i nisu svojstveni parlamentu kao instituciji (*Forcadell i Lluís i drugi protiv Španije* (odluka)).

3. Status žrtve

a. Pojam „žrtve”

15. Reč „žrtva” u kontekstu člana 34. Konvencije označava lica ili lica koja su neposredno ili posredno pogođena navodnom povredom prava. Stoga se član 34. ne odnosi samo na neposrednu žrtvu ili žrtve navodne povrede, nego i na posredne žrtve kojima bi povreda mogla da nanese štetu ili lica koja bi mogla da imaju valjan i lični interes za to da se povreda ispravi (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [Vv], stav 47). Pojam „žrtve” tumači se autonomno i nezavisno od unutrašnjih pravnih normi kao što su one koje se tiču interesa ili sposobnosti za pokretanje postupka (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, stav 35) iako Sud treba da vodi računa o činjenici da je podnosilac predstavke bio stranka u postupku pred domaćim sudovima (*Aksu protiv Turske* [Vv], stav 52; *Micallef protiv Malte* [Vv], stav 48; *Bursa Barosu Başkanlığı i drugi protiv Turske*, stavovi 109–117). To ne podrazumeva prejudiciranje ishoda (*Brumărescu protiv Rumunije* [Vv], stav 50) i dovoljna je već i radnja koja ima samo privremene pravne posledice (*Monnat protiv Švajcarske*, stav 33).

16. Tumačenje pojma „žrtva” razvija se u svetlu uslova koji vladaju u savremenom društvu i mora se primeniti bez prekomernog formalizma (*ibid.*, stavovi 30–33; *Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*,

stav 38; *Stukus i drugi protiv Poljske*, stav 35; *Ziętal protiv Poljske*, stavovi 54–59). Sud zastupa stav da pitanje statusa žrtve može biti povezano sa suštinom (meritumom) predmeta (*Siliadin protiv Francuske*, stav 63; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [Vv], stav 111). Sud može po službenoj dužnosti da ispita pitanje statusa žrtve (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [Vv], stav 70; *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [Vv], stav 93; *Unifaun Theatre Productions Limited i drugi protiv Malte*, stavovi 63–66).

b. Neposredna žrtva

17. Kako bi mogao da podnese predstavku u skladu s Pravilom 34, podnosilac predstavke mora biti u stanju da dokaže da je bio „neposredno pogođen” merom na koju se pritužuje (*Tănase protiv Moldavije* [Vv], stav 104; *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 33; *Lambert i drugi protiv Francuske* [Vv], stav 89). To je nezaobilazno da bi se aktivirao mehanizam zaštite Konvencije (*Hristozov i drugi protiv Bugarske*, stav 73) iako taj kriterijum ne treba primenjivati na rigidan, mehanički i nefleksibilan način u celom postupku (*Micallef protiv Malte* [Vv], stav 45; *Karner protiv Austrije*, stav 25; *Aksu protiv Turske* [Vv], stav 51).

18. Osim toga, saglasno praksi Suda i članu 34. Konvencije, predstavke mogu podneti samo pojedinci koji su živi ili predstavke mogu biti podnete u njihovo ime (*Centre for Legal Resources u ime Valentina Câmpeanu protiv Rumunije* [Vv], stav 96).

c. Posredna žrtva

19. Ako je navodna žrtva povrede preminula pre no što je predstavka podneta, moguće je da lice koje ima potreban zakonski interes kao najbliži srodnik podnese predstavku u kojoj će izneti pritužbe u vezi sa smrću ili nestankom svog srodnika (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 112). To je zato što se ta konkretna situacija definiše prirodom navodne povrede i razlozima koji se odnose na delotvornu primenu jedne od najosnovnijih odredaba u sistemu Konvencije (*Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

20. U takvim slučajevima Sud prihvata da bliski srodnici, kao što su roditelji, lica za čiju se smrt ili nestanak navodi da otvara pitanje odgovornosti države mogu sami tvrditi da su posredne žrtve navodne povrede člana 2. i pritom nije relevantno to da li su oni pravni naslednici preminulog (*Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 86; *Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, stav 64).

21. Najbliži srodnici takođe mogu da podnesu predstavke s drugim pritužbama, kao što su pritužbe po članovima 3. i 5. Konvencije u ime preminulih ili nestalih srodnika, pod uslovom da je navodna povreda tesno povezana sa smrću ili nestankom, što otvara pitanje po članu 2. Kao primer vidi *Khayrullina protiv Rusije*, stavovi 91–92. i 100–107, a u vezi sa statusom najbližih srodnika da podnesu predstavku po osnovu člana 5. stav 1. i člana 5. stav 5. Ista logika može se primeniti na pritužbu po osnovu člana 6. ako je lice preminulo tokom krivičnog postupka protiv njega i ako je smrt nastupila u okolnostima u kojima se otvara pitanje odgovornosti države (*Magnitskiy i drugi protiv Rusije*,* stavovi 278–279).

22. Kada je reč o bračnim partnerima, vidi *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *Salman protiv Turske* [Vv]; za vanbračne partnere vidi *Velikova protiv Bugarske* (odluka); za roditelje vidi *Ramsahai i drugi protiv Holandije* [Vv], *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [Vv]; za braću i sestre vidi *Andronicou i Constantinou protiv Kipra*; za decu vidi *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; za bratance i sestrice vidi *Yaşa protiv Turske*; nasuprot tome, razvedena partnerka nije smatrana licem koje ima dovoljnu vezu s njenim preminulim bivšim mužem, vidi *Trivkanović protiv Hrvatske*, stavovi 49–50. Kada je reč o nestalim licima čija tela nisu pronađena posle pomorske nesreće, Sud je prihvatio da najbliži srodnik može da podnese predstavku po osnovu člana 2, naročito u situaciji u kojoj država nije pronašla sve žrtve, pa čak nije identifikovala ni sve one koje su pronađene (*Ranđelović i drugi protiv Crne Gore*, stav 85).

23. U slučajevima u kojima navodna povreda Konvencije nije bila tesno povezana sa smrću ili nestankom neposredne žrtve Sud je pristupao restriktivnije (*Karpylenko protiv Ukrajine*, stav 104, *A. i B. protiv Hrvatske*,* stavovi 88–91). Sud je, u celini gledano, odbijao da prizna status bilo kom drugom licu ako to lice nije moglo, izuzetno, da dokaže da ima sopstveni interes (*Nassau Verzekerings Maatschappij N. V. protiv Holandije* (odluka), stav 20). Vidi, na primer, *Sanles Sanles protiv Španije* (odluka), gde se radilo o zabrani potpomognutog samoubistva kojim su navodno prekršeni članovi 2, 3, 5, 8, 9. i 14. i gde je Sud stao na stanovište da su prava na koja se pozivala podnositeljka predstavke, koja je bila snaja i zakonska naslednica preminulog, spadala u kategoriju neprenosivih prava te ona stoga nije mogla tvrditi da je žrtva povrede u ime svog pokojnog devera; vidi, takođe, *Biç i drugi protiv Turske* (odluka) (u vezi sa pritužbama po članovima 5. i 6); *Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) (pritužbe po članovima 9. i 10) i *Rõigas protiv Estonije*, stav 127. (u vezi sa pritužbama po članu 8).

24. Kada je reč o pritužbama u vezi sa zlostavljanjem preminulih srodnika po članu 3. Konvencije, Sud je prihvatio *locus standi* podnosilaca u slučajevima u kojima je to zlostavljanje bilo tesno povezano sa smrću ili nestankom njihovih srodnika (*Karpylenko protiv Ukrajine*, stav 105; *Dzidzava protiv Rusije*, stav 46). Sud je takođe potvrdio da može priznati status podnosiocima koji se pritužuju na zlostavljanje svog pokojnog srodnika ako ti podnosioci predstavke mogu da dokažu ili snažan moralni interes, pored pukog materijalnog interesa za ishod domaćeg postupka ili neki drugi uverljiv razlog, kao što je važan opšti interes koji zahteva da njihov predmet bude razmotren (*Boacă i drugi protiv Rumunije*, stav 46; *Karpylenko protiv Ukrajine*, stav 106; vidi, takođe, *Stepanian protiv Rumunije*, stavovi 40–41; *Selami i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stavovi 58–65).

25. U onim slučajevima u kojima je bliskim srođnicima pokojne žrtve priznao status žrtve i dozvolio im da podnesu predstavku sa pritužbama, na primer, po osnovu članova 5, 6. ili 8, Sud je uzeo u obzir da li su ti srođnici dokazali da imaju moralni interes da pokojna žrtva bude oslobođena svakog zaključka o krivici (*Nölkenbockhoff protiv Nemačke*, stav 33; *Grădinar protiv Moldavije*, stavovi 95. i 97–98) ili interes da zaštite sopstveni ugled i ugled svoje porodice (*Brudnicka i drugi protiv Poljske*, stavovi 27–31; *Armonienė protiv Litvanije*, stav 29; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španije*, stavovi 31–33) ili materijalni interes na osnovu neposrednog dejstva po njihova materijalna prava (*Nölkenbockhoff protiv Nemačke*, stav 33; *Grădinar protiv Moldavije*, stav 97; *Micallef protiv Malte* [Vv], stav 48). Takođe je uzeto u obzir i postojanje opšteg interesa koji je nalagao da se nastavi sa razmatranjem pritužbi (*ibid.*, stavovi 46. i 50; vidi, takođe, *Biç i drugi protiv Turske* (odluka), stavovi 22–23).

26. Za učešće podnosioca predstavke u postupku pred domaćim sudovima ustanovljeno je da je to samo jedan od nekoliko relevantnih kriterijuma (*Nölkenbockhoff protiv Nemačke*, stav 33; *Micallef protiv Malte* [Vv], stavovi 48–49; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španije*, stav 31; *Grădinar protiv Moldavije*, stavovi 98–99; vidi, takođe, *Kaburov protiv Bugarske* (odluka), stavovi 57–58, gde je Sud ustanovio da u predmetu koji se odnosio na prenosivost člana 3. Konvencije podnosilac predstavke nije imao moralni interes za ishod postupka niti neki drugi uverljivi razlog i da nije mogao biti smatran žrtvom samo zbog toga što mu je pravo omogućavalo da interveniše u postupku za naknadu štete kao naslednik pokojnog Kaburova. Vidi, takođe, *Nassau Verzekerings Maatschappij N. V. protiv Holandije* (odluka), u kome je Sud odbacio zahtev preduzeća koje je podnelo predstavku da mu se prizna status žrtve pozivajući se na to da je po osnovu isprave o prenosu vlasništva steklo pravo na prituživanje po Konvenciji.

27. Pored statusa „posrednih žrtava”, članovi porodice mogu isto tako biti i „neposredne žrtve” postupanja koje je protivno članu 3. Konvencije zbog patnji koje nastaju usled teških povreda ljudskih prava koje pogađaju njihove srođnike (vidi relevantne kriterijume u predmetima *Janowiec i drugi protiv Rusije* [Vv], stavovi 177–181. i *Selami i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stavovi 54–56).

28. Bliski srodnici mogu u nekim okolnostima tvrditi da su posredne žrtve povreda prava koje neposredno pogađaju njihovog živog srodnika. Na primer, majka može pretendovati na status posredne žrtve u odnosu na navodnu diskriminaciju kojoj je podvrgnuto njeno dete s posebnim potrebama, u meri u kojoj je, pored nege i staranja koje je pružila kćerki, ona povelila i postupak pred domaćim sudovima u svojstvu staratelja svoje kćerke koja nije imala moć rasuđivanja (*Belli i Arquier-Martinez protiv Švajcarske*, stav 97).

29. Kada je reč o pritužbama koje se odnose na preduzeća, Sud zastupa stav da lice ne može da se prituži na povredu svojih prava u postupku u kome nije učestvovalo, čak i ako je to lice akcionar i/ili direktor preduzeća koje je stranka u postupku. Ako isključivi vlasnik preduzeća ne može tvrditi da je „žrtva” u smislu člana 34. Konvencije kada su sporne mere preduzete protiv njegove kompanije, tada se svojstva pravnog lica tog preduzeća moraju poštovati, a mogu se ignorisati samo u izuzetnim okolnostima. To ignorisanje posebno nije opravdano tamo gde je jasno utvrđeno da nije moguće da se preduzeće obrati Sudu preko organa koji su osnovani na osnovu njegovog statuta i drugih osnivačkih akata ili – u slučaju likvidacije – preko stečajnih upravnika (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [Vv], stav 92). Takvi izuzeci mogu takođe biti prihvaćeni onda kada se radnje ili odluke koje su predmet pritužbe odnose na postupke takvih lica kao što su stečajni upravnici koji postupaju u ime preduzeća (*G. J. protiv Luksemburga*, stav 24) ili kada se mere koje su predmet pritužbe sastoje od ukidanja akcija koje su pripadale podnosiocu predstavke i bile su neposredno usmerene na prava podnosioca predstavke kao akcionara (*Olczak protiv Poljske* (odluka), stav 58). Kada je reč o tome da li imaju status „žrtve” preduzeća koja podnose predstavke i/ili njihovi rukovodioci ako je data dozvola za tajni nadzor koji nije formalno pokrenut protiv preduzeća, vidi *Liblik i drugi protiv Estonije**, stavovi 111–112.

d. Potencijalne žrtve i *actio popularis*

30. Član 34. Konvencije ne dopušta pritužbe *in abstracto* u kojima se navodi moguća povreda Konvencije (*Centre for Legal Resources u ime Valentina Câmpeanu protiv Rumunije* [Vv], stav 101). Međutim, u određenim specifičnim situacijama Sud je prihvatio da podnosilac predstavke može biti potencijalna žrtva. Na primer, kada podnosilac nije mogao da ustanovi da li je zakon na koji se pritužio stvarno bio primenjen na njega zbog tajne prirode mera koje je taj zakon dopuštao (*Klass i drugi protiv Nemačke*) ili kada je izdat nalog za proterivanje stranca, ali taj nalog nije izvršen, a izručenje bi ga u zemlji prijema izložilo postupanju koje je u suprotnosti sa članom 3. Konvencije ili povреди njegovih prava po članu 8. Konvencije (*Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*) ili kada je postojala verovatnoća da bi zakon kojim se kažnjava homoseksualni odnos verovatno mogao biti primenjen na određenu kategoriju stanovništva kojoj je podnosilac predstavke pripadao (*Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*). Sud je takođe zauzeo stav da podnosilac predstavke može tvrditi da je žrtva povrede Konvencije ako spada u polje dejstva zakona kojim se dopuštaju tajne mere nadzora i praćenja, a podnosilac predstavke nema na raspolaganju nijedan pravni lek kojim bi mogao da ospori takvo tajno praćenje i nadzor (*Roman Zakharov protiv Rusije* [Vv], stavovi 173–178).

31. Kako bi mogao da tvrdi da je žrtva u jednoj takvoj situaciji, podnosilac predstavke mora predložiti razumne i uverljive dokaze da je verovatno da će se dogoditi povreda koja će ga pogoditi lično; nije dovoljna samo sumnja ili samo pretpostavka (*Senator Lines GmbH protiv petnaest zemalja članica Evropske unije* (odluka) [Vv]). Kada je reč o nepostojanju zvaničnog naloga za proterivanje, vidi *Vijayanathan i Pusparajah protiv Francuske*, stav 46; kada je reč o navodnim posledicama parlamentarnog izveštaja, vidi *Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France protiv Francuske* (odluka); kada je reč o navodnim posledicama sudske odluke u vezi sa trećim licem koje se nalazi u komi, vidi *Rossi i drugi protiv Italije* (odluka); kada je reč o navodnim posledicama mera protiv dopinga za sportska udruženja i individualne profesionalne sportiste, vidi *National federation of Sportspersons' Associations and unions (FNASS) i drugi protiv Francuske*, stavovi 91–103.

32. Podnosilac predstavke ne može tvrditi da je žrtva u predmetu u kome je on sam delimično odgovaran za navodnu povredu (*Paşa i Erkan Erol protiv Turske*).

33. Sud takođe naglašava da Konvencija ne predviđa pokretanje *actio popularis* sa za tumačenje prava koja su u njoj utvrđena, niti može dopustiti pojedincima da se prituže na neku odredbu unutrašnjeg prava samo zbog toga što smatraju, iako time nisu neposredno pogođeni, da ta odredba može biti u suprotnosti s Konvencijom (*Aksu protiv Turske* [Vv], stav 50; *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 33; *Dimitras i drugi protiv Grčke* (odluka), stav 28–32; *Cordella i drugi protiv Italije*, stav 100). Na primer, građani koji nisu učestvovali u domaćem postupku kojim je traženo poništenje upravnih odluka ili udruženja koja nisu dobila *locus standi* od domaćih sudova ne mogu tvrditi da su žrtve navodne povrede prava na izvršenje sudskih odluka prema članu 6. stav 1. (*Bursa Barosu Başkanlığı i drugi protiv Turske*, stavovi 114–116, u vezi sa jednim predmetom iz domena zaštite životne sredine). Kada podnosilac predstavke koji je u pritvoru tvrdi da mu je povređeno pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života zbog toga što su uvedena zakonska ograničenja na posete članova porodice ili drugih lica, on, da bi dokazao da je žrtva navodne povrede, mora da dokaže u najmanju ruku sledeće: a) da ima srodnike ili druga lica s kojima istinski želi i pokušava da održi kontakt dok boravi u pritvoru i b) da je pravo na posete koristio onoliko često koliko mu je to bilo dopušteno prema unutrašnjem zakonodavstvu (*Chernenko i drugi protiv Rusije* (odluka), stav 45).

34. Međutim, lice može da smatra da neki zakon povređuje njegova prava, u odsustvu individualne mere primene, ukoliko se od njega traži ili da promeni svoje ponašanje ili će u suprotnom biti gonjeno ili ako pripada klasi ljudi koji su u opasnosti da ih taj zakon neposredno pogodi (*ibid.*, stav 34; *Tănase protiv Moldavije* [Vv], stav 104; *Michaud protiv Francuske*, stavovi 51–52; *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [Vv], stav 28).

e. Gubitak statusa žrtve

35. Prvenstveno su nacionalne vlasti dužne da isprave i nadoknade svaku navodnu povredu Konvencije. Stoga je u svim fazama postupka pred Sudom relevantno pitanje da li podnosilac predstavke može tvrditi da je žrtva povrede na koju se pritužuje (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [Vv], stav 179; *Rooman protiv Belgije* [Vv], stavovi 128–133). U tom smislu, podnosilac predstavke mora biti u stanju da opravda svoj status žrtve kroz ceo postupak (*Burdov protiv Rusije*, stav 30; *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [Vv], stav 80).

36. Pitanje da li lice može i dalje tvrditi da je žrtva navodne povrede Konvencije obično podrazumeva da Sud sprovodi *ex post facto* ispitivanje situacije u kojoj se to lice nalazi (*ibid.*, stav 82).

37. Odluka ili mera koja je povoljna po podnosioca predstavke nije, u načelu, dovoljna da ga liši statusa „žrtve” u smislu člana 34. Konvencije, osim ako domaće vlasti priznaju, izričito ili u suštini, povredu Konvencije i onda pruže pravno zadovoljenje za tu povredu (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [Vv], stav 180; *Gäfgen protiv Nemačke* [Vv], stav 115; *Nada protiv Švajcarske* [Vv], stav 128; *Blyudik protiv Rusije**, stavovi 49–50). Tek onda kada su ti uslovi ispunjeni, supsidijarna priroda zaštitnog mehanizma Konvencije onemogućava da se razmatra predstavka [*Jensen i Rasmussen protiv Danske* (odluka); *Albayrak protiv Turske*, stav 32].

38. Podnosilac predstavke ostaje žrtva ako vlasti nisu priznale izričito ili u suštini da je došlo do povrede prava podnosioca predstavke (*ibid.*, stav 33; *Jensen protiv Danske* (odluka)), čak i ako taj podnosilac dobije izvesnu naknadu (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [Vv], stav 88).

39. Osim toga, dosuđeno pravno zadovoljenje mora biti primereno i dovoljno. To će zavisiti od svih okolnosti slučaja, s tim što se posebna pažnja posvećuje prirodi kršenja Konvencije o kome je reč (*Gäfgen protiv Nemačke* [Vv], stav 116; *Bivolaru protiv Rumunije (br. 2)*, stav 170).

40. Kada je na domaćem nivou izričito priznata povreda člana 5. stav 1, što je otvorilo mogućnost da podnosilac predstavke traži naknadu u zasebnom postupku i da dobije odgovarajući iznos naknade, od njega se razumno može očekivati da se domaćim sudovima obrati za dobijanje te naknade, a ne

da se obrati Sudu kako bi tražio potvrdu nezakonitosti svog pritvora kada je ta nezakonitost već priznata (*Al Husin protiv Bosne i Hercegovine* (br. 2), * stavovi 89–90).

41. Isto tako, neko lice može tvrditi da je žrtva povrede prava na pravično suđenje prema članu 6. Konvencije koja se, po njemu, dogodila tokom postupka u kome je oslobođen ili koji je obustavljen (*Oleksy protiv Poljske* (odluka); *Koç i Tambaş protiv Turske* (odluka); *Bouglame protiv Belgije* (odluka)), izuzev kada je reč o pritužbi koja se odnosi na dužinu postupka (*Osmanov i Husseinov protiv Bugarske* (odluka)). Nasuprot tome, kada se radi o pritužbama po članu 10, oslobađanje ne mora biti relevantno za ukidanje statusa žrtve (*Döner i drugi protiv Turske*, stav 89). Ako domaći krivični sud izrekne blažu kaznu po osnovu prekomerne dužine postupka, to može predstavljati adekvatno priznanje kašnjenja u postupku i može biti dovoljno pravno zadovoljenje za to (član 6. stav 1) pod uslovom da je to ublažavanje kazne izričito i merljivo (*Chiarello protiv Nemačke*, * stavovi 54–59). Ublažavanje kazne može biti relevantno i za ukidanje statusa žrtve u odnosu na dužinu boravka u prekrivičnom pritvoru čime je bio prekršen član 5. stav 3. (*Ščensnovičius protiv Litvanije*, stavovi 88–93; uporedi to sa predmetom *Malkov protiv Estonije*, stavovi 40–41). Status žrtve u pogledu prava na pravično suđenje lice ne može izgubiti kada se u njegovu korist donese druga presuda u vezi s nekim drugim pitanjem u odnosu na pitanje na koje se dotično lice pozvalo (*Sine Tsaggarakis A. E. E. protiv Grčke**, stavovi 27–31).

42. U nekim drugim slučajevima, to da li pojedinac ostaje žrtva može takođe zavisiti od iznosa naknade štete koji su mu dodelili domaći sudovi ili barem od mogućnosti da traži i dobije naknadu za pretrpljenu štetu, pri čemu se imaju na umu činjenice povodom kojih se taj pojedinac pritužio sudu i delotvornost (uključujući tu i hitnost) pravnog leka kojim mu je pružena naknada (*Normann protiv Danske* (odluka); *Scordino protiv Italije* (br. 1) [Vv], stav 202; vidi, takođe, *Jensen and Rasmussen protiv Danske* (odluka); *Kurić i drugi protiv Slovenije* [Vv], stav 262; *J. B. i drugi protiv Mađarske* (odluka), stav 59). Kada je reč o dovoljnosti dosuđene naknade udruženju koje predstavlja nekoliko pojedinaca, vidi *Društvo za varstvo upnikov protiv Slovenije* (odluka), stavovi 48–64.

43. Za druge specifične situacije vidi *Arat protiv Turske*, stav 47 (član 6); *Constantinescu protiv Rumunije*, stavovi 40–44 (članovi 6. i 10); *Guisset protiv Francuske*, stavovi 66–70 (član 6); *Chevrol protiv Francuske*, stav 30. i dalje (član 6); *Kerman protiv Turske*, stav 106 (član 6); *Moskovets protiv Rusije*, stav 50 (član 5); *Bivolaru protiv Rumunije* (br. 2), stavovi 168–175 (član 8); *Moon protiv Francuske*, stav 29. i dalje (član 1. Protokola br. 1); *D. J. i A. -K. R. protiv Rumunije* (odluka), stav 77. i dalje (član 2. Protokola br. 4); i *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [Vv], stav 115. (član 4. Protokola br. 7); *Dalban protiv Rumunije* [Vv], stav 44. (član 10); *Güneş protiv Turske* (odluka) (član 10); *Çölgeçen i drugi protiv Turske*, stavovi 39–40. (član 2. Protokola br. 1).

44. Činjenica da je pravno lice proglasilo bankrotstvo u vreme postupka po Konvenciji ne mora ga nužno lišiti statusa žrtve (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [Vv], stav 94). Isto to važi i za preduzeće koje je prestalo da postoji, a čiji su isključivi akcionari izrazili interes za nastavak postupka po predstavi u ime te kompanije (*Euromak Metal Doo protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stavovi 32–33, u vezi sa poreskim sporom po članu 1. Protokola br. 1).

45. Predmet može biti izbrisan sa liste predmeta zato što je podnosilac predstavke prestao da uživa status žrtve/*locus standi*. Kada je reč o rešenju predmeta na domaćem nivou po donošenju odluke o prihvatljivosti predstavke, vidi *Ohlen protiv Danske* (brisanje); za dogovor o prenosu prava koja su bila predmet predstavke koju Sud razmatra, vidi *Dimitrescu protiv Rumunije*, stavovi 33–34.

46. Sud takođe ispituje da li predmet treba da bude izbrisan sa liste predavki po jednom ili više osnova naznačenih u članu 37. Konvencije, u svetlu događaja koji su se zbili nakon što je predstavka podneta, bez obzira na činjenicu da podnosilac predstavke i dalje može tvrditi da je „žrtva” (*Pisano protiv Italije* (brisanje) [Vv], stav 39) ili čak bez obzira da li podnosilac, odnosno podnositeljka predstavke i dalje može da tvrdi da uživa status žrtve. Kada je reč o događajima koji su se zbili nakon što je doneta odluka o iznošenju predmeta pred Veliko veće, vidi *El Majjaoui i Stichting Toub*

Moskee protiv Holandije (brisanje) [Vv], stavovi 28–35; nakon što je predstavka proglašena prihvatljivom, vidi *Shevanova protiv Letonije* (brisanje) [Vv], stav 44. i dalje; i nakon presude veća, vidi *Sisojeva i drugi protiv Letonije* (brisanje) [Vv], stav 96.

f. Smrt žrtve

47. U načelu, postupak po predavci koju je izvorni podnosilac podneo pre svoje smrti mogu nastaviti njegovi naslednici ili bliski srodnici koji izraze želju da to čine, ali samo ako imaju dovoljan interes u tom predmetu (*Hristozov i drugi protiv Bugarske*, stav 71; *Malhous protiv Češke Republike* (odluka) [Vv]; *Ergezen protiv Turske*, stav 30; *Pais Pires de Lima protiv Portugala*, stavovi 36–40).

48. Međutim, kada je podnosilac predstavke preminuo tokom postupka, a niko nije izneo želju da nastavi vođenje postupka po toj predavci ili lica koja su takvu želju izrazila nisu naslednici ili nisu dovoljno bliski srodnici podnosioca predstavke i ne mogu da dokažu da imaju bilo kakav drugi legitimni interes za dalje vođenje postupka po toj predavci, Sud briše predstavku sa svoje liste (*Léger protiv Francuske* (brisanje) [Vv], stav 50; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [Vv], stav 57; *Burlya i drugi protiv Ukrajine*, stavovi 70–75) osim u sasvim izuzetnim slučajevima kada Sud zaključi da poštovanje ljudskih prava kako je utvrđeno u Konvenciji i protokolima uz nju nalaže da se nastavi razmatranje predmeta (*Karner protiv Austrije*, stav 25. i dalje).

49. Vidi, na primer, *Raimondo protiv Italije*, stav 2, i *Stojković protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stav 25 (udovica i deca); *X protiv Francuske*, stav 26. (roditelji); *Malhous protiv Češke Republike* (odluka) [Vv] (nećak i potencijalni naslednik); *Velikova protiv Bugarske* (odluka), *Ivko protiv Rusije*, stavovi 64–70. i *Delecolle protiv Francuske*, stavovi 39–44. (nevenčani ili *de facto* partneri); nasuprot tome, vidi *Thévenon protiv Francuske* (odluka) (univerzalni naslednik koji nije ni u kakvoj vezi sa preminulim); *Léger protiv Francuske* (brisanje) [Vv], stavovi 50–51. (nećaka).

4. Zastupanje

50. Kada podnosioci predstavke odaberu da, saglasno pravilu 36. stav 1. Poslovnika Suda, umesto njih samih predstavku podnesu zastupnici, Pravilo 45. stav 3. nalaže da se dostavi pismeno punomoćje propisno potpisano. Suštinski je važno da zastupnici dokažu da su dobili konkretne i izričite instrukcije od navodne žrtve u smislu člana 34. u čije ime postupaju pred Sudom (*Post protiv Holandije* (odluka); *Centre for Legal Resources u ime Valentina Câmpeanu protiv Rumunije* [Vv], stav 102). Kada je reč o valjanosti ovlašćenja za zastupanje, vidi *Aliiev protiv Gruzije*, stavovi 44–49; kada je reč o autentičnosti predstavke, vidi *Velikova protiv Bugarske*, stavovi 48–52.

51. Međutim, kada je reč o žrtvama navodnih povreda članova 2,3. i 8. Konvencije usled postupaka nacionalnih vlasti, mogu se javiti posebni razlozi zbog ranjivosti žrtava koja je uslovljena njihovim uzrastom, polom ili invalidnošću, usled čega one nisu u stanju da podnesu pritužbu o toj stvari Sudu, a takođe se mora voditi računa i o vezama između lica koje podnosi predstavku i same žrtve. U takvim slučajevima, predstavke koje podnose pojedinci u ime žrtve (žrtava), proglašavane su prihvatljivima čak iako nije bilo predloženo propisno ovlašćenje, odnosno punomoćne (*Centre for Legal Resources u ime Valentina Câmpeanu protiv Rumunije* [Vv], stav 103; *Lambert i drugi protiv Francuske* [Vv], stavovi 91–92). Vidi, na primer, *Ilhan protiv Turske* [Vv], stav 55, gde je pritužbu izneo podnosilac predstavke u ime svog brata koji je bio zlostavljan; *Y. F. protiv Turske*, stav 29, gde se muž pritužio da je njegova supruga bila primorana da se podvrgne ginekološkom pregledu; *S. P., D. P. i A. T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, gde je pritužbu podneo advokat u ime dece koju je zastupao u postupku pred domaćim sudovima; *V. D. i drugi protiv Rusije*, stavovi 80–84, gde je predstavku podneo staratelj postupajući u ime maloletnih lica. Vidi, takođe, kao suprotan primer, *Lambert i drugi protiv Francuske* [Vv], stav 105, gde je Sud stao na stanovište da roditelji neposredne žrtve, čoveka koji nije bio u stanju da izrazi svoje želje u vezi sa odlukom o prestanku hranjenja i hidriranja kroz infuziju, što mu je omogućavalo da veštački bude održavan u životu, nemaju pravnu legitimaciju da podnesu pritužbu po članovima 2, 3. i 8. Konvencije u njegovo ime ili za njega; kao i

Gard i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka), stav 63–70, predmet koji se razlikovao od predmeta *Lambert i drugi* jer je neposredna žrtva bilo maloletno lice koje nikada nije bilo u stanju da izrazi svoje stavove ili da vodi nezavisan život, i gde je Sud razmatrao da li roditelji neposredne žrtve imaju pravnu legitimaciju da podnesu u njegovo ime pritužbu po članovima 2. i 5, ali nije doneo konačni zaključak o tome s obzirom da su podnosioci predstavke ta pitanja pokrenuli i u svoje ime.

52. U predmetu *Blyudik protiv Rusije** (stavovi 41–44), gde se radilo o zakonitosti smeštaja u zatvorenu vaspitno-obrazovnu instituciju za maloletnike, Sud je saopštio da podnosilac predstavke ima pravo da se obrati Sudu kako bi zaštitio interese maloletnice po osnovu članova 5. i 8. u pogledu njenog smeštaja u tu instituciju: njegova kćerka je bila maloletna u vreme kada su se zbili predmetni događaji, kao i u vreme kada je predstavka podneta. Onog trenutka kada je stekla punoletstvo, kćerka podnosioca predstavke je potvrdila svoj interes za predstavku i dala ovlašćenje advokatu koji je već zastupao podnosioca predstavke u postupku pred Sudom.

53. Sud je utvrdio da u izuzetnim okolnostima neko udruženje može biti zastupnik žrtve i bez punomoćja, odnosno ovlašćenja i bez obzira na to što je žrtva možda preminula pre nego što je predstavka podneta po Konvenciji (*Centre for Legal Resources u ime Valentina Câmpeanu protiv Rumunije* [Vv], stav 112). Sud je smatrao da bi, ako bi doneo drugačiji zaključak, sprečio da ozbiljni navodi o teškoj povredi prava po Konvenciji budu razmotreni na međunarodnom nivou, što bi sobom nosilo rizik da tužena država može izbeći odgovornost po Konvenciji (*Association for the Defence of Human Rights in Romania – Helsinki Committee u ime Ionela Garcea protiv Rumunije*, stav 42; *Kondrulin protiv Rusije*, stav 31). U predmetu *Centre for Legal Resources u ime Valentina Câmpeanu protiv Rumunije* [Vv], gde se radilo o tome da Država nije pružila adekvatnu negu HIV pozitivnom pacijentu obolelom od mentalne bolesti, Sud je prihvatio kapacitet udruženja koje je podnelo predstavku da pokrene postupak iako nije imalo odgovarajuće ovlašćenje, i to iz sledećih razloga: ranjivost Valentina Câmpeanua, koji je patio od teškog mentalnog poremećaja; težina navoda iznetih po osnovu članova 2. i 3. Konvencije; nepostojanje naslednika ili pravnih zastupnika koji bi u ime Câmpeanua mogli da pokrenu postupak po Konvenciji, kontakti koje je udruženje podnosilac predstavke imalo sa Valentinom Câmpeanuom i učešće tog udruženja u postupku pred domaćim sudovima nakon njegove smrti, a za vreme tog postupka nije bilo osporeno da to udruženje ima pravo da ga zastupa (stavovi 104–111).

54. Nasuprot tome, u predmetu *Bulgarian Helsinki Committee protiv Bugarske* (odluka), Sud nije prihvatio da prizna status žrtve udruženju koje je podnelo predstavku postupajući u ime maloletnika koji su preminuli u domovima za mentalno zaostalu decu zato što podnosilac predstavke nikada nije ostvario nikakav kontakt s tim maloletnicima pre njihove smrti i samo udruženje nije imalo formalnu pravnu legitimaciju u postupku pred domaćim sudovima (stav 59); vidi, takođe, *Nencheva i drugi protiv Bugarske*, stav 93, gde Sud nije prihvatio da prizna status žrtve udruženju koje je podnelo predstavku postupajući u ime neposrednih žrtava; Sud je tom prilikom konstatovao da to udruženje nije vodilo postupak pred domaćim sudovima, kao i da činjenice na koje se pritužuje nisu ni na koji način uticale na njegovu delatnost budući da je ono samo moglo da nastavi svoju aktivnost u nastojanju da ostvari ciljeve koje je sebi postavilo.

B. Sloboda ostvarivanja prava na pojedinačnu predstavku

Član 34. Konvencije – Pojedinačne predstavke

„... Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju stvarno vršenje ovog prava.”

HUDOC – ključne reči

Ometanje ostvarivanja prava na predstavku (34)

55. Pravo na obraćanje sudu je apsolutno pravo i ono se ni na koji način ne može ometati. To načelo podrazumeva slobodu komunikacije sa institucijama Konvencije (kada je reč o prepisci tokom boravka u pritvoru, vidi *Peers protiv Grčke*, stav 84; *Kornakovs protiv Letonije*, stav 157. i dalje). S tim u vezi takođe vidi Evropski sporazum iz 1996. godine o licima koja učestvuju u postupku pred Evropskim sudom za ljudska prava (*CETS No. 161*).

56. Domaće vlasti moraju se uzdržati od bilo kakvog pritiska na podnosiocima predstavke ne bi li oni povukli ili izmenili svoje predstavke. Po mišljenju Suda, pritisak se može ispoljavati u vidu neposredne prinude i flagrantnih mera zastrašivanja prema podnosiocima predstavke ili potencijalnim podnosiocima predstavki, njihovim porodicama ili njihovim pravnim zastupnicima, ali se takođe može vršiti i kroz neprimerene posredne radnje ili kontakte (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [Vv], stav 102). Sud ispituje efekat odvrćanja na ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku (*Colibaba protiv Moldavije*, stav 68). Ako tužena država ne ispuni svoju procesnu obavezu prema članu 34, to ne mora nužno zahtevati da navodno mešanje bude stvarno ograničeno ili da ima bilo kakav opipljiv uticaj na ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku. Procesne obaveze po članovima 34. i 38. Konvencije moraju biti izvršene bez obzira na konačni ishod postupka, i to na takav način da se izbegne svako stvarno ili potencijalno odvrćajuće dejstvo na podnosiocima predstavki ili njihove zastupnike (*Mehmet Ali Ayhan i drugi protiv Turske*,* stav 41).

57. U nekim okolnostima Sud može, na sopstvenu inicijativu, otvoriti pitanje da li je podnosilac predstavke bio izložen zastrašivanju koje je predstavljalo mešanje u delotvorno ostvarivanje njegovog prava na pojedinačnu predstavku (*Lopata protiv Rusije*, stav 147).

58. Mora se obratiti pažnja na ranjivost podnosioca predstavke i opasnost da bi vlasti mogle da utiču na njega (*Iambor protiv Rumunije (br. 1)*, stav 212). Podnosioci predstavke mogu biti posebno ranjivi onda kada se nalaze u pritvoru tokom prekrivičnog postupka i kada su uvedena ograničenja na njihove kontakte s porodicom ili sa spoljnim svetom (*Cotelet protiv Rumunije*, stav 71).

59. Neki primeri vredni pažnje:

- kada je reč o tome da vlasti ispituju podnosioca predstavke u vezi s njegovom predstavkom: *Akdivar i drugi protiv Turske*, stav 105; *Tanrikulu protiv Turske* [Vv], stav 131;
- pretnje pokretanjem krivičnog postupka protiv advokata podnosioca predstavke: *Kurt protiv Turske*, stavovi 159–165; pritužba koju je vlast podnela protiv advokata u postupku pred domaćim sudovima: *McShane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 151; disciplinske i druge mere protiv advokata podnosioca predstavke: *Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije*, stavovi 929–933;
- policijsko ispitivanje advokata podnosioca predstavke i njegovog prevodioca u vezi sa zahtevom za pravično zadovoljenje: *Fedotova protiv Rusije*, stavovi 49–51; kada je reč o istrazi koju je naložio predstavnik vlade: *Ryabov protiv Rusije*, stavovi 53–65;
- nemogućnost kontakta između advokata podnosioca predstavke i lekara: *Boicenco protiv Moldavije*, stavovi 158–159;
- mere kojima se ograničavaju kontakti podnosioca predstavke s njegovim zastupnikom: *Shtukaturon protiv Rusije*, stav 140, gde je zabrana poseta advokata, u kombinaciji sa zabranom telefonskih poziva i prepiske, ocenjena kao nespojiva sa obavezama tužene države prema članu 34; *Zakharkin protiv Rusije*, stavovi 157–160, gde su kontakti podnosioca predstavke s njegovim zastupnikom pred sudom bili ograničeni uz obrazloženje da predstavnik o kome je reč nije profesionalni advokat i da ne pripada nijednoj advokatskoj komori;
- presretanje pisama koje su podnosiocima predstavke lišenim slobode slali njihovi pravni zastupnici, uključujući formulare za punomoćje koje je trebalo da popune i potom da

završe svoju predstavku pred Sudom: [Mehmet Ali Ayhan i drugi protiv Turske](#),* stavovi 39–45. i sve reference koje su tamo navedene;

- nepoštovanje poverljivosti razgovora između advokata i podnosioca predstavke u prostoriji predviđenoj za susrete: [Oferta Plus SRL protiv Moldavije](#), stav 156;
- pretnje koje upućuju zatvorske vlasti: [Petra protiv Rumunije](#), stav 44;
- odbijanje zatvorskih vlasti da Sudu proslede predstavku pozivajući se na to da nisu iscrpljeni unutrašnji pravni lekovi: [Nurmagomedov protiv Rusije](#), stav 61;
- pritisak na svedoka u predmetu koji je u postupku pred Sudom, a odnosi se na uslove pritvora: [Novinskiy protiv Rusije](#), stav 119. i dalje;
- nastojanje zatvorskih vlasti da ubeđivanjem odvrata zatvorenika od podnošenja predstavke u kombinaciji s neopravdanim propustima i kašnjenjem u dostavljanju zatvoreniku pisaćeg pribora neophodnog za vođenje prepiske, kao i kašnjenjem u dostavljanju dokumenata neophodnih za podnošenje njegove predstavke Sudu: [Gagiu protiv Rumunije](#), stav 94. i dalje;
- odbijanje vlasti da zatvoreniku obezbede kopije dokumenata potrebne za njegovu predstavku Sudu: [Naydyon protiv Ukrajine](#), stav 68; [Vasiliy Ivashchenko protiv Ukrajine](#), stavovi 107–110;
- zatvorske vlasti su izgubile nenadoknadle dokumente bez kojih zatvorenik ne može da podnese predstavku Sudu: [Buldakov protiv Rusije](#), stavovi 48–50;
- vlasti zastrašuju podnosioca predstavke i vrše pritisak na njega u vezi sa slučajem koji se odvija pred Sudom: [Lopata protiv Rusije](#), stavovi 154–160.

60. Okolnosti predmeta mogu biti takve da navodno mešanje u pravo na podnošenje pojedinačne predstavke deluje u manjoj meri ozbiljno ([Sisojeva i drugi protiv Letonije](#) (brisanje sa liste) [Vv], stav 118. i dalje). Vidi takođe [Holland protiv Švedske](#) (odluka), gde je Sud ustanovio da podnosilac predstavke ipak nije bio sprečen da delotvorno ostvari svoje pravo na obraćanje sudu iako su audio-zapisi sa sudskog ročišta u skladu sa švedskim zakonima uništeni pre nego što je istekao rok od šest meseci za izjavljivanje žalbe Sudu; takođe vidi [Farcaş protiv Rumunije](#) (odluka), gde je Sud stao na stanovište da podnosioca predstavke njegov invaliditet, zbog kog navodno nije mogao da iscrpi domaće pravne lekove zbog toga što nisu postojali posebni objekti koji bi mu omogućili pristup javnim službama, nije osujetio u delotvornom ostvarivanju prava na podnošenje predstavke Sudu; [Yepishin protiv Rusije](#), stavovi 73–77, gde je Sud zaključio da to što je zatvorska uprava odbila da plati poštarinu za slanje zatvorenikovih pisama Sudu nije sprečilo podnosioca predstavke da delotvorno ostvari svoje pravo na predstavku.

Obaveze tužene države

a. Pravilo 39. Poslovnika Suda

61. Saglasno Pravilu 39. Poslovnika Suda, Sud može odrediti privremene mere ([Mamatkulov i Askarov protiv Turske](#) [Vv], stavovi 99–129). Član 34. biće prekršen ako vlasti visoke strane ugovornice ne preduzmu sve korake koje bi razumno mogle da preduzmu kako bi se povinovale meri koju je odredio Sud ([Paladi protiv Moldavije](#) [Vv], stavovi 87–92).

62. Država mora da dokaže Sudu da je izvršila privremenu meru ili, u izuzetnom slučaju, da je postojala objektivna prepreka koja je sprečila povinovanje toj meri, kao i da je sama Država preduzela sve razumne korake ne bi li tu prepreku otklonila i da je obaveštavala Sud o toj situaciji (vidi, kao primer, [A. N. H. protiv Finske](#) (odluka), stav 27).

63. Neki primeri:

- propust da se obezbedi blagovremeni sastanak između tražioca azila koji se nalazi u pritvoru i advokata uprkos tome što je u tom smislu određena privremena mera saglasno Pravilu 39: *D. B. protiv Turske*, stav 67;
- transfer pritvorenika iračkim vlastima, što je bilo u suprotnosti s privremenom merom koja je određena: *Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavovi 162–165;
- proterivanje prvog podnosioca predstavke suprotno privremenoj meri koja je određena: *Kamaliyevy protiv Rusije*, stavovi 75–79;
- nesmotren, ali ne i nepopravljiv propust da se sprovede privremena mera koja je određena u vezi sa članom 8: *Hamidovic protiv Italije* (odluka);
- neizvršenje privremene mere kojom je naloženo da zatvorenik bude smešten u specijalnu zdravstvenu ustanovu: *Makharadze i Sikharulidze protiv Gruzije*, stavovi 100–105;
- neizvršenje privremene mere koju je odredio Sud zbog postojanja stvarne opasnosti da podnosilac bude izložen mučenju ako se sprovede njegova ekstradicija: *Mannai protiv Italije*, stavovi 54–57; *Labsi protiv Slovačke*, stavovi 149–151;
- tajni transfer lica koje je izloženo riziku od zlostavljanja u Uzbekistanu i u odnosu na koga je bila na snazi privremena mera: *Abdulkhakov protiv Rusije*, stavovi 226–231;
- prisilni transfer lica u Tadžikistan, gde je postojala stvarna opasnost da će on biti zlostavljan, kao i izbegavanje privremenih mera: *Savridin Dzhurayev protiv Rusije*, stavovi 218–219; vidi takođe predmet u kome jednog državljanina Tadžikistana koga su držale u pritvoru ruske vlasti nisu zaštitile od prisilne repatrijacije u Tadžikistan, čime su prekršile privremenu meru: *Nizomkhon Dzhurayev protiv Rusije*, stavovi 157–159.
- priprema proterivanja na način kojim je namerno stvorena situacija u kojoj će podnosilac predstavke biti suočen s velikim teškoćama u pogledu podnošenja zahteva Sudu za privremenu meru: *M. A. protiv Francuske*, stav 70.

64. Sud je taj koji treba da proveriti da li se poštuje privremena mera, a država koja smatra da poseduje materijal koji može da ubedi Sud u neophodnost poništenja privremene mere treba o tim svojim saznanjima da obavesti Sud (*Paladi protiv Moldavije* [Vv], stavovi 90–92; *Olaechea Cahuas protiv Španije*, stav 70; *Groni protiv Albanije*, stav 181. i dalje).

Sama činjenica da je upućen zahtev za primenu Pravila 39. Poslovnika nije dovoljna da obaveže Državu da obustavi izvršenje odluke o izručenju (*Al-Moayad protiv Nemačke* (odluka), stav 122. i dalje; vidi takođe obavezu tužene države da u dobroj veri sarađuje sa Sudom).

Iako ne postoji zahtev za iscrpljenje u pogledu pritužbi po članu 34. i mada je Sud jedini ovlašćen da proverava počinjanje privremenoj meri, Sud može zaključiti da je pritužba po članu 34. preuranjena ako je tesno povezana sa pritužbom o propustu vlasti da zaštite pravo na život, a ta pritužba je još uvek u fazi rešavanja pred domaćim sudovima (*Ahmet Tunç i drugi protiv Turske* (odluka), stavovi 141–145).

b. Utvrđivanje činjenica

65. Dok je Sud dužan da utvrdi činjenice, stranke su, s druge strane, dužne da mu aktivno pomažu dostavljajući mu sve relevantne podatke. Njihovo ponašanje se može uzeti u obzir tokom traženja dokaznog materijala (*Ireland/Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 161).

66. Sud zastupa stanovište da postupci koji se vode kod određene vrste predstavki ne omogućuju da se u svim slučajevima rigorozno primenjuje načelo po kome lice koje nešto tvrdi mora da dokaže tu svoju tvrdnju, kao i da je od najvećeg mogućeg značaja za delotvorno funkcionisanje sistema pojedinačnih predstavki uspostavljenog po osnovu člana 34. Konvencije da države pruže svu neophodnu pomoć za delotvorno razmatranje predstavki (*Bazorkina protiv Rusije*, stav 170; *Tahsin Acar protiv Turske* [Vv], stav 253). Ta obaveza zahteva od visokih strana ugovornica da Sudu pruže

svu neophodnu pomoć, bilo da je reč o zadatku da se utvrde činjenice u istrazi ili o obavljanju opštih dužnosti Suda u pogledu razmatranja predstavki. Ako Država, sa svoje strane, ne dostavi one informacije koje poseduje, a za to ne pruži zadovoljavajuće obrazloženje, ona ne samo da može podstaći na to da se donese zaključak o tome da su navodi podnosioca predstavke osnovani već se to može negativno odraziti i na nivo povinovanja tužene države obavezama koje ima po članu 38. Konvencije (*ibid.*, stav 254; *Imakayeva protiv Rusije*, stav 200; *Janowiec i drugi protiv Rusije* [Vv], stav 202).

67. Obaveza da predoči dokaze koje Sud traži obavezujuća je za tuženu državu od trenutka kada je taj zahtev formulisao, bilo da je reč o početnoj komunikaciji u kojoj se država obaveštava o postojanju predstavke ili o nekoj potonjoj fazi postupka (*ibid.*, stav 203; *Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, stav 295; *Bekirski protiv Bugarske*, stavovi 111–113). Presudno je važan zahtev da traženi materijal bude dostavljen u celosti ako je Sud tako naložio, kao i da se ako bilo koji element nedostaje, to valjano obrazloži (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [Vv], stav 203). Pored toga, svaki materijal koji se traži mora biti dostavljen bez odlaganja i, u svakom slučaju, to mora biti učinjeno u roku koji utvrdi Sud, zato što suštinsko i neobjašnjeno kašnjenje može navesti Sud da utvrdi kako obrazloženja tužene države nisu uverljiva (*ibid.*).

68. Sud je ranije bivao u prilici da ustanovi da tužena država nije ispunila obaveze po članu 38. u predmetima u kojima nije pružila obrazloženje za to što je odbila da dostavi tražena pismena (vidi, na primer, *Maslova i Nalbandov protiv Rusije*, stavovi 128–129) ili je podnela nepotpunu ili preinačenu kopiju, a istovremeno je odbila da predoči izvorni dokument na uvid Sudu (vidi, na primer, *Trubnikov protiv Rusije*, stavovi 50–57).

69. Ako država istakne poverljivost ili razloge bezbednosti kao obrazloženje za to što nije predočila traženi materijal, Sud treba da se uveri da postoji razuman i čvrst osnov za tretiranje dokumenata o kojima je reč kao tajnog ili poverljivog materijala (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [Vv], stav 205). Kada je reč o situaciji u kojoj Sudu nije predočen izveštaj koji je označen kao službena tajna vidi: *ibid.*, stav 207. i dalje; *Nolan i K. protiv Rusije*, stav 56. i dalje.

U pogledu odnosa između članova 34. i 38 vidi *Bazorkina protiv Rusije*, stav 170. i dalje, kao i stav 175. Član 34, koji je formulisao tako da obezbedi delotvorno ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku, predstavlja jednu vrstu *lex generalis*, dok član 38. izričito nalaže državama da sarađuju sa Sudom.

c. Istrage

70. Od tužene države se takođe očekuje da pomogne u istragama (član 38) zato što je upravo ona dužna da pruži „sve neophodne uslove” za delotvorno ispitivanje predstavki (*Çakıcı protiv Turske* [Vv], stav 76). Opstrukcija posete koja je organizovana radi utvrđivanja činjenica na terenu predstavlja kršenje člana 38. (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stav 504).

I. Procesni osnovi neprihvatljivosti

A. Nisu iscrpeni unutrašnji pravni lekovi

Član 35. stav 1. Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

„1. Sud može uzeti predmet u postupak tek kad se iscrpu svi unutrašnji pravni lekovi, u skladu sa opštepriznatim načelima međunarodnog prava...”

HUDOC – ključne reči

Iscrpljenje unutrašnjih pravnih lekova (35. stav 1) – Izuzeće od zahteva da budu iscrpeni unutrašnji pravni lekovi (35. stav 1) – Delotvoran unutrašnji pravni lek (35. stav 1)

71. Kao što se može videti iz samog teksta člana 35, taj zahtev je zasnovan na opštepriznatim načelima međunarodnog prava. Obaveza da se iscrpu svi unutrašnji pravni lekovi predstavlja sastavni deo međunarodnog običajnog prava, koje je u tom vidu priznato u sudskoj praksi međunarodnog suda pravde (na primer, vidi predmet *Interhandel* (Švajcarska protiv Sjedinjenih Američkih Država), Presuda od 21. marta 1959.). To se može naći i u drugim međunarodnim ugovorima za zaštitu ljudskih prava: Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (član 41. stav 1. tačka (c)) i u Opcionom protokolu uz Pakt [član 2. i član 5. stav 2. tačka (b)]; Američkoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava (član 46) i Afričkoj povelji o ljudskim i narodnim pravima [član 50. i član 56. stav (5)]. Evropski sud za ljudska prava sam je uočio u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije* da se država može odreći prednosti koje pruža pravilo da budu iscrpeni unutrašnji pravni lekovi, te da postoji davnašnja ustaljena međunarodna praksa u vezi s tim pitanjem (stav 55).

72. Evropski sud je koncipiran kao supsidijarni činilac u odnosu na nacionalne sisteme za zaštitu ljudskih prava i stoga je primereno da nacionalni sudovi prvi imaju mogućnost da rešavaju u pitanjima koja se odnose na usklađenost unutrašnjeg prava s Konvencijom (*A, B i C protiv Irske* [Vv], stav 142). Ako je potom predstavka ipak podneta Sudu u Strazburu, Evropski sud treba da iskoristi mišljenja nacionalnih sudova jer su oni u neposrednom i trajnom kontaktu s vitalnim snagama u svojim zemljama (*Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 42).

73. Član 35. stav 1. odnosi se samo na unutrašnje pravne lekove; on ne zahteva da budu iscrpeni pravni lekovi u okviru međunarodnih organizacija. Naprotiv, ako podnosilac predstavke iznese predmet na ispitivanje ili rešavanje drugoj međunarodnoj instanci, njegova predstavka može biti odbačena saglasno članu 35. stav 2. tačka (b) Konvencije (vidi tačku I. E.). Međutim, načelo supsidijarnosti može podrazumevati zahtev da se iscrpu domaći pravni lekovi u kontekstu u kome se traži prethodna odluka Suda pravde Evropske unije (SPEU) (*Laurus Invest Hungary KFT i drugi protiv Mađarske* (odluka), stav 42, gde je prethodna odluka SPEU pružila domaćim sudovima smernicu u pogledu kriterijuma koje treba da primene u predmetu čije je rešavanje bilo u toku i u kome se radilo o navodnoj povredi povredi prava iz člana 1. Protokola br. 1). Evropski sud je taj koji treba da odluči da li je neki organ unutrašnji ili međunarodni po svom karakteru, uzimajući pritom u obzir sve relevantne činioce, uključujući njegovu pravnu prirodu, osnivački instrument, njegovu nadležnost, mesto (ako to mesto uopšte postoji) u postojećem pravnom sistemu i način njegovog finansiranja (*Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odluka); *Peraldi protiv Francuske* (odluka)) (vidi tačku I. E.).

1. Svrha pravila

74. Racionalni osnov na kome počiva pravilo o neophodnosti da se iscrpu unutrašnji pravni lekovi leži u tome da se nacionalnim vlastima, prvenstveno sudovima, pruži mogućnost da spreče ili da isprave navodna kršenja Konvencije. Taj osnov je zasnovan na pretpostavci izraženoj u članu 13. da

unutrašnji pravni poredak pruža delotvoran pravni lek za povrede prava po Konvenciji. To je važan aspekt supsidijarne prirode mehanizma Konvencije [*Selmouni protiv Francuske* [Vv], stav 74; *Kudła protiv Poljske* [Vv], stav 152; *Andrášik i drugi protiv Slovačke* (odluka)]. To se primenjuje bez obzira da li su odredbe Konvencije transponovane u unutrašnje pravo (*Eberhard i M. protiv Slovenije*). Pravilo o neophodnosti da se iscrpu unutrašnji pravni lekovi nezaobilazan je deo funkcionisanja sistema zaštite po Konvenciji i predstavlja jedno od osnovnih načela (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [Vv], stavovi 69. i 97, *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stav 69).

2. Primena pravila

a. Fleksibilnost

75. Pravilo o neophodnosti da se iscrpu unutrašnji pravni lekovi pre se može opisati kao zlatno pravilo nego kao pravilo koje je jednom za svagda dato i apsolutno nepromenljivo. Komisija i Sud često su naglašavali potrebu da se to pravilo primenjuje uz izvestan stepen fleksibilnosti i bez prekomernog formalizma s obzirom na kontekst zaštite ljudskih prava (*Ringeisen protiv Austrije*, stav 89; *Lehtinen protiv Finske* (odluka); *Gherghina protiv Rumunije* (odluka) [Vv], stav 87). Pravilo o neophodnosti da se iscrpu unutrašnji pravni lekovi nije ni apsolutno niti se može automatski primenjivati (*Kozacioğlu protiv Turske* [Vv], stav 40). Na primer, Sud je odlučio da bi bilo prekomerno formalistički ako bi se od podnosioca predstavke zahtevalo da iskoriste pravni lek na čiju ih primenu ne obavezuje čak ni najviši sud u zemlji (*D. H. i drugi protiv Češke Republike* [Vv], stavovi 116–118). Sud je u jednom slučaju uzeo u obzir kratke rokove koji su određeni za odgovor podnosioca predstavki time što je naglasio „brzinu” s kojom su bili prinuđeni da dostave svoje podneske (*Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavovi 43–44). Međutim, korišćenje svih raspoloživih pravnih lekova u skladu s postupkom pred domaćim sudovima i ispunjavanje svih formalnosti koje su propisane nacionalnim zakonodavstvom posebno je važno u onim predmetima u kojima se radi upravo o pravnoj jasnoći i pravnoj sigurnosti (*Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, stavovi 83–84).

76. Iako bi, u načelu, mogla da se prihvati parnica u javnom interesu koju bi vodila neka NVO – kada je to izričito omogućeno unutrašnjim pravom kao sredstvo za odbranu interesa veće grupe ljudi – kao način da se iscrpu unutrašnji pravni lekovi, parnica u javnom interesu ne može osloboditi individualnog podnosioca predstavke obaveze da vodi svoj postupak pred domaćim sudovima ako ta parnica ne odgovara sasvim precizno njegovoj individualnoj situaciji i konkretnim pritužbama [*Kósa protiv Mađarske* (odluka), stavovi 55–63, u vezi sa navodnom diskriminacijom romske dece].

b. Usklađenost s domaćim pravilima i ograničenjima

77. Podnosioci predstavke moraju poštovati merodavna pravila i postupke unutrašnjeg prava, a ako to ne učine, njihova predstavka će verovatno biti u koliziji sa uslovom utvrđenim u članu 35. (*Ben Salah Adraqui i Dhaime protiv Španije* (odluka); *Merger i Cros protiv Francuske* (odluka); *MPP Golub protiv Ukrajine* (odluka); *Agbovi protiv Nemačke* (odluka); *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stavovi 72. i 80). Član 35. stav 1. nije bio poštovan onda kada žalba nije uzeta u razmatranje zbog procesne greške koju je napravio podnosilac predstavke (*Gäfgen protiv Nemačke* [Vv], stav 143). Kada država tvrdi da podnosilac predstavke nije poštovao domaća pravila (npr. pravila o tome da se iscrpu redovni pravni lekovi pre nego što se podnese ustavna žalba), Sud mora da proveri da li su ta pravila predstavljala obavezni pravni zahtev proistekao iz zakona ili iz ustaljene sudske prakse (*Brincat i drugi protiv Malte*, stav 69; *Pop-Ilić i drugi protiv Srbije*, stav 42).

Međutim, valja naglasiti da je član 35. stav 1. poštovan i onda kada neki apelacioni sud razmatra suštinu predstavke, čak i ukoliko je smatra neprihvatljivom (*Voggenreiter protiv Nemačke*). To važi i onda kada je reč o podnosiocima predstavke koji nisu poštovali forme propisane unutrašnjim

pravom, ukoliko je nadležni organ ipak ispitao suštinu predstavke (*Vladimir Romanov protiv Rusije*, stav 52). Isto važi i kod predstavki koje su formulisane veoma grubo, tako da jedva zadovoljavaju zakonske zahteve, u kojima je Sud makar i ukratko rešavao o suštini predmeta (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švajcarske (br. 2)* [Vv], stavovi 43–45).

c. Postojanje nekoliko pravnih lekova

78. Ako postoji više od jednog potencijalno delotvornog pravnog leka, od podnosioca predstavke traži se da pribegne samo jednom od njih (*Moreira Barbosa protiv Portugala (odluka)*; *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine (odluka)*; *Karakó protiv Mađarske*, stav 14; *Aquilina protiv Malte* [Vv], stav 39). Zaista, kada je podnosilac predstavke pokušao da primeni jedan pravni lek, nema potrebe da upotrebi i drugi pravni lek čija je svrha u suštini istovetna (*Riad i Idiab protiv Belgije*, stav 84; *Kozacioğlu protiv Turske* [Vv], stavovi 40 i dalje; *Micallef protiv Malte* [Vv], stav 58; *Lagutin i drugi protiv Rusije*, stav 75; *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [Vv], stav 177). Podnosilac predstavke treba da izabere pravni lek koji je najprimereniji njegovom predmetu (*O'Keeffe protiv Irske* [Vv], stavovi 110–111, *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [Vv], stav 176, u vezi sa tim što je podnosilac predstavke izabrao da se pridruži krivičnom postupku u svojstvu građansko pravne stranke i nije pokrenuo zasebnu privatnu tužbu). Ukratko rečeno, ako unutrašnje pravo pruža mogućnost da se koristi nekoliko paralelnih pravnih lekova u raznim oblastima prava, podnosilac predstavke koji nastoji da dobije pravno zadovoljenje za navodno kršenje Konvencije pomoću jednog od tih lekova nije nužno dužan da primeni i druge pravne lekove koji suštinski imaju isti cilj (*Jasinskis protiv Letonije*, stavovi 50. i 53–54).

d. Pritužba po osnovu suštine

79. Nije neophodno da pravo po Konvenciji bude izričito navedeno u postupku pred domaćim sudovima pod uslovom da je pritužba zasnovana „barem na suštini” (*Castells protiv Španije*, stav 32; *Ahmet Sadik protiv Grčke*, stav 33; *Fressoz i Roire protiv Francuske* [Vv], stav 38; *Azinas protiv Kipra* [Vv], stavovi 40–41; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stavovi 72, 79. i 81–82]. To znači da je podnosilac predstavke, kada se nije pozvao na odredbe Konvencije, morao navesti argumente istog ili sličnog dejstva na osnovu unutrašnjeg prava kako bi domaćim sudovima pružio mogućnost da sami isprave navodno kršenje odredaba Konvencije (*Gäffgen protiv Nemačke* [Vv], stavovi 142, 144. i 146; *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [Vv], stav 117; *Karapanagiotou i drugi protiv Grčke*, stav 29; *Marić protiv Hrvatske*, stav 53; *Portu Juanenea i Sarasola Yarzabal protiv Španije*, stavovi 62–63; u odnosu na pritužbu koja, čak ni implicitno, nije izneta na završnom nivou jurisdikcije, *Association Les témoins de Jéhovah protiv Francuske (odluka)*; *Nicklinson i Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*, stavovi 89–94; *Peacock protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*, stavovi 32–41). Nije dovoljno da je podnosilac predstavke iskoristio pravni lek kojim je mogao da preinači spornu meru po drugom osnovu koji nije povezan s pritužbom u vezi s povredom prava po Konvenciji. Pritužba po Konvenciji mora biti istaknuta na nacionalnom nivou da bi se moglo raditi o iscrpljenju „delotvornog pravnog leka” (*Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stav 75; *Nicklinson i Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*, stav 90).

Podnosilac predstavke nije oslobođen tog zahteva čak ni ako su nacionalni sudovi bili u mogućnosti ili čak ako su bili dužni da na sopstvenu inicijativu razmotre taj predmet po Konvenciji [*Van Oosterwijk protiv Belgije*, stav 39; *Gaziyev protiv Azerbejdžana (odluka)*].

Ukratko rečeno, sama činjenica da je podnosilac predstavke podneo svoj predmet relevantnom sudu sama po sebi ne znači da su ispunjeni svi zahtevi iz člana 35. stav 1. budući da čak i u onim jurisdikcijama u kojima su domaći sudovi u mogućnosti ili čak u obavezi da na sopstvenu inicijativu razmotre predmet, podnosioci predstavke nisu oslobođeni obaveze da pred njih iznesu pritužbu koju će docnije izneti pred Sudom. Prema tome, da bi se valjano iscrpli svi unutrašnji pravni lekovi nije dovoljno da povreda Konvencija bude „očigledna” iz činjenica samog predmeta ili iz podnesaka podnosioca predstavke. Pre bi se moglo reći da podnosilac predstavke mora stvarno da uputi žalbu

(izričito ili u suštini) na način koji ne ostavlja nikakav prostor za sumnju u to da je ista ona pritužba koja je docnije podneta Sudu prethodno izneta na domaćem nivou (*Peacock protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stav 38).

e. Postojanje i primerenost

80. Podnosioci predstavke dužni su iscrpu samo one unutrašnje pravne lekove koji su im teorijski i praktično na raspolaganju u predmetnom vremenu i putem kojih sami mogu neposredno da pokrenu postupak – što znači da to moraju biti pravni lekovi koji su dostupni, koji mogu obezbediti pravno zadovoljenje u odnosu na njihove pritužbe i koji imaju razumne izgleda za uspeh (*Sejdovic protiv Italije* [Vv], stav 46; *Paksas protiv Litvanije* [Vv], stav 75; vidi takođe supsidijarno razmišljanje Suda u predmetu *S. A. S. protiv Francuske* [Vv], stav 61, u vezi sa razumnim izgledima za uspeh žalbe u vezi s pravnim pitanjima na osnovu člana 9. Konvencije).

81. Diskrecioni ili vanredni pravni lekovi ne moraju biti korišćeni kada se na primer zahteva od nekog suda da preispita svoju odluku (*Çinar protiv Turske* (odluka); *Prystavska protiv Ukrajine* (odluka)) ili kada se zahteva da se ponovo otvori postupak, izuzev u specijalnim okolnostima kada se, na primer, utvrdi prema unutrašnjem pravu da takav zahtev u suštini predstavlja delotvoran pravni lek (*K. S. i K. S. AG protiv Švajcarske*, Odluka Komisije; *Shibendra Dev protiv Švedske* (odluka), stavovi 41–43, 45. i 48] ili kada je jedini način na koji tužena država može da ispravi nanetu povredu u sopstvenom pravnom sistemu da poništi presudu koja je postala pravnosnažna (*Kiiskinen i Kovalainen protiv Finske* (odluka); *Nikula protiv Finske* (odluka); *Dinchev protiv Bugarske* (odluka), stavovi 27–29). Slično tome, žalba upućena višem organu vlasti ne predstavlja delotvoran pravni lek (*Horvat protiv Hrvatske*, stav 47; *Hartman protiv Češke Republike*, stav 66); delotvoran pravni lek ne predstavlja ni onaj pravni lek koji nije neposredno dostupan podnosiocu predstavke nego zavisi od diskrecione odluke posrednika (*Tănase protiv Moldavije* [Vv], stav 122). Što se tiče delotvornosti u slučaju u kome je reč o žalbi koja, u načelu, ne mora da bude podneta kao pravni lek (ombudsman), vidi rezonovanje Suda u Presudi *Egmez protiv Kipra*, stavovi 66–73. Konačno, unutrašnji pravni lek za koji nisu utvrđeni nikakvi precizni rokovi i koji samim tim stvara nesigurnost ne može se smatrati delotvornim (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) i reference koje su tu navedene; *Nicholas protiv Kipra*, stavovi 38–39).

82. Da li je prema članu 35. stav 1. Konvencije potrebna individualna predstavka ustavnom sudu zavisi u velikoj meri od specifičnih odlika pravnog sistema tužene države i obima nadležnosti njenog ustavnog suda (*Uzun protiv Turske* (odluka), stavovi 42–71. i reference koje su tu navedene). Tako će se u državi u kojoj je ta nadležnost ograničena na preispitivanje ustavnosti zakonskih odredaba i na njihovu usklađenost sa odredbama koje imaju višu pravnu snagu – od podnosilaca predstavke tražiti da koriste žalbu ustavnom sudu samo ako osporavaju neku odredbu zakona ili uredbe kao odredbu koja je sama po sebi protivna Konvenciji (*Grišankova i Grišankovs protiv Letonije* (odluka); *Liepājnieks protiv Letonije* (odluka)). Međutim, to neće biti delotvoran pravni lek ako se podnosilac predstavke samo žali na pogrešnu primenu ili tumačenje zakona ili uredbe koji sami po sebi nisu neustavni (*Smirnov protiv Rusije* (odluka); *Szott-Medyńska i drugi protiv Poljske* (odluka); *Petrova protiv Letonije*, stavovi 69–70). Sud je takođe uzeo u obzir da li se individualna pritužba ustavnom sudu tokom vremena razvijala tako da se može smatrati da nudi odgovarajuću vrstu pravnog zadovoljenja u odnosu na određene pritužbe (*Riđić i drugi protiv Srbije*, stavovi 68–74, kada je reč o neizvršenju presuda izrečenih u odnosu na preduzeće u državnom vlasništvu), kao i da li takav pravni lek koji je delotvoran može, u načelu, biti delotvoran i u praksi zbog dužine takvog postupka (*Story i drugi protiv Malte*, stavovi 82–85, u odnosu na pritužbe u vezi sa uslovima pritvora po članu 3. Konvencije).

83. Kada je podnosilac predstavke primenio pravni lek koji Sud smatra neprimerenim, vreme koje mu je bilo potrebno za to ne zaustavlja tok roka od šest meseci, što može dovesti do toga da predstavka bude odbačena kao neblagovremena (*Rezgui protiv Francuske* (odluka), *Prystavska protiv Ukrajine* (odluka)).

f. Dostupnost i delotvornost

84. Postojanje pravnih lekova mora biti u dovoljnoj meri sigurno ne samo na teorijskom nego i na praktičnom planu. Kada se utvrđuje da li određeni pravni lek zadovoljava merila dostupnosti i delotvornosti, moraju se uzeti u obzir konkretne okolnosti svakog pojedinačnog predmeta (vidi tačku 4, dole). Stav koji zauzmu domaći sudovi mora biti u dovoljnoj meri ujednačen u unutrašnjem pravnom poretku. Zato je Sud zastupao stanovište da obraćanje višem sudu prestaje da bude „delotvorno” usled odstupanja i neujednačenosti u sudskoj praksi tog suda sve dotle dok postoje te neujednačenosti (*Ferreira Alves protiv Portugala* (br. 6), stavovi 27–29).

85. Na primer, Sud je stao na stanovište da kada se podnosilac predstavke pritužuje zbog uslova pritvora nakon što je taj pritvor okončan, kompenzatorni pravni lek koji je dostupan i dovoljan – što znači onaj pravni lek koji nudi razumne izgleda na uspeh – jeste pravni lek koji treba primeniti u svrhu člana 35. stav 1. Konvencije (*Lienhardt protiv Francuske* (odluka); *Rhazali i drugi protiv Francuske* (odluka); *Ignats protiv Letonije* (odluka)). Međutim, ako je podnosilac predstavke u trenutku podnošenja te predstavke još bio u pritvoru, onda taj pravni lek mora, da bi bio delotvoran, biti u stanju da spreči nastavljanje navodne situacije (*Torreggiani i drugi protiv Italije*, stav 50; *Neshkov i drugi protiv Bugarske*, stavovi 181. i 192–193; *Vasilescu protiv Belgije*, stavovi 70. i 128).

86. Kada podnosilac predstavke nastoji da spreči da bude prebačen iz visoke strane ugovornice zbog navodne opasnosti od toga da će mu u trećoj državi biti povređena prava po članovima 2. i 3, pravni lek će biti delotvoran samo ako ima suspenzivno dejstvo. S druge strane, ako pravni lek ima suspenzivno dejstvo, onda će se od podnosioca predstavke, po pravilu, zahtevati da iscrpe taj pravni lek. Sudsko preispitivanje, tamo gde je dostupno i gde će podnošenje zahteva za sudsko preispitivanje delovati kao prepreka za prebacivanje, mora se tretirati kao delotvoran pravni lek za koji će se, u načelu, od podnosioca predstavke tražiti da ga iscrpu pre nego što podnesu predstavku Sudu ili pre nego što zatraže da se donesu privremene mere po pravilu 39. Poslovnika Suda kako bi se uklonilo njihovo izmeštanje sa teritorije države (*N. A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 90; *A. M. protiv Francuske*, stavovi 64. i 79).

87. Da li se pokretanje pitanja prikrivenog nadzora u krivičnom postupku može smatrati delotvornim pravnim lekom u odnosu na pritužbu po članu 8. zavisi od okolnosti datog predmeta. Iako krivični sudovi mogu da razmotre pitanja pravičnosti prihvatanja dokaza u krivičnom postupku, Sud je ustanovio da oni nisu u stanju da pruže delotvoran pravni lek onda kada nemaju mogućnost da se bave suštinom pritužbe po osnovu člana 8. o tome da mešanje nije bilo „u skladu sa zakonom” ili da nije bilo „neophodno u demokratskom društvu”, niti mogu da pruže odgovarajuće pravno zadovoljenje u vezi s tom pritužbom (*Zubkov i drugi protiv Rusije*, stav 88).

88. Sud mora realno sagledati ne samo formalne pravne lekove koji postoje u unutrašnjem pravnom sistemu već i opšti pravni i politički kontekst u kome ti pravni lekovi funkcionišu, kao i lične okolnosti podnosioca predstavke (*Akdivar i drugi protiv Turske*, stavovi 68–69; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, stavovi 116–117; *Chiragov i drugi protiv Jermenije* [Vv], stav 119; *Sargsyan protiv Azerbejdžana* [Vv], stavovi 117–119). Mora se ispitati da li je, s obzirom na sve okolnosti datog predmeta, podnosilac predstavke učinio sve što se od njega razumno moglo očekivati da učini kako bi bila iscrpna sva unutrašnja pravna sredstva (*D. H. i drugi protiv Češke Republike* [Vv], stavovi 116–122). Na primer, podnosilac predstavke nije iscrpeo unutrašnja pravna sredstva onda kada nije iskoristio pravni lek – koji se ne može smatrati očigledno nedelotvornim – koji je sugerisao domaći sud, a taj sud ga je upućivao na dalje konkretne korake koje treba da preduzme (*P. protiv Ukrajine* (odluka), stavovi 52–55). U predmetu u kome je izvršenje presude kojom je naloženo da se hitno izvrši preseljenje bilo odloženo i ostvareno po isteku traženog roka, postupak za naknadu štete protiv države kako bi se osporilo veoma dug period neizvršenja presude može se smatrati delotvornim pravnim lekom uprkos tome što je presuda izvršena nakon što je predstavka podneta Sudu (*Bouhamla protiv Francuske* (odluka), stavovi 35–44).

89. Treba naglasiti da granice, bile one faktičke ili pravne, same po sebi nisu prepreka da se iscrpe unutrašnji pravni lekovi; opšte je pravilo da podnosioci predstavke koji žive van nadležnosti države članice nisu izuzeti od obaveze da iscrpu unutrašnje pravne lekove unutar te države, bez obzira na praktične nepogodnosti ili razumljivo lično oklevanje (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [Vv], stavovi 98. i 101, u vezi sa podnosiocima predstavke koji se nisu dobrovoljno potčinili nadležnosti tužene države).

3. Granice primene pravila

90. Shodno „opštepriznatim načelima međunarodnog prava” mogu postojati specijalne okolnosti koje podnosiocima predstavke oslobađaju obaveze da primene sve unutrašnje pravne lekove koji im stoje na raspolaganju (*Sejdovic protiv Italije* [Vv], stav 55) (vidi dole tačku 4).

To pravilo takođe nije primenljivo onda kada se upravna odluka sastoji od ponavljanja radnji koje su u neskladu s Konvencijom i kada je dokazano da postoji zvanična tolerancija državnih organa, a priroda te prakse je takva da postupak čini jalovim ili nedelotvornim (*Aksoy protiv Turske*, stav 52; *Georgia/Gruzija protiv Rusije (I)* [Vv], stavovi 125–159).

U slučajevima u kojima bi zahtev upućen podnosiocu predstavke da primeni određeni pravni lek u praksi delovao neracionalno ili predstavljao nesrazmerno veliku prepreku za delotvorno ostvarivanje prava na pojedinačnu predstavku shodno članu 34. Konvencije, Sud zaključuje da je podnosilac predstavke tog zahteva oslobođen (*Veriter protiv Francuske*, stav 27; *Gaglione i drugi protiv Italije*, stav 22; *M. S. protiv Hrvatske (br. 2)*, stavovi 123–125).

Izricanjem novčane kazne na osnovu ishoda rešavanja po žalbi onda kada nije ukazano ni na kakvu zloupotrebu postupka pravni lek prestaje da se svrstava u red onih koji moraju biti iscrpeni (*Prencipe protiv Monaka*, stavovi 95–97).

U situacijama u kojima postoji osnovana sumnja u nepristrasnost sudije prema članu 6. Konvencije ne mora biti neophodno da podnosilac traži da se izuzme taj sudija, nego umesto toga sudija može biti isključen sa slučaja onda kada to domaći zakon zahteva (*Skrlić protiv Hrvatske*,* stavovi 43–45 i reference koje su tu navedene).

Po pravilu, zahtev da unutrašnji pravni lekovi budu iscrpeni, uključujući mogućnost da se ponovo otvori postupak, ne primenjuje se na zahteve za pravično zadovoljenje podnete po članu 41. Konvencije (*Jalloh protiv Nemačke* [Vv], stav 129; *S. L. i J. L. protiv Hrvatske* (pravično zadovoljenje), stav 15).

4. Raspodela tereta dokazivanja

91. Kada država tvrdi da nisu iscrpeni svi unutrašnji pravni lekovi, ona je ta koja snosi teret dokazivanja da podnosilac predstavke nije primenio neki pravni lek koji je istovremeno i delotvoran i dostupan (*Dalia protiv Francuske*, stav 38; *McFarlane protiv Irske* [Vv], stav 107; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stav 77). Dostupnost svakog takvog pravnog leka mora biti dovoljno sigurna i u pravu i u praksi (*Vernillo protiv Francuske*). To znači da mora biti jasan osnov za taj pravni lek u unutrašnjem pravu (*Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švajcarske* (odluka); *Norbert Sikorski protiv Poljske*, stav 117; *Sürmeli protiv Nemačke* [Vv], stavovi 110–112). Pravni lek mora biti takav da može pružiti pravno zadovoljenje u odnosu na pritužbe podnosioca predstavke i da pruža razumne izgleda za uspeh (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [Vv], stav 71; *Magyar Keresztény Mennonita Egyház i drugi protiv Mađarske*, stav 50; *Karácsony i drugi protiv Mađarske* [Vv], stavovi 75–82). Kao primer kada je reč o tome da su službena lica države nezakonito primenila silu, postupak kojim se može ishodovati samo naknada štete nije delotvoran pravni lek u odnosu na pritužbe zasnovane na suštinskim ili procesnim aspektima članova 2. i 3. Konvencije (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stavovi 227. i 234; *Jørgensen i drugi protiv Danske* (odluka), stavovi 52–53; vidi, nasuprot tome, predmete iz domena nesavesnog lečenja, gde je Sud prihvatio ili tražio da podnosioci predstavke

koriste građanskopravne ili upravne lekove da bi dobili pravno zadovoljenje, *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [Vv], stavovi 137–138; *V. P. protiv Estonije* (odluka), stavovi 52–61; *Dumpe protiv Letonije* (odluka), stavovi 55–76; vidi, takođe, nasuprot tome, predmete u kojima se radilo o navodnom propustu države da obezbedi zaštitu imovine u kontekstu opasnih industrijskih aktivnosti, na primer, predmet u kome se radilo o eksploziji u rafineriji nafte koja je izazvala štetu po imovinu, *Kurşun protiv Turske*, stavovi 118–132). Razvoj i dostupnost pravnog leka za koji se tvrdi da postoji, uključujući obim njegovog dejstva i njegovu primenu, moraju biti jasno naznačeni i potvrđeni ili dopunjeni u praksi ili sudskoj praksi (*Mikolajová protiv Slovačke*, stav 34). To važi čak i u kontekstu sistema inspirisanih običajnim pravom, gde pisani ustav implicitno utvrđuje pravo na koje se podnosilac predstavke poziva (*McFarlane protiv Irske* [Vv], stav 117, gde se radilo o pravnom leku koji je teorijski bio na raspolaganju gotovo 25 godina, ali nikada nije bio upotrebljen).

Argumenti države svakako imaju veću težinu ako se navedu primeri iz domaće sudske prakse (*Andrašik i drugi protiv Slovačke* (odluka); *Di Sante protiv Italije* (odluka); *Giummarra i drugi protiv Francuske* (odluka); *Paulino Tomás protiv Portugala* (odluka); *Johtti Sapmelaccat Ry i drugi protiv Finske* (odluka); *Parrillo protiv Italije* [Vv], stavovi 87–105; *P. protiv Ukrajine* (odluka), stav 53). Čak i ako bi država normalno trebalo da bude u stanju da ilustruje praktičnu delotvornost pravnog leka primerima iz domaće sudske prakse, Sud smatra da to može biti teže u manjim jurisdikcijama, gde broj predmeta određene vrste može biti manji nego u većim jurisdikcijama (*Aden Ahmed protiv Malte*, stav 63; *M. N. i drugi protiv San Marina*, stav 81).

Citirane odluke treba, u načelu, da budu donete pre no što je predstavka podneta (*Norbert Sikorski protiv Poljske*, stav 115, *Dimitar Yanakiev protiv Bugarske (br. 2)*, stavovi 53. i 61) i treba da budu relevantne za predmet o kome je reč (*Sakhnovskiy protiv Rusije* [Vv], stavovi 43–44); vidi, međutim, načela (o njima će kasnije biti više reči) koja se odnose na stvaranje novog pravnog leka dok su postupci pred Sudom u toku.

92. Kada država tvrdi da je podnosilac predstavke mogao da se pozove neposredno na Konvenciju pred domaćim sudovima, stepen sigurnosti takvog pravnog leka mora se dokazati na osnovu konkretnih primera (*Slavgorodski protiv Estonije* (odluka)). Isto važi i za navodni pravni lek koji je neposredno zasnovan na određenim opštim odredbama nacionalnog ustava (*Kornakovs protiv Letonije*, stav 84).

93. Sud je prijemčiviji za takve argumente tamo gde je u nacionalnom zakonodavstvu uveden konkretan pravni lek za rešavanje problema prekomerne dužine sudskih postupaka (*Brusco protiv Italije* (odluka); *Slaviček protiv Hrvatske* (odluka)). Vidi, takođe, *Scordino protiv Italije (br. 1)* [Vv], stavovi 136–148. Nasuprot tome, vidi *Merit protiv Ukrajine*, stav 65.

94. Kada se država oslobodi tereta dokazivanja da je podnosilac predstavke imao na raspolaganju odgovarajući i delotvoran pravni lek, onda je podnosilac predstavke dužan da dokaže:

- da je pravni lek zaista iscrpen [*Grässer protiv Nemačke* (odluka)]; ili
- da je taj pravni lek iz nekog razloga bio neprimeren i nedelotvoran u konkretnim okolnostima datog predmeta (*Selmouni protiv Francuske* [Vv], stav 76; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stav 77; *Gherghina protiv Rumunije* (odluka) [Vv], stav 89; *Joannou protiv Turske*, stavovi 86–87. i stavovi 94–106) – na primer u slučaju prekomernih kašnjenja u vođenju istrage (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stav 34] ili ako je reč o pravnom leku koji je normalno dostupan, kao što je žalba iz procesnih razloga, ali koji je, u svetlu pristupa koji je primenjen u sličnim predmetima, nedelotvoran u okolnostima datog predmeta (*Scordino protiv Italije* (odluka); *Pressos Compania Naviera S. A. i drugi protiv Belgije*, stavovi 26–27), čak i ako su odluke o kojima je reč nedavno donete [*Gas i Dubois protiv Francuske* (odluka)]. To takođe važi i ako podnosilac predstavke nije mogao neposredno da se obrati sudu o kojem je reč (*Tănase protiv Moldavije* [Vv], stav 122). U određenim specifičnim okolnostima mogu postojati podnosioci predstavke u sličnim situacijama, od kojih se neki nisu obratili sudu na koji

upućuje Država, ali su oslobođeni obaveze da to učine zbog toga što se taj unutrašnji pravni lek kada su ga drugi koristili pokazao nedelotvornim u praksi, pa bi bio nedelotvoran i u njihovoj situaciji (*Vasilkoski i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stavovi 45–46; *Laska i Lika protiv Albanije*, stavovi 45–48). Međutim, to je primenljivo samo u vrlo specifičnim predmetima (uporedi *Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, stavovi 81–83); ili

- da su postojale posebne okolnosti koje su podnosioca predstavke oslobodile tog zahteva (*Akdivar i drugi protiv Turske*, stavovi 68–75; *Sejdovic protiv Italije* [Vv], stav 55; *Veriter protiv Francuske*, stav 60).

95. Jedan takav činilac može nastati ukoliko nacionalne vlasti ostanu potpuno pasivne u suočenju sa teškim optužbama za neprofesionalno ponašanje službenih lica, na primer tamo gde nije pokrenuta istraga niti je ponuđena pomoć. U takvim okolnostima može se reći da se ponovo prebacuje teret dokazivanja tako da je tužena država dužna da dokaže šta je sve učinila u odgovor na razmere i težinu situacije zbog koje se podnosilac predstavke obraća Sudu (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [Vv], stav 70).

96. Podnosilac predstavke može da sumnja u delotvornost određenog pravnog leka, ali to ga ne oslobađa obaveze da navedeni pravni lek primeni (*Epözdemir protiv Turske* (odluka); *Milošević protiv Holandije* (odluka); *Pellegriti protiv Italije* (odluka); *MPP Golub protiv Ukrajine* (odluka); *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stavovi 74. i 84; *Zihni protiv Turske* (odluka), stavovi 23. i 29–30, u pogledu strahovanja podnosioca predstavke u vezi sa nepristrasnošću sudija Ustavnog suda). Nasuprot tome, u interesu je podnosioca predstavke da se obrati odgovarajućem sudu kako bi mu pružio priliku da postojeća prava razvije zahvaljujući tome što je ovlašćen da ih tumači (*Ciupercescu protiv Rumunije*, stav 169). U pravnom sistemu koji pruža ustavnu zaštitu osnovnih prava pojedinac koji se oseća oštećenim dužan je da testira razmere te zaštite i da dozvoli domaćim sudovima da svojim tumačenjem razviju ta prava (*A, B i C protiv Irske* [Vv], stav 142; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodna primedba) [Vv], stav 84). Međutim, onda kada sugerisani pravni lek u suštini ne nudi razumne izgleda za uspeh, na primer u svetlu već ustaljene domaće sudske prakse, sama činjenica da podnosilac predstavke nije upotrebio taj pravni lek ne predstavlja prepreku u pogledu prihvatljivosti (*Pressos Compania Naviera S. A. i drugi protiv Belgije*, stav 27; *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 58).

5. Procesni aspekti

97. Zahtev koji se postavlja podnosiocu predstavke da iscrpe sve unutrašnje pravne lekove utvrđuje se, po pravilu, pozivanjem na datum podnošenja predstavke Sudu (*Baumann protiv Francuske*, stav 47), ali postoji mogućnost izuzetaka koji se mogu opravdati posebnim okolnostima datog predmeta (vidi tačku 6, dole). To, u načelu, važi i za zahtev za privremene mere po Pravilu 39. Poslovnika Suda, koji se može podneti Sudu pre nego što se podnese zvanična predstavka (*A. M. protiv Francuske*, stavovi 65. i 68). Ipak, Sud prihvata da poslednja faza takvih pravnih lekova može biti dosegnuta ubrzo po podnošenju predstavke, ali pre nego što on donese odluku o prihvatljivosti (*Karoussiotis protiv Portugala*, stav 57; *Cestaro protiv Italije*, stavovi 147–148, gde je podnosilac predstavke podneo predstavku Sudu u vezi sa članom 3. Konvencije ne čekajući ishod presude Kasacionog suda, koja je usledila godinu i osam meseci kasnije; *A. M. protiv Francuske*, stavovi 66. i 80, gde je jedina faza u kojoj je bilo moguće osigurati meru sa suspenzivnim dejstvom – u pogledu zahteva za azil – bila dosegnuta nakon što je predstavka podneta Sudu).

98. Kada država namerava da uloži podnesak u kome će izneti tvrdnju da nisu iscrpeni svi unutrašnji pravni lekovi, ona to mora da učini u meri u kojoj joj to dopuštaju karakter prigovora i okolnosti u svojim pismenim primedbama koje dostavlja pre donošenja odluke o prihvatljivosti, iako mogu postojati izuzetne okolnosti koje će je osloboditi te obaveze (*Mooren protiv Nemačke* [Vv], stav 57–59. i reference koje su tamo navedene; *Svinarenko i Slydanev protiv Rusije* [Vv], stavovi 79–83; *Blokhin protiv Rusije* [Vv], stavovi 96–98; vidi, takođe, Pravilo 55. Poslovnika Suda). U toj fazi, kada je

tuženoj državi poslato obaveštenje o predstavi, a ona nije pokrenula pitanje neiscrpenosti unutrašnjih pravnih lekova, Sud ne može to da ispituje na sopstvenu inicijativu. Država mora podneti izričit prigovor o neprihvatljivosti po osnovu neiscrpenosti unutrašnjih pravnih lekova (*Navalnyy protiv Rusije* [Vv], stavovi 60–61, gde je tužena država samo usput pomenula, kada se bavila suštinom predstavke, da podnosilac predstavke nije u postupku pred domaćim sudovima osporio mere koje su predmet pritužbe; *Liblik i drugi protiv Estonije*,* stav 114, gde je Država navela ostale pravne lekove koji su bili na raspolaganju podnosiocima predstavke, ali nije iznela prigovor po osnovu toga što nisu isrpni unutrašnji pravni lekovi. Sud može preispitati odluku kojom je predstavku proglasio prihvatljivom, čak i u fazi kada se razmatra njen meritum i primenjuje član 55. Poslovnika Suda (*O’Keeffe protiv Irske* [Vv], stav 108; *Muršić protiv Hrvatske* [Vv], stav 69; *Merabishvili protiv Gruzije* [Vv], stav 214).

99. Nije neuobičajeno da se prigovor po osnovu toga što nisu isrpni unutrašnji pravni lekovi pridruži razmatranju o meritumu, naročito u predmetima u kojima se radi o procesnim obavezama ili jemstvima, na primer kada se predstavke odnose na:

- procesni aspekt člana 2. (*Dink protiv Turske*, stavovi 56–58; *Oruk protiv Turske*, stav 35; *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [Vv], stavovi 103–104);
- procesni aspekt člana 3. (*Husayn (Abu Zubaydah) protiv Poljske*, stav 337; *Al Nashiri protiv Poljske*, stav 343);
- član 5. (*Margaretić protiv Hrvatske*, stav 83);
- član 6. (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [Vv], stav 126);
- član 8. (*A, B i C protiv Irske* [Vv], stav 155; *Konstantinidis protiv Grčke*, stav 31);
- član 13. (*Sürmeli protiv Nemačke* [Vv], stav 78; *M. S. S. protiv Belgije i Grčke* [Vv], stav 336);
- Član 1. Protokola br. 1. (*S. L. i J. L. protiv Hrvatske*, stav 53; *Joannou protiv Turske*, stav 63).

6. Stvaranje novih pravnih lekova

100. Ocena o tome da su iscrpeni svi unutrašnji pravni lekovi donosi se, po pravilu, u odnosu na stanje postupka na dan kada je predstavka podneta Sudu. To pravilo, međutim, podleže izuzecima ukoliko se stvore novi pravni lekovi (*İçyer protiv Turske* (odluka), stav 72. i dalje). Sud je od tog pravila odustao naročito u predmetima u kojima se radilo o dužini postupka (*Predil Anstalt protiv Italije* (odluka); *Bottaro protiv Italije* (odluka); *Andrašik i drugi protiv Slovačke* (odluka); *Nogolica protiv Hrvatske* (odluka); *Brusco protiv Italije* (odluka); *Korenjak protiv Slovenije* (odluka), stavovi 66–71; *Techniki Olympiaki A. E. protiv Grčke* (odluka)) ili ako se radilo o novom kompenzatornom pravnom leku za mešanje u pravo na uživanje imovine (*Charzyński protiv Poljske* (odluka); *Michalak protiv Poljske* (odluka); *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [Vv]); ili kada se radilo o neizvršenju presuda domaćih sudova (*Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stavovi 36–40; *Balan protiv Moldavije* (odluka)); ili o pretrpanosti zatvora (*Łatak protiv Poljske* (odluka); *Stella i drugi protiv Italije* (odluka), stavovi 42–45).

Sud uzima u obzir delotvornosti dostupnost tih naknadnih pravnih lekova (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [Vv], stav 88). Za primer nedelotvornosti novog pravnog leka u predmetu o kome je reč vidi *Parizov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stavovi 41–47; za primer delotvornosti novog ustavnog pravnog leka vidi *Cvetković protiv Srbije*, stav 41.

Kada je reč o datumu od koga je pravično zahtevati od podnosioca predstavke da upotrebi pravni lek koji je kao nov uveden u pravosudni sistem države kroz promenu sudske prakse, Sud je stao na stanovište da bi bilo nepravično zahtevati da takav novi pravni lek bude iscrpen ako se pojedincu ne pruži razuman rok da se upozna sa sudskom odlukom (*Broca i Texier-Micault protiv Francuske*, stav 20). Dužina „razumnog roka“ zavisi od okolnosti svakog predmeta, ali se Sud, po pravilu, opredelio za rok od šest meseci (*ibid.*; *Depauw protiv Belgije* (odluka); *Yavuz Selim Güler protiv Turske*, stav 26). Na primer, u predmetu *Leandro Da Silva protiv Luksemburga*, stav 50, to vreme je

iznosilo osam meseci od usvajanja unutrašnjeg pravnog leka o kome je reč i tri i po meseca od njegovog objavljivanja. Vidi, takođe, *McFarlane protiv Irske* [Vv], stav 117; kada je reč o pravnom leku koji je uveden posle pilot-presude, vidi *Fakhretdinov i drugi protiv Rusije (odluka)*, stavovi 36–44; kada je reč o odstupanju od domaće sudske prakse, vidi *Scordino protiv Italije (br. 1)* [Vv], stav 147.

U predmetima *Scordino protiv Italije (br. 1)* [Vv] i *Cocchiarella protiv Italije* [Vv], Sud je dao uputstva u pogledu karakteristika koje unutrašnji pravni lekovi moraju imati da bi bili delotvorni kada je predmet predstavke dužina postupka (vidi, takođe, *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke*, stavovi 54–56). Po pravilu, pravni lek koji nema preventivno ili kompenzatorno dejstvo u odnosu na dužinu postupka ne mora biti iskorišćen (*Puchstein protiv Austrije*, stav 31). Pravni lek u odnosu na dužinu postupka mora, pre svega, funkcionisati bez prekomernog kašnjenja i mora pružiti odgovarajući nivo pravnog zadovoljenja [*Scordino protiv Italije (br. 1)*] [Vv], stavovi 195. i 204–207).

101. Kada Sud ustanovi da postoje strukturni ili opšti nedostaci u unutrašnjem pravu ili praksi, on može zatražiti od države da ispita situaciju i da, ako je potrebno, preduzme delotvorne mere kako bi sprečila da se pred Sudom pojavljuju istovrsni predmeti (*Lukenda protiv Slovenije*, stav 98). Sud može da zaključi da država treba ili da ispravi postojeći spektar pravnih lekova ili da doda nove kako bi obezbedila istinski delotvorno ispravljanje povreda prava po Konvenciji [vidi, na primer, pilot-presude u *Xenides-Arestis protiv Turske*, stav 40; i *Burdov protiv Rusije (br. 2)*, stavovi 42, 129. i dalje i 140]. Posebnu pažnju treba obratiti na potrebu da se osiguraju delotvorni unutrašnji pravni lekovi (vidi pilot-presudu u predmetu *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke*, stav 41).

Kada tužena država ustanovi novi pravni lek, Sud razmatra i utvrđuje da li je taj pravni lek delotvoran (vidi, na primer, *Robert Lesjak protiv Slovenije*, stavovi 34–55; *Demopoulos i drugi protiv Turske (odluka)* [Vv], stav 87; *Xynos protiv Grčke*, stavovi 37. i 40–51; *Preda i drugi protiv Rumunije*, stavovi 118–133). Sud to čini tako što ispituje okolnosti svakog pojedinačnog predmeta. Njegov zaključak o tome da li je novi zakonodavni okvir delotvoran mora biti zasnovan na praktičnoj primeni tih odredaba (*Nogolica protiv Hrvatske (odluka)*; *Rutkowski i drugi protiv Poljske*, stavovi 176–186). Međutim, ni činjenica da se dosad nije pojavio nijedan primer sudske ili upravne prakse u vezi sa primenom tog novog okvira ni rizik da bi postupak mogao dosta dugo da traje ne mogu sami po sebi dovesti do toga da se novi pravni lek proglasi nedelotvornim (*Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije (odluka)*, stav 30).

102. Ako Sud utvrdi da je novi pravni lek delotvoran, to znači da se od ostalih podnosilaca predstavke u sličnim predmetima traži da iskoriste taj novi pravni lek ako za to nije istekao prekluzivni rok. Sud je te predstavke proglasio neprihvatljivima po osnovu člana 35. stav 1, i pored toga što su podnete pre nego što je ustanovljen novi pravni lek (*Grzinčič protiv Slovenije*, stavovi 102–110; *İçyer protiv Turske (odluka)*, stav 74. i dalje; *Stella i drugi protiv Italije (odluka)*, stavovi 65–68; *Preda i drugi protiv Rumunije*, stavovi 134–142; *Muratovic protiv Srbije (odluka)*, stavovi 17–20).

Tu se radi o domaćim pravnim lekovima koji su postali dostupni nakon što su predstavke već podnete. Kada se procenjuje da li su postojale izuzetne okolnosti koje bi podnosiocima predstavke primorale da posegnu za jednim takvim pravnim lekom, uzima se u obzir, pre svega, priroda novih odredaba unutrašnjeg prava i kontekst u kome su one uvedene (*Fakhretdinov i drugi protiv Rusije (odluka)*, stav 30). U tom predmetu Sud je stao na stanovište da delotvoran unutrašnji pravni lek koji je uveden po donošenju pilot-presude u kojoj je naloženo da bude ustanovljen jedan takav pravni lek, treba da bude iskorišćen pre nego što su podnosioci predstavke u stanju da se obrate Sudu.

Sud je istakao da je spreman da promeni svoj pristup kada je reč o potencijalnoj delotvornosti pravnog leka uspostavljenog po donošenju pilot-presude ako praksa domaćih organa vlasti pokaže, dugoročno gledano, da nova zakonska norma nije primenjena na način koji je u skladu sa pilot-presudom i sa standardima Konvencije u celini (*Muratović protiv Srbije (odluka)*, stavovi 17–20).

Sud je takođe precizirao uslove za primenu člana 35. stav 1. prema datumu podnošenja predstavke (*Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odluka), stavovi 31–33; *Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stav 29. i dalje i 40–41).

B. Nepoštovanje roka od šest meseci

Član 35. stav 1. – Uslovi prihvatljivosti

„1. Sud može uzeti predmet u postupak tek... u roku od šest meseci od dana kada je povodom njega doneta pravnosnažna odluka.”

HUDOC – ključne reči

Rok od šest meseci (35. stav 1) – Pravnosnažna domaća odluka (35-1) – Trajno stanje (35-1)

1. Svrha pravila

103. Osnovna svrha pravila o roku od šest meseci jeste da se održi pravna sigurnost tako što će se obezbediti da predmeti koji otvaraju pitanja po osnovu Konvencije budu razmotreni u razumnom roku i da se zaštite vlasti i druga zainteresovana lica od mogućnosti da dugo budu držani u stanju neizvesnosti (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stav 258; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [Vv], stav 129). To takođe pruža mogućem podnosiocu predstavke dovoljno vremena da razmotri da li će je uopšte podnositi i da, ako se odluči da podnese predstavku, donese odluku i o konkretnim pritužbama i argumentima koje namerava da iznese, čime se olakšava utvrđivanje činjenica u datom predmetu zato što protok vremena dovodi u pitanje pravično razmatranje činjenica (*Sabri Güneş protiv Turske* [Vv], stav 39).

104. To pravilo utvrđuje vremenski rok za nadzor koji sprovodi Sud i njime se signalizira, kako pojedincima, tako i državnim organima, da preko tog roka taj nadzor više nije moguć. To odražava želju visokih strana ugovornica da spreče da se ranije donete presude neprestano dovode u pitanje i izražava legitimnu brigu za red, stabilnost i mir (*Idalov protiv Rusije* [Vv], stav 128; *Sabri Güneş protiv Turske* [Vv], stav 40; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [Vv], stav 129).

105. Pravilo o šest meseci je pravilo koje spada u domen javne politike i Sud ima nadležnost da ga primenjuje na sopstvenu inicijativu, čak i ako država ne iznese taj prigovor (*ibid.*, stav 29; *Svinarenko i Slydanev protiv Rusije* [Vv], stav 85; *Blokhin protiv Rusije* [Vv], stav 102; *Merabishvili protiv Gruzije* [Vv], stav 247; *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [Vv], stav 138).

106. Pravilo o šest meseci ne može zahtevati od podnosioca predstavke da svoju predstavku dostavi Sudu pre nego što je njegov položaj u odnosu na dato pitanje konačno rešen na domaćem nivou (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 157; *Lekić protiv Slovenije* [Vv], stav 65; *Chapman protiv Belgije* (odluka), stav 34).

2. Datum od koga počinje da teče rok od šest meseci

a. Pravnosnažna odluka

107. Rok od šest meseci počinje da teče od trenutka kada se donese pravnosnažna odluka u postupku u kojem se iscrpljuju unutrašnji pravni lekovi (*Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Lekić protiv Slovenije* [Vv], stav 65). Podnosilac predstavke je morao uobičajeno da iskoristi sve unutrašnje pravne lekove za koje postoji verovatnoća da budu delotvorni i dovoljni (*Moreira Barbosa protiv Portugala* (odluka); *O’Keeffe protiv Irske* [Vv], stavovi 110–113; vidi, takođe, *Čalin i drugi protiv Rumunije*, stavovi 59–60. i 62–69, u vezi sa trenutno delotvornim pravnim lekom). Kada postoji samo jedna pravnosnažna odluka, onda postoji samo jedan niz postupaka u smislu roka od šest meseci, čak i ako se predmet dva puta ispituje na različitim nivoima nadležnosti (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [Vv], stav 93).

108. Ako podnosilac predstavke pokušava da koristi pravne lekove koji ne ispunjavaju zahteve člana 35. stav 1, Sud to neće uzimati u obzir kada utvrđuje datum „pravnosnažne odluke” niti kada izračunava početak roka od šest meseci (*Jeronovičs protiv Letonije* [Vv], stav 75; *Alekseyev i drugi protiv Rusije*, stavovi 10–16). Samo oni pravni lekovi koji su uobičajeni i delotvorni mogu biti uzeti u obzir budući da podnosilac predstavke ne može da produži strog vremenski rok utvrđen Konvencijom tako što će pokušati da ulaže neprimerene ili u pogrešnoj nameri sročene predstavke organima ili ustanovama koji nemaju ovlašćenje ili nisu nadležni da pruže delotvorno pravno zadovoljenje za pritužbu o kojoj je reč po osnovu Konvencije (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [Vv], stav 132; *Fernie protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)). Međutim, u predmetu *Červenka protiv Češke Republike*, gde je podnosilac predstavke čekao na odluku Ustavnog suda iako je imao određene sumnje u pogledu delotvornosti tog pravnog leka, Sud je saopštio da ne treba kriviti podnosioca predstavke zbog toga što je pokušao da iscrpe i taj pravni lek (stavovi 90. i 113–121).

109. Da li domaći postupak predstavlja delotvoran pravni lek koji podnosilac predstavke mora da iscrpe i koji stoga mora biti uzet u obzir kada se utvrđuje rok od šest meseci zavisi od čitavog niza činilaca, pre svega od pritužbe podnosioca predstavke, obima obaveza Države shodno određenoj odredbi Konvencije, raspoloživih pravnih lekova u tuženoj državi i konkretnih okolnosti samog predmeta. Na primer, drugačije će se postupiti u predmetima u kojima se radi o tome da su državni službenici nezakonito primenili silu nego u predmetima u kojima se radi o nesavesnom lečenju (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [Vv], stav 134–137).

110. Ne mogu se uzeti u obzir pravni lekovi čija bi primena zavisila od diskrecionih ovlašćenja državnih funkcionera i koji, usled toga, nisu neposredno dostupni podnosiocu predstavke. Slično tome, pravni lekovi koji ne sadrže precizno utvrđen vremenski rok stvaraju neizvesnost i obesmišljavaju pravilo o roku od šest meseci koje je sadržano u članu 35. stav 1. (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Abramyan i drugi protiv Rusije* (odluka), stavovi 97–102. i 104; *Kashlan protiv Rusije* (dec), stavovi 23. i 26–30). Ipak, u jednom izuzetnom slučaju, Sud je utvrdio da je razumno da podnositeljka predstavke sačeka pravnosnažnu odluku po diskrecionom pravnom leku. Stoga se smatralo da podnositeljka predstavke nije namerno pokušala da zaobiđe utvrđeni rok tako što je koristila neprimerene postupke koji nisu mogli da joj pruže delotvorno pravno zadovoljenje (*Petrović protiv Srbije*, stavovi 57–61).

111. Po pravilu, član 35. stav 1. ne nalaže podnosiocima predstavke da podnesu zahtev za ponavljanje postupka ili da iskoriste slične vanredne pravne lekove i ne dopušta produžetak roka od šest meseci na osnovu toga što su korišćeni takvi lekovi [*Berdzenishvili protiv Rusije* (odluka); *Tucka protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (br. 1) (odluka); *Haász i Szabó protiv Mađarske*, stavovi 36–37]. Međutim, ako je vanredni pravni lek jedini sudski lek koji podnosilac predstavke ima na raspolaganju,

onda se rok od šest meseci može računati od datuma kada je doneta odluka po tom leku (*Ahtinen protiv Finske* (odluka); *Tomaszewscy protiv Poljske*, stavovi 117–119).

Predstavka u kojoj podnosilac predstavke izloži Sudu svoje pritužbe u roku od šest meseci pošto je doneta odluka o odbacivanju njegovog zahteva za ponavljanje postupka neprihvatljiva je zato što ta odluka još nije „pravnosnažna odluka” (*Sapeyan protiv Jermenije*, stav 23).

U slučajevima kada se obnavlja postupak ili kada se preispituje pravnosnažna odluka, rok od šest meseci u odnosu na početni postupak ili na tu pravnosnažnu odluku može se prekinuti samo u vezi sa onim pitanjima po Konvenciji koja su poslužila kao osnov za tu obnovu ili to preispitivanje i koja su bila predmet ispitivanja pred vanrednim apelacionim organom (*ibid.*, stav 24). Čak i ako zahtev za vanredno preispitivanje nije mogao da dovede do obnove početnog postupka, nego su domaći sudovi dobili priliku da se pozabave suštinom pitanja ljudskih prava koja je podnosilac predstavke docnije izneo pred Sud i ako su se bavili njima, smatra se da je rok od šest meseci ponovo počeo da teče (*Schmidt protiv Letonije*, stavovi 70–71).

b. Polazište

112. Rok od šest meseci je autonoman i mora se tumačiti i primeniti u odnosu na činjenice svakog pojedinačnog predmeta kako bi se obezbedilo da se delotvorno ostvaruju prava na pojedinačnu predstavku. Iako uzimanje u obzir unutrašnjeg prava i prakse predstavlja važan aspekt, ono nije odlučujuće u određivanju polazišta za rok od šest meseci (*Sabri Güneş protiv Turske* [Vv], stavovi 52. i 55). Kao primer možemo navesti da je Sud zaključio kako bi bilo preterano formalističko tumačenje roka od šest meseci kada bi se od podnosioca predstavke koji ima dve međusobno povezane pritužbe zahtevalo da Sudu podnese dve predstavke na dva različita datuma kako bi se vodilo računa o određenim procesnim pravilima u sklopu unutrašnjeg prava (*Sociedad Anónima del Ucieza protiv Španije*, stavovi 43–45).

i. Saznanje o odluci

113. Rok od šest meseci počinje da teče od dana kada podnosilac predstavke i njegov zastupnik imaju dovoljna saznanja o pravnosnažnoj odluci domaćih sudova (*Koç i Tosun protiv Turske* (odluka)).

114. Država je ta koja se oslanja na nepoštovanje roka od šest meseci kako bi na osnovu toga utvrdila datum kada je podnosilac predstavke stekao saznanje o pravnosnažnoj odluci domaćeg pravosuđa (*Şahmo protiv Turske* (odluka); *Belozorov protiv Rusije i Ukrajine*, stavovi 93–97).

ii. Dostavljanje odluke

115. Dostavljanje odluke podnosiocu predstavke: Kada podnosilac predstavke ima pravo da mu primerak pravnosnažne odluke domaćih sudskih organa bude dostavljen automatski, svrsi i nameni člana 35. stav 1. Konvencije najbolje će poslužiti ako se rok od šest meseci računa tako da on teče od dana kada je dostavljen primerak te odluke (*Worm protiv Austrije*, stav 33).

116. Dostavljanje odluke advokatu: Rok od šest meseci teče od datuma kada je advokat podnosioca predstavke saznao za odluku kojom su iscrpeni unutrašnji pravni lekovi, bez obzira na činjenicu da je sam podnosilac predstavke tek kasnije saznao za tu odluku (*Çelik protiv Turske* (odluka)).

iii. Nema dostavljanja odluke

117. Kada unutrašnje pravo ne predviđa da se dostavi odluka, ispravno je da se kao polazište uzme datum kada je odluka do kraja sročena, što znači onda kada su stranke mogle konačno da saznaju njen sadržaj (*Papachelas protiv Grčke* [Vv], stav 30). Podnosilac predstavke, odnosno njegov advokat moraju ispoljiti dužnu pažnju kada pribavljaju primerak odluke deponovane u sekretarijatu suda (*Ölmez protiv Turske* (odluka)).

iv. Nije dostupan pravni lek

118. Važno je imati na umu da su zahtevi iz člana 35. stav 1. da budu iscrpeni unutrašnji pravni lekovi i da nije prekoračen rok od šest meseci međusobno tesno povezani (*Jeronovičs protiv Letonije* [Vv], stav 75; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [Vv], stav 130). Kada je od samog početka jasno da podnosilac predstavke nema dostupan delotvoran pravni lek, rok od šest meseci teče od datuma kada se dogodila radnja zbog koje se on obratio sudskim instancama ili od datuma kada je podnosilac predstavke neposredno pogođen ili kada je saznao za tu radnju ili za njene negativne posledice (*Dennis i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 157; *Aydarov i drugi protiv Bugarske* (odluka), stav 90).

119. Kada podnosilac predstavke iskoristi pravni lek koji mu naizgled stoji na raspolaganju, a tek potom postane svestan okolnosti zbog kojih je taj pravni lek nedelotvoran, moglo bi biti primereno da se kao trenutak od koga počinje da teče rok od šest meseci uzme datum kada je podnosilac predstavke prvi put saznao za te okolnosti ili kada je trebalo za njih da sazna (*ibid.*, stavovi 157–158; *Jeronovičs protiv Letonije* [Vv], stav 75; *Zubkov i drugi protiv Rusije*, stavovi 105–109).

v. Trajno stanje

120. Pojam „trajnog stanja” odnosi se na stanje stvari koje opstaje zahvaljujući kontinuiranim aktivnostima države ili u ime države usled kojih podnosioci predstavke postaju žrtve. Trajno stanje može takođe predstavljati neposrednu posledicu zakona koji utiče na privatni život podnosioca predstavke (*S. A. S. protiv Francuske* [Vv], stav 110; *Parrillo protiv Italije* [Vv], stavovi 109–114). Činjenica da neki događaj ima važne posledice tokom vremena ne znači da je sam taj događaj proizveo „trajno stanje” (*Iordache protiv Rumunije*, stav 49; *Čalin i drugi protiv Rumunije*, stavovi 58–60).

121. U situaciji u kojoj se isti događaji ponavljaju, nepostojanje bilo kakve izražene varijacije u uslovima kojima je podnosilac predstavke rutinski podvrgnut stvorilo je, po mišljenju Suda, „trajno stanje” koje je ceo period na koji se podnosilac predstavke pritužuje dovelo u područje nadležnosti Suda (*Fetisov i drugi protiv Rusije*, stav 75. i reference koje su tu navedene, u vezi sa uslovima prevoza iz zatvora u sud; *Svinarenko i Slydanev protiv Rusije* [Vv], stavovi 86–87, u vezi sa korišćenjem metalnog kaveza u koji se smeštaju optuženi prilikom krivičnog suđenja; *Chaldayev protiv Rusije*, stavovi 54–57, u vezi sa uslovima poseta zatvoru). Međutim, kada je došlo do prekida od više od tri meseca između perioda boravka u pritvoru, Sud nije smatrao da se tu radi o „trajnom stanju” (*Shishanov protiv Republike Moldavije*, stavovi 68–69). Slično tome, višekratna hapšenja jedno za drugim, uz krivično gonjenje, osuđujuću presudu i izricanje zatvorske kazne, što je usledilo neposredno nakon krivičnih dela koja je počinio podnosilac predstavke ne predstavljaju trajno stanje uprkos tome što su periodi slobode za podnosioca predstavke ponekad trajali po svega nekoliko minuta (*Gough protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavovi 133–134).

122. Kada navodna povreda (prava po Konvenciji) predstavlja trajno stanje za koju nije dostupan nijedan unutrašnji pravni lek, rok od šest meseci počinje da teče tek onda kada prestane to trajno stanje (*Sabri Güneş protiv Turske* [Vv], stav 54; *Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 159; *Ülke protiv Turske* (odluka)). Dokle god to stanje opstaje, nije primenljiv rok od šest meseci (*Iordache protiv Rumunije*, stav 50; *Oliari i drugi protiv Italije*, stavovi 96–97).

123. Ipak, trajno stanje ne može *ad infinitum* odložiti primenu pravila od šest meseci. Sud je uveo obavezu u pogledu dužne pažnje i inicijative za podnosioca predstavke koji žele da se prituže zbog toga što država neprestano ne ispunjava svoje određene obaveze, nerešeni nestanci, pravo na imovinu ili dom i neizvršenje presuda, odnosno nenaplaćivanje materijalnih potraživanja od državnih preduzeća (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stavovi 159–172; *Sargsyan protiv Azerbejdžana* (odluka) [Vv], stavovi 124–148; *Sokolov i drugi protiv Srbije* (odluka), stavovi 31–36; vidi takođe tačku 5.a dole).

3. Istek roka od šest meseci

124. Vreme počinje da teče na dan koji nastupi odmah posle dana kada je pravnosnažna odluka javno saopštena ili na dan kada je podnosilac predstavke ili njegov zastupnik obavešten o toj odluci, a ističe posle šest kalendarskih meseci, bez obzira na stvarno trajanje tih kalendarskih meseci (*Otto protiv Nemačke* (odluka); *Ataykaya protiv Turske*, stav 40).

125. Poštovanje roka od šest meseci određuje se pomoću merila koja su karakteristična za Konvenciju, a ne pomoću merila koja se koriste u unutrašnjem zakonodavstvu svake tužene države (*BENet Praha, spol. s r.o., protiv Češke Republike* (odluka); *Poslu i drugi protiv Turske*, stav 10). Sud primenom sopstvenih kriterijuma za izračunavanje rokova, kriterijuma koji se razlikuju od unutrašnjih pravnih pravila, nastoji da obezbedi pravnu sigurnost, valjano sprovođenje pravde i da tako omogući praktično i delotvorno funkcionisanje mehanizma Konvencije (*Sabri Güneş protiv Turske* [Vv], stav 56).

126. Činjenica da poslednji dan roka od šest meseci pada u subotu, nedelju ili na zvanični praznik, kao i da se u takvoj situaciji, prema unutrašnjem pravu, rokovi produžavaju na sledeći radni dan, ne utiče na određivanje *dies ad quem* (*ibid.*, stavovi 43. i 61).

127. Dan isteka roka od šest meseci koji se razlikuje od onoga koji je odredila tužena država određuje sam Sud, onako kako on smatra da treba (*İpek protiv Turske* (odluka)).

4. Datum podnošenja predstavke

a. Popunjen obrazac za predstavku

128. Saglasno [Pravilu 47](#). Poslovnika Suda, prema tekstu koji je na snazi od 1. januara 2014, datum podnošenja predstavke u smislu člana 35. stav 1. Konvencije jeste datum kada je obrazac za predstavku koji ispunjava sve zahteve utvrđene tim pravilom poslat Sudu. Predstavka mora da sadrži sve tražene informacije u relevantnim delovima obrasca i mora biti praćena kopijama odgovarajućih pratećih dokumenata. Odluka u predmetu *Malysh i Ivanin protiv Ukrajine* ilustruje kako u praksi funkcioniše izmenjeno Pravilo 47. Izuzev ako nije drugačije utvrđeno Pravilom 47, samo kada je popunjen obrazac za predstavku prestaje da teče rok od šest meseci ([Praktično uputstvo za pokretanje postupka](#), stav 1).

b. Pismeno punomoćje

129. Kada podnosilac predstavke odluči da njegovu predstavku podnese njegov pravni zastupnik, Sud mora dobiti original pismenog punomoćja ili obrazac sa ovlašćenjem koji je propisno potpisao podnosilac predstavke (Pravilo 47 stav 3.1 tačka (d) Poslovnika Suda; vidi, takođe, *Kaur protiv Holandije* (odluka), stav 11. *in fine*). Ako takvog punomoćja nema, predstavka se ne može smatrati validnom i Sud je odbacuje zato što nema „žrtve”, ili čak i kao zloupotrebu prava na predstavku (*Kokhreidze i Ramishvili protiv Gruzije* (odluka), stav 16).

130. Propisno popunjen obrazac sa punomoćjem predstavlja sastavni deo predstavke u smislu pravila 45. i 47. Poslovnika Suda, a propust da se taj obrazac dostavi može se neposredno odraziti na datum podnošenja predstavke (*ibid.*, stav 17).

c. Datum slanja predstavke

131. Datum podnošenja predstavke je datum na poštanskom žigu kada je podnosilac predstavke poslao propisno popunjen obrazac Sudu [Pravilo 47. stav 6. Poslovnika Suda; vidi takođe *Abdulrahman protiv Holandije* (odluka); *Brežec protiv Hrvatske*, stav 29; *Vasiliauskas protiv Litvanije* [Vv], stavovi 115–117].

132. Samo posebne okolnosti – kao što je nemogućnost da se utvrdi kada je predstavka predata na poštu – mogu opravdati drugačiji pristup: na primer, da se za datum podnošenja predstavke uzme datum koji je naveden na obrascu za predstavku ili, ako tog datuma nema, onda da se uzme datuma kada je Sekretarijat Suda primio predstavku (*Bulinwar OOD i Hrusanov protiv Bugarske*, stavovi 30–32).

133. Podnosioci predstavke ne mogu se smatrati odgovornima za bilo koje kašnjenje u tranzitu koje bi moglo uticati na njihovu prepisku sa Sudom (*Anchugov i Gladkov protiv Rusije*, stav 70).

d. Slanje telefaksom

134. Predstavke poslate telefaksom ne prekidaju tok roka od šest meseci. Podnosioci predstavke moraju takođe poslati potpisani original poštom u istom roku od šest meseci (*Praktično uputstvo o pokretanju postupka*, stav 3).

e. Karakterizacija pritužbe

135. Pritužba se karakteriše svim činjenicama koje su u njoj navedene, a ne samo pravnim osnovom ili argumentima na koje se oslanja (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [Vv], stav 54); (*Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [Vv], stavovi 110–126). Primenom načela *jura novit curia* Sud nije obavezan pravnim osnovama na koje se poziva podnosilac predstavke po Konvenciji i protokolima uz nju već je nadležan da sam odluči o pravnoj karakterizaciji činjenica navedenih u pritužbi tako što će tu pritužbu ispitati sa stanovišta članova ili odredaba Konvencije koji se razlikuju od onih na koje se pozvao sam podnosilac (*Navalnyy protiv Rusije* [Vv], 62–66, gde je Sud uočio da su činjenični elementi pritužbe prema članu 18. prisutni u svim početnim predstavkama, iako se podnosilac predstavke na tu odredbu pozvao samo u dvema od njih, pa je stoga odbacio prigovor Države da su delovi tih pritužbi upućeni po isteku roka, tj. za vreme postupka pred Velikim većem).

f. Naknadne pritužbe

136. Kada je reč o pritužbama koje nisu bile uvrštene u početnu predstavku, tok roka od šest meseci ne prekida se do dana kada se ta pritužba prvi put podnese nekom organu Konvencije (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*).

137. Podnosilac predstavke može da razjasni ili razradi činjenice koje je predočio na početku, ali ako se te dopune u suštini svode na iznošenje novih i dalekih pritužbi, one moraju ispuniti sve zahteve prihvatljivosti, uključujući i pravilo o šest meseci (*Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [Vv], stavovi 122. i 128–139). Pritužbe podnete po isteku roka od šest meseci mogu biti ispitivane samo ako u suštini nisu zasebne pritužbe nego su to samo dodatni aspekti početnih pritužbi ili dodatna argumentacija kojom se potkrepljuju početne pritužbe iznete u roku od šest meseci (*Merabishvili protiv Gruzije* [Vv], stav 250; *Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish protiv Rumunije (odluka)*).

138. Sama činjenica da se podnosilac predstavke u svojoj predstavi pozvao na član 6. nije dovoljna da posluži kao uvod za sve naknadne pritužbe iznete po tom osnovu ako na početku nije ni na koji način ukazano na činjeničnu osnovu žalbe i na prirodu navedenog kršenja (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [Vv], stavovi 102–106; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*; *Adam i drugi protiv Nemačke (odluka)*). Slično tome, u pritužbi po članu 14. podnosilac predstavke treba barem da ukaže na lica ili grupu lica za koje tvrdi da se prema njima drugačije postupalo nego prema njemu, kao i osnov za tu razliku u postupanju koji je navodno bio primenjen. Sud ne može da prihvati da je puko pominjanje pritužbe po članu 14. Konvencije u obrascu za predstavku dovoljno da posluži kao uvod za sve potonje pritužbe po tom osnovu (*Fábián protiv Mađarske* [Vv], stav 96).

139. Samo dostavljanje pismena iz postupaka pred domaćim sudovima ne može predstavljati uvod za sve naknadne pritužbe zasnovane na tim postupcima. Potrebno je da se pruži izvesna, makar i sažeta

naznaka prirode navodnog kršenja po Konvenciji da bi se podnela pritužba i time prekinuo tok roka od šest meseci [*Božinovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odluka)].

5. Posebne situacije

a. Primenljivost vremenskih ograničenja na trajna stanja u vezi s pravom na život, dom i imovinu

140. Iako ne postoji tačan trenutak od kada se računa rok od šest meseci, Sud je podnosiocima predstavke koji žele da se prituže zbog kontinuiranog propusta da se istraže nestanci ljudi u situacijama u kojima je ugrožen život nametnuo posebnu obavezu u pogledu dužne pažnje i inicijative. Zbog nesigurnosti i pometnje koji su tipični za takve situacije, srodnici nestalog lica mogu s pravom dugo da čekaju da nacionalne vlasti zaključie svoje postupke, čak i ako su ti postupci sporadični i suočeni s mnogobrojnim problemima (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stavovi 162–163). Ipak, podnosioci predstavki ne mogu beskonačno čekati pre nego što se obrate Strazburu. Oni moraju podneti svoje predstavke bez nepotrebnog odlaganja (*ibid.*, stavovi 161–166). Po pravilu, neće se razmišljati o nepotrebnom kašnjenju podnosioca predstavke sve dotle dokle postoji izvestan smislen kontakt između srodnika i vlasti u vezi s pritužbama i zahtevima za informacije ili sve dotle dokle postoje neke indikacije ili realna mogućnost za napredak u istražnim radnjama (*ibid.*, stav 165; vidi, takođe, *Pitsayeva i drugi protiv Rusije*, stavovi 386–393; *Sulygov i drugi protiv Rusije*, stavovi 375–380; *Sagayeva i drugi protiv Rusije*, stavovi 58–62; *Doshuyeva i Yusupov protiv Rusije* (odluka), stavovi 41–47). Kada je prošlo više od deset godina, podnosioci predstavke, po pravilu, moraju ubedljivo da dokažu da je ostvaren izvestan konkretan napredak koji je opravdao njihovo dalje kašnjenje u obraćanju Strazburu (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 166; vidi, takođe, *Açış protiv Turske*, stavovi 41–42; *Er i drugi protiv Turske*, stavovi 59–60. i *Trivkanović protiv Hrvatske*, stavovi 54–58).

141. Slično tome, kada se radi o navodnim kontinuiranim povredama prava na imovinu ili dom u kontekstu davnashnjeg sukoba, može nastupiti trenutak kada podnosilac predstavke treba da predstavi svoj predmet jer više nije opravdano da bude pasivan u suočenju sa situacijom koja se ne menja. Kada podnosilac predstavke postane svestan ili kada je trebalo da postane svestan da više nema realne nade da ponovo stekne mogućnost pristupa svojoj imovini i domu u doglednoj budućnosti, neobjašnjeno ili prekomerno kašnjenje u podnošenju predstavke može dovesti do toga da predstavka bude odbačena kao neblagovremena. U složenim postkonfliktnim situacijama rokovi moraju biti izdašni kako bi situacija mogla da se slegne i da podnosioci predstavke prikupe sveobuhvatne informacije o tome kako je moguće postići rešenje na domaćem nivou (*Sargsyan protiv Azerbejdžana* (odluka) [Vv], stavovi 140–141; *Chiragov i drugi protiv Jermenije* (odluka) [Vv], stavovi 141–142).

142. Načelo obaveze u pogledu dužne pažnje primenjuje se i u kontekstu neizvršenja naplate materijalnih dugovanja od državnih preduzeća (*Sokolov i drugi protiv Srbije* (odluka), stavovi 31–33).

b. Primenljivost vremenskih ograničenja u vezi sa nepreduzimanjem delotvorne istrage povodom smrti i zlostavljanja

143. Kada utvrđuje obim obaveze u pogledu dužne pažnje podnosioca predstavke koji žele da se prituže zbog toga što nije vođena delotvorna istraga povodom smrti ili zlostavljanja, Sud se uglavnom rukovodi sudskom praksom u slučajevima nestanka lica u kontekstu međunarodnog sukoba ili vanrednog stanja u zemlji (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stav 267). I u tim predmetima Sud je razmatrao da li je bilo smislenog kontakta sa vlastima ili neke indikacije ili realne mogućnosti za napredak u istražnim radnjama (*Şakir Kaçmaz protiv Turske*, stavovi 72–75; *Vatandaş protiv Turske*, stavovi 26–27). Sud je takođe uzimao u obzir obim i složenost domaće istrage u

proceni toga da li je podnosilac predstavke mogao legitimno da veruje da će ta istraga biti delotvorna (*Melnichuk i drugi protiv Rumunije*, stavovi 87–89).

144. Obaveza u pogledu dužne pažnje ima dva različita ali međusobno povezana aspekta: podnosioci predstavke moraju stupiti u kontakt s domaćim vlastima bez odlaganja raspitujući se o napretku istrage i moraju bez odlaganja podneti predstavku Sudu čim postanu svesni ili čim bi trebalo da postanu svesni da istraga nije delotvorna. Neaktivnost podnosioca predstavke na domaćem nivou nije kao takva relevantna za procenu da li je ispunjen zahtev u pogledu roka od šest meseci. Međutim, ako Sud treba da zaključi da su podnosioci predstavke pre no što su se obratili nadležnim domaćim vlastima već znali ili je trebalo da znaju da nema delotvorne krivične istrage, onda je očigledno da su potonje predstavke podnete Sudu *a fortiori* bile neblagovremeno podnete (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stavovi 256–257, 262–64. i 272).

145. Pitanje ispunjenja obaveze u pogledu dužne pažnje mora se ocenjivati u svetlu okolnosti datog predmeta. Kašnjenja podnosioca predstavke u podnošenju pritužbe domaćim vlastima nije odlučujuće tamo gde su vlasti morale da budu svesne da je pojedinac mogao biti podvrgnut zlostavljanju jer dužnost vlasti da sprovedu istragu postoji čak i ako nema izričite pritužbe tim povodom (*Velev protiv Bugarske*, stavovi 40. i 59–60). Isto tako, to kašnjenje ne utiče na odluku o prihvatljivosti predstavke ako se podnosilac predstavke nalazio u situaciji u kojoj je bio naročito ranjiv. Kao primer, Sud je priznao ranjivost i osećaj bespomoćnosti podnosioca predstavke kao prihvatljivo objašnjenje za kašnjenje u podnošenju pritužbe na domaćem nivou (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stavovi 265. i 273–275).

Pitanje identifikovanja tačnog trenutka kada je podnosilac predstavke shvatio ili kada je trebalo da shvati da je istraga nedelotvorna teško je sasvim precizno odrediti. Tako je Sud odbio kao neblagovremene predstavke u kojima je kašnjenje podnosioca predstavke bilo prekomerno ili neobjašnjeno (*Melnichuk i drugi protiv Rumunije*, stavovi 82–83. i reference koje su tamo navedene; vidi takođe *Khadzhimuradov i drugi protiv Rusije*, stavovi 73–74).

146. U nekim slučajevima informacije koje navodno bacaju novo svetlo na okolnosti u kojima je nastupila smrt mogu se tek u nekoj kasnijoj fazi pojaviti u javnom domenu. Zavisno od situacije tada može oživeti procesna obaveza u pogledu istrage i to može poslužiti kao novo polazište za izračunavanje roka od šest meseci (*Khadzhimuradov i drugi protiv Rusije*, stavovi 67. i 75–77). Ako se različite faze istrage tretiraju kao zasebne jedne od drugih, podnosilac predstavke može propustiti da ispuni zahtev u pogledu roka od šest meseci u vezi sa pritužbama u kojima ukazuje na nedostatke u početnoj istrazi (*Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, stav 52, gde je prošlo više od pet godina između dveju faza prethodne krivične istrage).

c. Primenljivost pravila od šest meseci u predmetima u kojima se radi o višestrukim razdobljima pritvora na osnovu člana 5. stav 3. Konvencije

147. Višestruke, uzastopne pritvore treba sagledavati kao celinu, a rok od šest meseci treba da počne da teče od kraja poslednjeg pritvora (*Solmaz protiv Turske*, stav 36).

148. Kada je pritvor optuženog lica u prekrivičnom postupku podeljen na nekoliko razdoblja koja nisu uzastopna, te pritvore ne treba sagledavati kao celinu, nego ih treba odvojeno računati. Stoga je podnosilac predstavke, kada se nađe na slobodi, dužan da podnese pritužbu koju može imati u vezi s pritvorom u prekrivičnom postupku u roku od šest meseci od datuma stvarnog puštanja na slobodu. Međutim, ako ta razdoblja predstavljaju deo istog krivičnog postupka protiv podnosioca predstavke, onda Sud, kada procenjuje ukupnu razumnost pritvora u smislu člana 5. stav 3, može da uzme u obzir činjenicu da je podnosilac predstavke prethodno proveo vreme u pritvoru do suđenja (*Idalov protiv Rusije* [Vv], stavovi 129–30).

C. Anonimna predstavka

Član 35. stav 2(a) Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

„1. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavi podnetoj na osnovu člana 34. koja je
(a) anonimna;”²

HUDOC ključne reči

Anonimna predstavka (35. stav 2. tačka a)

149. Podnosilac predstavke mora biti potpuno identifikovan u obrascu zahteva za predstavku (Pravilo 47. stav 1. tačka (a) Poslovnika Suda). Sud može odlučiti da identitet podnosioca predstavke ne bude obelodanjen javnosti (Pravilo 47. stav 4); u tom slučaju, podnosilac predstavke se označava svojim inicijalima ili samo jednim slovom.

150. Jedino je Sud nadležan da utvrdi da li je predstavka anonimna u smislu člana 35. stav 2. tačka (a) (*Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunije* [Vv], stav 69). Ako tužena država ima nekih sumnji u pogledu autentičnosti predstavke, ona o tome pravovremeno mora da obavesti Sud (*ibid.*).

1. Anonimna predstavka

151. Predstavka podneta Sudu smatra se anonimnom kada spis predmeta ne sadrži nijedan element koji Sudu omogućuje da identifikuje podnosioca predstavke (*„Blondje” protiv Holandije* (odluka)). Nijedan obrazac ni podneto pismo ne sadrže pomen imena, već samo referencu i nadimke, a punomoćje advokatu potpisano je sa „X”: identitet podnosioca predstavke tada nije obelodanjen.

152. Predstavka koju je u ime neidentifikovanih lica podnelo neko udruženje, kada to udruženje ne tvrdi da je ono samo žrtva, već se pritužuje zbog kršenja prava na poštovanje privatnog života u ime neidentifikovanih pojedinaca, koji su na taj način postali podnosioci predstavke dok je udruženje o kome je reč tvrdilo da ih zastupa, ocenjena je kao anonimna: (*Federation of French Medical Trade Unions i National Federation of Nurses protiv Francuske*, odluka Komisije).

2. Predstavka koja nije anonimna

153. Član 35. stav 2. tačka (a) Konvencije nije primenjiv kada su podnosioci predstavke dostavili činjenične i pravne podatke koje Sudu omogućuju da ih identifikuje i da utvrdi njihove veze sa predmetnim činjenicama i sa iznetom pritužbom (*Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunije* [Vv], stav 71).

154. Predstavke podnete pod fiktivnim imenima: Pojedinci koriste pseudonime i objašnjavaju Sudu da ih kontekst oružanog sukoba obavezuju da ne obelodane svoja prava imena, kako bi zaštitili članove svoje porodice i svoje prijatelje. Sud je zaključio da se „iza taktike prikrivanja realnih identiteta iz razumljivih razloga kriju stvarni ljudi koji se mogu identifikovati na osnovu dovoljnog broja indikacija, koje ne obuhvataju njihova imena...”, kao i da „postoji dovoljno bliska veza između podnosioca predstavke i događaja o kojima je reč”, tako da Sud nije smatrao da je ta predstavka anonimna (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije* (odluka)); vidi, takođe, presudu u predmetu *Shamayev i drugi*, stav 275.

2. „Anonimna” predstavka u smislu člana 35. stav 2. tačka (a) Konvencije mora se razlikovati od pitanja neobelodanjivanja identiteta podnosioca predstavke kroz odstupanje od uobičajenog pravila o slobodnom pristupu informacijama u postupku pred Sudom, kao i od pitanja poverljivosti pred Sudom (vidi pravila 33. i 47. stav 4. *Poslovnika suda* kao i Praktična uputstva uz Poslovnik).

155. Predstavka koju je podneo crkveni organ ili neko udruženje koje ima verske i filozofske ciljeve a identitet članova tog udruženja nije obelodanjen (članovi 9, 10. i 11. Konvencije): vidi [Omkanananda i Divine Light Zentrum protiv Švajcarske](#), odluka Komisije.

D. U suštini istovetna

Član 35. stav 2(b) Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

„2. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavi podnetoj po osnovu člana 34. koja je

...

(b) u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao... a ne sadrži nove relevantne činjenice.”

HUDOC – ključne reči

Pitanje koje je Sud već razmatrao (35. stav 2. tačka b) – Već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja (35. stav 2. tačka b) – Relevantne nove činjenice (35. stav 2. tačka b)

156. Predstavka se odbacuje saglasno članu 35. stav 2. tačka (b) Konvencije kada je u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao ili koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja, a ne sadrži nove relevantne činjenice.

1. U suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao

157. Svrha prvog dela člana 35. stav 2. tačka (b) jeste da se obezbedi konačnost odluka Suda i da se podnosioci predstavke spreče da traže, kroz podnošenje novih predstavi, način da ulože žalbu na prethodne presude ili odluke Suda ([Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva \(odluka\)](#) [Vv], stav 51; [Kafkaris protiv Kipra \(odluka\)](#), stav 67; [Lowe protiv Ujedinjenog Kraljevstva \(odluka\)](#)). Pored toga što služi interesima konačnosti i pravne sigurnosti, član 35. stav 2. tačka (b) takođe naznačava granice nadležnosti Suda. Dok se neka pravila u pogledu prihvatljivosti moraju primeniti uz izvestan stepen fleksibilnosti i bez prekomernog formalizma, Sud je prihvatio rigorozniji pristup kada proverava one uslove prihvatljivosti čija je svrha da služe interesima pravne sigurnosti i da označe granice nadležnosti Suda ([Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva \(odluka\)](#) [Vv], stav 52–54).

158. Predstavka ili pritužba se proglašava neprihvatljivom ako je „u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao... a ne sadrži nove relevantne činjenice”. To obuhvata one predmete u kojima je Sud obrisao sa liste predmeta prethodnu predstavku na osnovu postupka prijateljskog poravnanja ([Kezer i drugi protiv Turske \(odluka\)](#)). Međutim, ako prethodna predstavka nikada nije bila predmet formalne odluke, onda ništa ne sprečava Sud da ispita novu predstavku ([Sürmeli protiv Nemačke \(odluka\)](#)).

159. Sud ispituje da li se dve predstavke koje su mu uputili podnosioci suštinski odnose na ista lica, iste činjenice i iste pritužbe ([Vojnović protiv Hrvatske \(odluka\)](#), stav 28; [Verein gegen Tierfabriken Schweiz \(VgT\) protiv Švajcarske \(br. 2\)](#) [Vv], stav 63; [Amarandei i drugi protiv Rumunije](#), stavovi 106–111). Da bi se utvrdilo da li je neka predstavka ili pritužba u suštini istovetna s nekom prethodnom u smislu člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije, uvek se polazi od toga da predstavku karakterišu činjenice koje su u njoj navedene ([Radomilja i drugi protiv Hrvatske](#) [Vv], stav 120).

160. Međudržavna predstavka ne lišava pojedinačne podnosioc predstave mogućnosti da iznesu sopstvene pritužbe i da teže ostvarenju svojih zahteva ([Varnava i drugi protiv Turske](#) [Vv], stav 118; [Shioshvili i drugi protiv Rusije](#), stavovi 46–47).

161. Generalno uzev, predstavka je u suprotnosti sa ovim članom ako se zasniva na istoj činjeničnoj osnovi kao i neka prethodna predstavka. Nije dovoljno da podnosilac predstave navede nove

relevantne činjenice u datom predmetu ukoliko on samo nastoji da prethodne pritužbe potkrepi novim pravnim argumentima (*I. J. L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*; *Mann protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Portugala (odluka)*) ili ako je dostavio dopunske informacije o unutrašnjem pravu koje ne mogu da promene razloge za odbijanje njegove prethodne predstavke (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije od 10. jula 1981). Da bi Sud razmotrio predstavku koja se odnosi na iste činjenice kao i neka prethodna predstavka, podnosilac predstavke mora zaista da iznese novu pritužbu ili da dostavi nove informacije koje Sud ranije nije razmatrao (*Kafkaris protiv Kipra (odluka)*, stav 68). Te relevantne nove informacije moraju biti nove *činjenične informacije*. Razvoj sudske prakse Suda ne predstavlja „relevantnu novu informaciju” u smislu člana 35. stav 2. tačka (b) (*Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)* [Vv], stavovi 50. i 55–56).

162. Organi Konvencije su ustanovili da predstavka ili pritužba nisu u suštini istovetni sa prethodnom predstavkom u predmetu *Nobili Massuero protiv Italije (odluka)*; *Riener protiv Bugarske*, stav 103; *Chappex protiv Švajcarske*, Odluka Komisije; *Yurttas protiv Turske*, stavovi 36–37; *Sadak protiv Turske*, stavovi 32–33; *Amarandei i drugi protiv Rumunije*, stavovi 106–112; *Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, stavovi 56–58. Nasuprot tome, oni su ustanovili da je predstavka ili pritužba u suštini istovetna u predmetima *Moldovan i drugi protiv Rumunije (odluka)*; *Hokkanen protiv Finske*, Odluka Komisije; *Adesina protiv Francuske*, Odluka Komisije; *Bernardet protiv Francuske*, Odluka Komisije; *Gennari protiv Italije (odluka)*; *Manuel protiv Portugala (odluka)*.

2. U suštini istovetna s predstavkom koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja

163. Svrha drugog dela člana 35. stav 2. tačka (b) jeste da se izbegne situacija u kojoj bi nekoliko međunarodnih organa istovremeno rešavalo predstavke koje su u suštini istovetne. Takva situacija bila bi nespojiva sa duhom i slovom Konvencije, koja nastoji da izbegne mnoštvo međunarodnih postupaka povodom jednih te istih predmeta (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stav 520; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, stav 37). Iz tog razloga je neophodno da Sud to pitanje razmatra na sopstvenu inicijativu (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*, stav 27).

164. Kada utvrđuje da li je njegova nadležnost isključena na osnovu ove odredbe Konvencije, Sud mora da odluči da li predmet pred njim u suštini isti kao i predmet koji već podnet u paralelnom postupku i, ako je tako, da li se ti istovremeni postupci mogu smatrati „postupkom pred drugom međunarodnom instancom radi ispitivanja, odnosno rešavanja” u smislu člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stav 520; *Gürdeniz protiv Turske (odluka)*, stavovi 39–40; *Doğan i Çakmak protiv Turske (odluka)*, stav 20).

a. Procena sličnosti predmeta

165. Procena sličnosti predmeta obično obuhvata poređenje stranaka u odgovarajućim postupcima, relevantne zakonske odredbe na koje se stranke pozivaju, obim njihovih pritužbi i vrstu zadovoljenja koje traže (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stav 521; *Greek Federation of Bank Employee Unions protiv Grčke (odluka)*, stav 39).

166. Sud stoga proverava, kao što je slučaj sa gore pomenutim aspektom člana 35. stav 2. tačka (b) da li se predstavke podnete različitim međunarodnim institucijama u osnovi odnose na ista lica, činjenice i pritužbe (*Patera protiv Češke Republike (odluka)*; *Karoussiotis protiv Portugala*, stav 63; *Gürdeniz protiv Turske (odluka)*, stavovi 41–45; *Pauger protiv Austrije*, odluka Komisije).

167. Na primer, ako podnosioci predstavki podnetih dvema institucijama nisu identični, onda se „predstavka” Sudu ne može smatrati „u suštini istovetnom s predstavkom... koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja” (*Folgerø i drugi protiv Norveške (odluka)*). Tako je Sud ustanovio da ga ništa ne sprečava da razmatra predstavku koja mu je upućena kada je jedna nevladina organizacija pokrenula drugi međunarodni postupak (*Celniku protiv*

Grčke, stavovi 39–41; *Illiu i drugi protiv Belgije* (odluka)) ili kada je drugi postupak pokrenula Konfederacija sindikata kojoj je taj sindikat bio pridružen (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, stav 38), a taj postupak nisu pokrenuli sami podnosioci predstavke.

168. Međutim, Sud je nedavno ponovo potvrdio da je predstavka koja mu je podneta u suštini istovetna s predstavkom koja je prethodno podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci (MOR), ali su je podneli pojedinačni podnosioci predstavke koji nisu bili, niti su mogli da budu stranke u tom prethodnom postupku budući da je taj postupak bio kolektivni po svojoj prirodi, a pravnu legitimaciju za podnošenje predstavke imali su samo sindikati i organizacije poslodavaca. To je zato što se ti pojedinačni podnosioci moraju smatrati tesno povezanim s postupcima i pritužbama podnetim tom telu već po samom svom statusu funkcionera sindikata o kome je reč. Zato bi, ako bi im se dozvolilo da zadrže svoju predstavku pred Sudom, to bilo istovetno što i zaobilaženje člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavovi 30–32).

b. Pojam „postupka pred drugom međunarodnom instancom radi ispitivanja, odnosno rešavanja”

169. U svojoj proceni na osnovu člana 35. stav 2. tačka (b) Sud mora da utvrdi da li paralelni postupci o kojima je reč predstavljaju drugi međunarodni postupak u smislu tog uslova prihvatljivosti (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 28).

170. Sud u tom pogledu ne vrši samo formalnu proveru nego, ako je potrebno, utvrđuje i šire – da li su priroda nadzornog organa, postupak koji taj organ vodi i dejstvo njegovih odluka takvi da je nadležnost Suda isključena po osnovu člana 35. stav 2. tačka (b) (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, stav 522; *De Pace protiv Italije*, stavovi 25–28; *Karoussiotis protiv Portugala*, stavovi 62. i 65–76; *Greek Federation of Bank Employee Unions protiv Grčke* (odluka), stavovi 33–38; *Doğan i Çakmak protiv Turske* (odluka), stav 21).

E. Zloupotreba prava na predstavku

Član 35. stav 3 (a) Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34. ako:
(a) smatra da... predstavka... predstavlja zloupotrebu prava na predstavku;”

HUDOC – ključne reči

Zloupotreba prava na predstavku [35-3-a]

1. Opšta definicija

171. Pojam „zloupotrebe” u smislu člana 35. stav 3. tačka (a) mora se shvatiti u svom običnom značenju prema opštoj teoriji prava – dakle mora se shvatiti kao štetno ostvarivanje prava u svrhe različite od onih radi kojih je to pravo koncipirano. Prema tome, svako ponašanje podnosioca predstavke koje je očigledno suprotno svrsi prava na pojedinačnu predstavku onakvog kako je to pravo propisano Konvencijom i koje ometa valjano funkcionisanje Suda ili valjano vođenje postupka pred Sudom predstavlja zloupotrebu prava na predstavku (*Miroļubovs i drugi protiv Letonije*, stavovi 62. i 65; *S. A. S. protiv Francuske* [Vv], stav 66; *Bivolaru protiv Rumunije*, stavovi 78–82; *Zhdanov i drugi protiv Rusije**, stavovi 79–81. i reference koje su tu navedene).

172. Sa tehničkog stanovišta, već iz same formulacije člana 35. stav 3. tačka (a) jasno je da predstavka koja se podnosi zloupotrebom prava na predstavku mora biti proglašena neprihvatljivom, a ne samo izbrisana sa liste predmeta. Sud naglašava da odbacivanje predstavke po osnovu zloupotrebe prava na predstavku predstavlja izuzetnu meru (*Miroļubovs i drugi protiv Letonije*, stav 62). Predmeti u kojima je Sud ustanovio zloupotrebu prava na predstavku mogu se grupisati u pet tipičnih kategorija: informacije koje dovode u zabludu; korišćenje uvredljivih formulacija; povreda obaveze čuvanja tajnosti postupka za prijateljsko poravnanje; predstavka očigledno zlonamerna ili lišena bilo kakve realne svrhe; svi ostali predmeti koji se ne mogu iscrpno nabrojati (*S. A. S. protiv Francuske* [Vv], stav 67).

2. Dovođenje Suda u zabludu

173. Predstavkom se zloupotrebljava pravo na predstavku ako je ona svesno zasnovana na neistinitim činjenicama u cilju obmane Suda (*Varbanov protiv Bugarske*, stav 36; *Gogitidze i drugi protiv Gruzije*, stav 76). Najteži i najočigledniji primeri takvih zloupotreba su, pre svega, podnošenje predstavke pod lažnim identitetom (*Drijfhout protiv Holandije* (odluka), stavovi 27–29) i, drugo, falsifikovanje dokumenata poslatih Sudu (*Jian protiv Rumunije* (odluka); *Bagheri i Maliki protiv Holandije* (odluka); *Poznanski i drugi protiv Nemačke* (odluka); *Gogitidze i drugi protiv Gruzije*, stavovi 77–78). U jednom slučaju koji se odnosio na pritvor do proterivanja, Sud je ustanovio da je na delu zloupotreba prava na predstavku kada je podnosilac doveo u zabludu i domaće vlasti i sud u pogledu svog državljanstva (vidi *Bencheref protiv Švedske* (odluka), stav 39). Sud je takođe zauzeo stav da predstavka predstavlja zloupotrebu prava kada su podnosioci predstavke koristili nejasne i nedefinisane izraze da bi učinili da okolnosti njihovog predmeta liče na jedan drugi slučaj u kome je Sud ustanovio povredu prava (*Kongresna Narodna Stranka i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stavovi 13. i 15–19).

174. Takva vrsta zloupotrebe može nastati i nečinjenjem, kada podnosilac predstavke ne obavesti Sud na samom početku o nekom činiocu koji je presudno važan za ispitivanje predmeta (*Al-Nashif protiv Bugarske*, stav 89; *Kerechashvili protiv Gruzije* (odluka); *Martins Alves protiv Portugalije* (odluka), stavovi 12–15; *Gross protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 35–36; nasuprot tome vidi *S. L. i J. L. protiv Hrvatske*, stav 49). Informacije koje dovode u zabludu moraju se, međutim, ticati same suštine predmeta da bi Sud ustanovio da nečinjenje, odnosno propust da se one iznesu predstavlja zloupotrebu prava na pojedinačnu predstavku (*Bestry protiv Poljske*, stav 44; *Mitrović protiv Srbije*, stavovi 33–34; *Shalyavski i drugi protiv Bugarske*, stav 45).

175. Isto tako, ako se za vreme odvijanja postupka pred Sudom dogode neki novi, važni događaji i ako – uprkos izričitoj obavezi koju s tim u vezi ima prema Poslovniku Suda – podnosilac predstavke ne obelodani te informacije Sudu, sprečavajući ga na taj način da o predmetu odlučuje uz puno saznanje o svim činjenicama, predstavka može biti odbačena po osnovu zloupotrebe prava na predstavku (*Hadrabová i drugi protiv Češke Republike* (odluka); *Predescu protiv Rumunije*, stavovi 25–27; *Gross protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 28–37).

176. Osim toga, podnosilac predstavke u potpunosti je odgovoran za ponašanje svog advokata ili bilo kog drugog lica koje ga zastupa pred Sudom. Bilo koji propust advokata u načelu se pripisuje samom podnosiocu predstavke, što može prouzrokovati da predstavka bude odbačena zbog zloupotrebe prava na podnošenje predstavke (*Bekauri protiv Gruzije* (prethodne primedbe), stavovi 22–25; *Migliore i drugi protiv Italije* (odluka); *Martins Alves protiv Portugala* (odluka), stavovi 11–13. i 16–17; *Gross protiv Švajcarske* [Vv], stav 33).

177. Namera da se Sud dovede u zabludu uvek mora biti utvrđena sa dovoljnom sigurnošću (*Melnik protiv Ukrajine*, stavovi 58–60; *Nold protiv Nemačke*, stav 87; *Miszczyński protiv Poljske* (odluka); *Gross protiv Švajcarske* [Vv], stav 28; *S. L. i J. L. protiv Hrvatske*, stavovi 48–49; *Bagdonavicius i drugi protiv Rusije*, stavovi 64–65). Stranke mogu podneti argumente koje Sud odbacuje, a da se ti sporni podnesci ne smatraju zloupotrebom prava na pojedinačnu predstavku (*Hoti protiv Hrvatske*), stav 92.

178. Čak i kada je presuda Suda o suštini predmeta (meritumu) već postala pravnosnažna, a naknadno se utvrdi da je podnosilac predstavke prikrivao činjenicu koja bi bila relevantna za ispitivanje te predstavke, Sud može da preispita svoju presudu pomoću revizionog postupka (postupak revizije je utvrđen u Pravilu 80. Poslovnika Suda) i da odbaci predstavku kao zloupotrebu prava na predstavku (*Gardean i S.C. Grup 95 SA protiv Rumunije* (revizija), stavovi 12–22; *Vidu i drugi protiv Rumunije* (revizija), stavovi 17–30; *Petroiu protiv Rumunije* (revizija), stavovi 16–30). Revizija presude moguća je samo ako tužena država nije razumno mogla da ima saznanja o spornoj činjenici u vreme kada je Sud ispitivao taj predmet i ako ona podnese zahtev za reviziju u roku od šest meseci od dana sticanja saznanja o toj činjenici, saglasno Pravilu 80. stav 1. (*Grossi i drugi protiv Italije* (revizija), stavovi 17–24; *Vidu i drugi protiv Rumunije* (revizija), stavovi 20–23; *Petroiu protiv Rumunije* (revizija), stavovi 19. i 27–28).

3. Uvredljiv jezik

179. Ako podnosilac predstavke u svojoj prepisci sa Sudom koristi naročito uvredljiv, preteći ili provokativan jezik – bilo da je reč o formulacijama koje se odnose na tuženu državu, njenog zastupnika, vlasti tužene države, sam Sud, njegove sudije, njegov Sekretarijat ili zaposlene u Sekretarijatu – tu se radi o zloupotrebi prava na predstavku (*Řehák protiv Češke Republike* (odluka); *Duringer i drugi protiv Francuske* (odluka); *Stamoulakatos protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije). Isto to važi i onda kada podnosilac predstavke objavi uvredljive izjave o Sudu i njegovim sudijama van konteksta postupka koji je u toku i nastavi to da čini i nakon upozorenja (*Zhdanov i drugi protiv Rusije**, stavovi 82–86).

180. Nije dovoljno da jezik koji podnosilac predstavke koristi u predstavi bude samo oštar, polemički ili sarkastičan; on mora prevršiti „granice normalne, pristojne i legitimne kritike” da bi mogao biti smatran zloupotrebom (*Di Salvo protiv Italije* (odluka), *Apinis protiv Letonije* (odluka); za suprotan primer vidi *Aleksanyan protiv Rusije*, stavovi 116–118). Ako tokom postupka podnosilac predstavke prestane da pribegava uvredljivim primedbama pošto ga je na to prethodno Sud i zvanično upozorio, ako izričito povuče takve primedbe ili, što bi bilo bolje, ako ponudi izvinjenje, ta predstavka više neće biti odbačena kao predstavka kojom je zloupotrebjeno pravo na predstavku (*Chernitsyn protiv Rusije*, stavovi 25–28).

4. Povreda načela poverljivosti postupka za postizanje prijateljskog poravnanja

181. Ako podnosilac predstavke namerno prekrši obavezu u pogledu čuvanja poverljivosti pregovora za postizanje prijateljskog poravnanja, koju strankama nameću član 39. stav 2. Konvencije i Pravilo 62. stav 2. Poslovnika Suda, to se može smatrati zloupotrebom prava na podnošenje predstavke usled čega se predstavka odbacuje (*Hadrabová i drugi protiv Češke Republike* (odluka); *Popov protiv Moldavije* (br. 1), stav 48; *Miroļubovs i drugi protiv Letonije*, stav 66).

182. Da bi se utvrdilo da li je podnosilac predstavke prekršio obavezu u pogledu poverljivosti, prvo se moraju utvrditi granice te obaveze. Ona se uvek mora tumačiti u svetlu svoje opšte svrhe, što konkretno znači da omogućava da se što lakše postigne prijateljsko poravnanje kroz pružanje zaštite strankama i Sudu od mogućeg pritiska. Prema tome, iako predočavanje trećem licu sadržaja dokumenata koji se odnose na prijateljsko poravnanje može, teorijski, predstavljati zloupotrebu prava na podnošenje predstavke u smislu člana 35. stav 3. tačka (a) Konvencije, to ne znači da postoji apsolutna i bezuslovna zabrana da se pokažu ta pismena bilo kom trećem licu ili da se razgovara o njima. Ako bi se prihvatilo tako široko i rigorozno tumačenje, postojala bi opasnost da se podrije zaštita zakonitih interesa podnosioca predstavke – na primer onda kada podnosilac predstavke jednokratno zatraži stručni savet u predmetu u kome imaju ovlašćenje zastupanja ili sami sebe zastupaju pred Sudom. Sem toga, bilo bi isuviše teško, ako ne i nemoguće, da Sud kontroliše striktno poštovanje jedne takve zabrane. Ono što član 39. stav 2. Konvencije i Pravilo 62. stav 2. Poslovnika Suda zabranjuju strankama jeste da objave informacije o kojima je reč, na primer preko medija ili u

prepisci u koju bi veliki broj ljudi mogao da ima uvid ili na neki drugi način (*Mirojubovs i drugi protiv Letonije*, stav 68). Prema tome, takav vid ponašanja gde postoji određen stepen ozbiljnosti kršenja te zabrane, u datom slučaju predstavlja zloupotrebu prava na predstavku.

183. Da bi bilo ocenjeno kao zloupotreba prava na predstavku, obelodanjivanje poverljivih informacija mora biti namerno. Neposredna odgovornost podnosioca predstavke za obelodanjivanje uvek mora biti ustanovljena sa dovoljnim stepenom sigurnosti; tu nije dovoljno samo da postoji sumnja (*ibid.*, stav 66. *in fine*). Konkretni primeri primene tog načela: za primer kada je predstavka odbačena vidi *Hadrabová i drugi protiv Češke Republike* (odluka), gde su podnosioci predstavke izričito citirali predloge prijateljskog poravnjanja koje je formulisao Sekretarijat Suda u svojoj prepisci sa Ministarstvom pravde njihove zemlje, što je dovelo do toga da njihova predstavka bude odbačena usled zloupotrebe prava na predstavku; za primer slučaja u kome je ustanovljeno da je predstavka prihvatljiva vidi *Mirojubovs i drugi protiv Letonije*, gde nije sa sigurnošću utvrđeno da su sva trojica podnositelja predstavke bila odgovorna za obelodanjivanje poverljivih podataka, što je za posledicu imalo to da je Sud odbacio prethodni prigovor Države.

184. Mora se napraviti distinkcija između, s jedne strane, izjava datih u kontekstu strogo poverljivog postupka prijateljskog poravnjanja i, s druge strane, jednostranih izjava koje tužena država daje u javnosti i u akuzatornom postupku pred Sudom, čak i pored toga što materijalni ishod tih postupaka može biti sličan. Obelodanjivanje uslova jednostrane izjave nije zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku (*Eskerkhanov i drugi protiv Rusije*, stav 26–29).

185. Kada je reč o nepoštovanju pravila čuvanja poverljivosti nakon što je osnovna presuda izrečena, ali pre nego što je Sud presudio o pravičnom zadovoljenju, vidi *Žáková protiv Češke Republike* (pravično zadovoljenje), stavovi 18–25, gde je Sud, u svetlu specifičnih okolnosti datog predmeta, našao za shodno da nastavi ispitivanje predmeta.

5. Predstavka koja je očigledno zlonamerna ili koja je lišena svake stvarne svrhe

186. Podnosilac predstavke zloupotrebljava pravo na predstavku ako neprestano podnosi zlonamerne i očigledno neosnovane predstavke koje su slične nekoj predstavci koju je isti taj podnosilac predstavke uložio ranije i koja je već proglašena neprihvatljivom (*M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i *Philis protiv Grčke*, i jedno i drugo odluke Komisije). Ne može biti zadatak Suda da se bavi nizom neosnovanih ili nedoličnih pritužbi ili drugim očigledno uvredljivim ponašanjem podnositelja predstavke ili njihovih ovlašćenih predstavnika, što bi stvorilo nepotreban posao za Sud, sasvim nespojiv sa njegovim stvarnim funkcijama prema Konvenciji (*Bekauri protiv Gruzije* (prethodne primedbe), stav 21; vidi takođe *Migliore i drugi protiv Italije* (odluka) i *Simitzi-Papachristou i drugi protiv Grčke* (odluka)).

187. Sud takođe može da utvrdi da je zloupotrebljeno pravo na predstavku ako predstavnici očigledno nedostaje svaka stvarna svrha ili ako se odnosi na beznačajnu svotu novca ili ako, generalno uzev, nema nikakvog uticaja na objektivne legitimne interese podnosioca predstavke (*ibid.*, *Bock protiv Nemačke* (odluka), nasuprot tome vidi *S. A. S. protiv Francuske* [Vv], stavovi 62. i 68). Otkako je 1. juna 2010. stupio na snagu Protokol br. 14, ta vrsta predstavki se pre rešava na osnovu člana 35. stav 3. tačka (b) Konvencije (nije značajnije oštećen).

6. Drugi predmeti

188. Ponekad se presude i odluke Suda, kao i predmeti koji su u radu pred njim, koriste u svrhu političkog govora na nacionalnom nivou visokih strana ugovornica. Ne mora značiti da predstavka inspirisana željom da se stekne publicitet ili propagandom predstavlja, kao takva, zloupotrebu prava na podnošenje predstavke (*McFeeley i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije, kao i *Khadzhaliyev i drugi protiv Rusije*, stavovi 66–67). Međutim, može postojati zloupotreba ako podnosilac predstavke, motivisan političkim interesima, daje intervju štampi ili televiziji u kojima on

ili ona izražava neodgovoran i neozbiljan stav prema postupcima koji se vode pred Sudom (*Georgian Labour Party protiv Gruzije*). Saopštavanje lažnih informacija medijima na način koji bi mogao biti rezultat greške počinjene u dobroj veri nije ocenjeno kao zloupotreba prava na predstavku (*Podeschi protiv San Marina*, stav 88, gde su podnosilac predstavke ili njegovi zastupnici pogrešno javno naveli da je Sud već proglasio predstavku prihvatljivom).

189. Sud je ustanovio da se radilo o zloupotrebi prava na pojedinačnu predstavku kada se podnosilac predstavke pozvao na član 8. pred Sudom na osnovu dokaza pribavljenih povredom prava drugih po Konvenciji. Podnosilac predstavke je, u nastojanju da dokaže da nije otac deteta, silom pribavio uzorke DNK, bez pristanka (lica o kojima se radilo) i usled toga je bio osuđen za napad na fizički integritet svoje bivše supruge (*Koch protiv Poljske* (odluka), stavovi 31–34).

7. Pristup za koji treba da se opredeli tužena država

190. Ako tužena država smatra da je podnosilac predstavke zloupotrebio pravo na predstavku, ona mora o tome da obavesti Sud i da mu skrene pažnju na relevantne informacije koje sama poseduje da bi Sud mogao izvesti odgovarajuće zaključke. Dužnost je Suda, a ne tužene države, da nadzire poštovanje procesnih obaveza koje su podnosiocu predstavke nametnute Konvencijom i Poslovníkom Suda. Međutim, ako država i njeni organi zaprete da će pokrenuti krivični ili disciplinski postupak protiv podnosioca predstavke zbog navodnog kršenja procesnih obaveza pred Sudom, to bi moglo da otvori problem po članu 34. *in fine* Konvencije jer taj član zabranjuje da se na bilo koji način ometa stvarno vršenje prava na podnošenje pojedinačne predstavke (*Miroļubovs i drugi protiv Letonije*, stav 70).

II. Osnov neprihvatljivosti u vezi s nadležnošću Suda

Član 35. stav 3. tačka (a) Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34. ako:

a) Smatra da je predstavka nespojiva sa odredbama Konvencije ili protokola uz nju ...;

Član 32. Konvencije – Nadležnost Suda

1. Nadležnost Suda se proteže na sve predmete koji se tiču tumačenja i primene ove Konvencije i protokola uz nju, a koji su mu upućeni na osnovu članova 33, 34, 46. i 47.

2. U sporovima oko nadležnosti odlučuje Sud.

HUDOC – ključne reči

Ratione personae [35-3-a] – *Ratione loci* [35. stav 3. (a)] – *Ratione temporis* [35. stav 3. (a)] – Trajno stanje [35. stav 3 (a)] – *Ratione materiae* [35. stav 3. (a)]

A. Nespojivost *ratione personae*

1. Načela

191. Kompatibilnost *ratione personae* zahteva da počinilac navodnog kršenja Konvencije bude visoka strana ugovornica Konvencije ili da se to kršenje može na neki način njoj pripisati.

192. Čak i ako tužena država ne iznese primedbu na nadležnost Suda *ratione personae*, Sud je dužan da sam razmotri to pitanje, na sopstvenu inicijativu (*Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [Vv], stav 27; *Mutu i Pechstein protiv Švajcarske*, stav 63).

193. Osnovna prava koja su zaštićena međunarodnim ugovorima o zaštiti ljudskih prava treba da budu zajemčena svakome ko živi na teritoriji države ugovornice, bez obzira na potonji raspad ili sukcesiju te države (*Bijelić protiv Crne Gore i Srbije*, stav 69).

194. Preduzeće u državnom vlasništvu mora uživati dovoljnu institucionalnu i funkcionalnu nezavisnost od države da bi ta država mogla da bude oslobođena odgovornosti po Konvenciji za činjenje ili nečinjenje preduzeća o kome je reč (*Mykhaylenko i drugi protiv Ukrajine*, stavovi 43–45, *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldavije*, stav 19). Činjenje i nečinjenje fondacije osnovane u skladu s privatnim pravom može otvoriti pitanje odgovornosti tužene države prema Konvenciji (*Mutu i Pechstein protiv Švajcarske*, stavovi 65–67).

195. Predstavka se proglašava neprihvatljivom *ratione personae* prema Konvenciji po sledećim osnovama:

- ako podnosilac nema procesnu legitimaciju u odnosu na član 34. Konvencije (*Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odluka); *Döşemealtı Belediyesi protiv Turske* (odluka); *Moretti i Benedetti protiv Italije*, stavovi 32–35; *Bulgarian Helsinki Committee protiv Bugarske* (odluka); *V. D. i drugi protiv Rusije*, stavovi 72–76);
- ako podnosilac predstavke nije u stanju da dokaže da je žrtva navodne povrede prava (*Kátaí protiv Mađarske* (odluka), stavovi 25–26; *Trivkanović protiv Hrvatske*, stavovi 49–51; vidi Uvod, tačka A.3 „status žrtve”);
- ako je predstavka podneta protiv pojedinca (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije od 10. decembra 1976; *Durini protiv Italije*, Odluka Komisije);
- ako je predstavka podneta neposredno protiv međunarodne organizacije koja nije pristupila Konvenciji (*Stephens protiv Kipra, Turkey i Ujedinjenih nacija* (odluka), poslednji stav);

- ako se predstavka odnosi i na protokol uz Konvenciju koji tužena država nije ratifikovala (*Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije; *De Saedeleer protiv Belgije*, stav 68).

2. Nadležnost³

196. Sam po sebi zaključak, da ne postoji nadležnost *ratione loci*, ne oslobađa Sud od obaveze da ispita da li podnosioci predstavke spadaju u „nadležnost” jedne ili više visokih strana ugovornica u smislu člana 1. Konvencije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, stav 90). Stoga će primedba da podnosioci predstavke nisu u nadležnosti tužene države, po pravilu, biti izneta kao pritužba da je predstavka *ratione personae* nespojiva sa Konvencijom [vidi podneske tuženih država u predmetima *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [Vv], stav 35; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stav 300; *Weber i Saravia protiv Nemačke* (odluka); vidi takođe *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stav 79, gde je ruska država iznela primedbu *ratione personae* i *ratione loci*; vidi *M. A. i drugi protiv Litvanije*, stav 67). „Nadležnost” prema članu 1. Konvencije predstavlja minimalni nužni kriterijum (*threshold criterion*). Ostvarivanje nadležnosti je nužni uslov koji visoka strana ugovornica mora da ispuni da bi se mogla smatrati odgovornom za činjenje ili nečinjenje koje joj se pripisuje i koje je osnov za navode o povredi prava i sloboda utvrđenih Konvencijom (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stav 311; *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 130).

197. Nadležnost države prema članu 1. prvenstveno je teritorijalna (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [Vv], stavovi 61. i 67; *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stav 104). Pretpostavlja se da se nadležnost ostvaruje normalno na celoj teritoriji države (*Assanidze protiv Gruzije* [Vv], stav 139; *Sargsyan protiv Azerbejdžana* [Vv], stavovi 129, 139. i 150). Nadležnost se takođe može ostvarivati na granici (kao primer navešćemo odbijanje graničara da prihvate zahteve za azil i da propuste podnosiocima predstavke na teritoriju države u predmetu *M. A. i drugi protiv Litvanije*, stavovi 69–70).

198. Države mogu biti smatrane odgovornima za postupke njihovih vlasti koji su preduzeti ili koji su proizveli dejstvo van njihove teritorije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, stav 91; *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavovi 86. i 91; *Loizidou protiv Turske* (prethodna primedba), stav 62). Međutim, to se dešava samo izuzetno (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [Vv], stav 71; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stav 314), i to onda kada visoka strana ugovornica ima delotvornu kontrolu nad područjem ili kada ima barem odlučujući uticaj nad njim (*ibid.*, stavovi 314–316. i 392; *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 106–107; *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stavovi 138–140; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [Vv], stavovi 63–64). Za pojam „delotvorna sveopšta kontrola” nad nekim područjem i delotvornu kontrolu preko oružanih snaga države vidi i *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 314–316; vidi takođe *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* [Vv] (odluka), stavovi 67. i dalje i 74–82; *Cyprus protiv Turske* [Vv], stavovi 75–81; *Loizidou protiv Turske* (meritum), stavovi 52–57; *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 75. Za pojam delotvorne kontrole koja se ne sprovodi neposredno nego preko podređene lokalne uprave koja opstaje zahvaljujući podršci te države vidi *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 116–122; *Chiragov i drugi protiv Jermenije* [Vv], stavovi 169–186.

199. Država može biti smatrana odgovornom za povrede prava po Konvenciji koje počinili lice koje se nalazi izvan njene teritorije, ako se utvrdi da je to lice pod njenom vlašću i kontrolom preko njenih zastupnika koji deluju – bilo zakonito, bilo nezakonito – u toj drugoj državi (*Issa i drugi protiv Turske*, stav 71; *Sánchez Ramirez protiv Francuske*, odluka Komisije; *Öcalan protiv Turske* [Vv], stav 91; za vojne operacije u inostranstvu vidi *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 149; *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stavovi 76–80; *Jaloud protiv Holandije* [Vv], stavovi 140–152).

3. Vidi Vodič kroz član 1. Konvencije.

Kada je reč o aktima koje su počinile jedinice multinacionalnih snaga koje su za to ovlastile Ujedinjene nacije i o meri u kojoj se ti akti mogu pripisati odgovornosti države onda kada međunarodna organizacija nema stvarnu kontrolu niti vrhovnu vlast nad tim ponašanjem – vidi *Al-Jedda protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stavovi 84–86. Što se tiče radnji koje se događaju u zaštićenoj zoni Ujedinjenih nacija (tampon-zona), vidi *Isaak i drugi protiv Turske* (odluka).

200. Kada je reč o teritorijama koje su pravno u nadležnosti neke visoke strane ugovornice, ali nisu pod njenom stvarnom vlašću/kontrolom, predstavke mogu biti smatrane nespojivim sa odredbama Konvencije (*An i drugi protiv Kipra*, Odluka Komisije), ali se mora voditi računa o pozitivnim obavezama države po Konvenciji (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 312–313. i 333. i dalje; vidi takođe *Stephens protiv Kipra, Turke i Ujedinjenih nacija* (odluka); *Azemi protiv Srbije* (odluka); *Ivanţoc i drugi protiv Moldavije i Rusije*, stavovi 105–106; *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 109–10; *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 99–100). Što se tiče spornih zona unutar međunarodno priznate teritorije visoke strane ugovornice u odnosu na koje nijedna druga država nema delotvornu kontrolu, vidi *Sargsyan protiv Azerbejdžana* [Vv], stavovi 139–151. Kada je reč o zatvoru koji u potpunosti kontroliše jedna visoka strana ugovornica, ali kome su dovod električne energije i vode presekale opštinske vlasti jednog *de facto* entiteta koji nije pod njenom kontrolom, vidi *Pocasovschi i Mihaila protiv Republike Moldavije i Rusije*, stavovi 43–46.

201. Postoje izuzeci od načela po kome fizičko prisustvo pojedinca na teritoriji jedne visoke strane ugovornice ima za posledicu to da taj pojedinac bude u nadležnosti države o kojoj je reč, na primer tamo gde se u nekoj državi nalazi sedište neke međunarodne organizacije ka kojoj su usmerene žalbe podnosioca predstavke. Sama činjenica da jedan međunarodni krivični sud ima svoje sedište i prostorije u Holandiji nije dovoljan osnov da se toj državi pripiše odgovornost za bilo kakva navodna činenja ili nečinjenja tog međunarodnog tribunala u vezi sa osuđujućom presudom podnosiocima predstavke (*Galić protiv Holandije* (odluka); *Blagojević protiv Holandije* (odluka); *Djokaba Lambi Longa protiv Holandije* (odluka)). Za predstavku protiv tužene države kao sedišta međunarodne organizacije vidi *Lopez Cifuentes protiv Španije* (odluka), stavovi 25–26; *Klausecker protiv Nemačke* (odluka), stavovi 80–81. Za primer prihvatanja međunarodne civilne uprave na teritoriji tužene države vidi *Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stav 30.

202. Samo po sebi učešće jedne države u postupku koji je protiv nje pokrenut u drugoj državi ne predstavlja ostvarivanje ekstrateritorijalne nadležnosti (*McElhinney protiv Irske i Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) [Vv]; *Treska protiv Albanije i Italije* (odluka); *Manoilescu i Dobrescu protiv Rumunije i Rusije* (odluka), stavovi 99–111). Međutim, kada neko lice pokrene građansku parnicu po tužbi pred sudovima ili tribunalima jedne države, onda nema spora da postoji „jurisdikcijska veza” između tog lica i države uprkos ekstrateritorijalnoj prirodi događaja za koje se tvrdi da su predstavljali izvoriste samog postupka (*Marković i drugi protiv Italije* [Vv], stavovi 49–55, u vezi sa članom 6. Konvencije; vidi, slično tome, *Arlewin protiv Švedske*, stavovi 65–74, u vezi sa nadležnošću visoke strane ugovornice u odnosu na postupak po tužbi za klevetu pokrenut povodom televizijske emisije emitovane iz strane zemlje). Slično tome, ako istražni ili sudski organi jedne visoke strane ugovornice pokrenu sopstvenu krivičnu istragu ili krivični postupak povodom nečije smrti – čak i ako se ta smrt dogodila van nadležnosti te države – samo pokretanje te istrage ili tog postupka dovoljno je da se uspostavi „jurisdikcijska veza” u smislu člana 1. Konvencije između države i srodnika žrtve koji kasnije podnose Sudu pritužbu na osnovu procesnog aspekta člana 2. (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske*, stavovi 188–189. i 191; *Aliyeva i Aliyev protiv Azerbejdžana*, stav 57). Ako se u visokoj strani ugovornici o kojoj je reč ne vodi istraga niti postupak, „specijalne odlike” datog predmeta mogu aktivirati postojanje „jurisdikcijske veze” u odnosu na procesnu obavezu prema članu 2. da se istraži smrt koja se dogodila u drugoj nadležnosti (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske*, stavovi 190. i 192–196, gde su osumnjičeni za ubistvo izbegli na deo kiparske teritorije koji je pod efektivnom kontrolom Turske, čime su sprečili Kipar da dalje vodi svoju krivičnu istragu protiv njih).

203. Sud je takođe utvrdio načela kojima se uređuje ekstrateritorijalna odgovornost za hapšenje i lišenje slobode u nekoj trećoj zemlji u kontekstu postupka izručenja koji je pokrenut u tuženoj državi (*Stephens protiv Malte* (br. 1), stav 52; *Vasiliciuc protiv Republike Moldavije*, stavovi 22–25).

204. Ostali priznati slučajevi ekstrateritorijalnog ostvarivanja nadležnosti države obuhvataju predmete u kojima se radilo o aktivnostima diplomatskih ili konzularnih službenika te države u inostranstvu (*M. protiv Danske*, Odluka Komisije), kao i one predmete u kojima se radilo o aktivnostima na palubi broda ili u vazduhoplovu koji je registrovan u državi o kojoj je reč ili pod čijom zastavom plovi dotični brod (*Medvedyev i drugi protiv Francuske* [Vv], stav 65; *Bakanova protiv Litvanije*, stav 63).

3. Odgovornost i pripisivost

205. Kompatibilnost *ratione personae* s Konvencijom dodatno zahteva da navodna povreda može biti pripisana visokoj strani ugovornici (*Gentilhomme, Schaff-Benhadi i Zerouki protiv Francuske*, stav 20; *M. A. i drugi protiv Litvanije*, stav 70). Međutim, u nekim predmetima koji su razmatrani u novije vreme ispitivana su pitanja pripisivosti/odgovornosti/atributivnosti bez izričitog pozivanja na kompatibilnost *ratione personae* (*Assanidze protiv Gruzije* [Vv], stav 144. i dalje; *Hussein protiv Albanije i 20 drugih visokih strana ugovornica* (odluka); *Isaak i drugi protiv Turske* (odluka); *Stephens protiv Malte* (br. 1), stav 45; *Jaloud protiv Holandije* [Vv], stavovi 154–155).

206. Odgovornost visokih strana ugovornica za radnje privatnih lica, iako se tradicionalno razmatra u sklopu kompatibilnosti *ratione personae*, takođe može zavisiti od uslova individualnih prava u Konvenciji i od razmera pozitivnih obaveza koje se pripisuju tim pravima (vidi na primer, *Söderman protiv Švedske* [Vv], stav 78; *Aksu protiv Turske* [Vv], stav 59; *Siliadin protiv Francuske*, stavovi 77–81; *Beganović protiv Hrvatske*, stavovi 69–71). Odgovornost države po Konvenciji može nastupiti kao rezultat prećutne saglasnosti ili odobravanja radnji privatnih pojedinaca kojima se krše prava drugih lica po Konvenciji, a koja su u njihovoj nadležnosti (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stav 318) ili čak i onda kada te radnje počinje strani zvaničnici na njenoj teritoriji (*El-Masri protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* [Vv], stav 206; *Al Nashiri protiv Poljske*, stav 452; *Nasr i Ghali protiv Italije*, stav 241; *Al Nashiri protiv Rumunije*, stavovi 594. i 600–602).

207. Odgovornost država da sudske odluke u sporovima između privatnih lica može nastupiti na osnovu postojanja mešanja u pravo po Konvenciji (*Zhidov protiv Rusije*, stavovi 71. i 95, u vezi sa sudskim nalogima da se poruše ilegalno podignuti građevinski objekti na zahtev privatnih kompanija za upravljanje gasovodima i naftovodima, gde je Sud smatrao da takvi sudski nalozi predstavljaju mešanje vlasti u prava podnosilaca predstave na mirno uživanje njihove imovine, čime je odbačena prethodna primedba Države o nespojivosti *ratione personae*).

4. Pitanja u vezi s mogućom odgovornošću visokih strana ugovornica Konvencije po osnovu činjenja ili nečinjenja povezanih s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji

208. Konvencija se ne može tumačiti na način koji bi doveo do toga da Sud počne da razmatra činjenje i nečinjenje visokih strana ugovornica koje je obuhvaćeno rezolucijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i koje se dogodilo pre ili za vreme misija UN preduzetih u cilju osiguranja međunarodnog mira i bezbednosti. Ako bi se to učinilo, to bi bilo mešanje Suda u ostvarivanje ključnih zadataka Ujedinjenih nacija (*Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Nemačke i Norveške* (odluka) [Vv], stavovi 146–152; nasuprot tome vidi *Al-Jedda protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stavovi 74–85, u vezi sa aktima nacionalnih vojnih jedinica u sklopu multinacionalnih snaga nad kojima Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija nije imao vlast i kontrolu i koje su se mogle pripisati visokoj strani ugovornici). Međutim, Sud je stao na drugačije stanovište kada je reč o nacionalnim aktima kojima se primenjuju rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, što se ne može

neposredno pripisati Ujedinjenim nacijama i stoga se može otvoriti pitanje odgovornosti Države (*Nada protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 120–122; *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 93–96).

209. Kada je reč o odlukama međunarodnih sudova, Sud je po analogiji zaključio da nema nadležnost *ratione personae* da rešava predstavke koje se tiču stvarnih postupaka pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, koji je osnovan na osnovu rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (*Galić protiv Holandije* (odluka); *Blagojević protiv Holandije* (odluka)). Kada je reč o smenjivanju nosilaca javnih funkcija odlukom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, čija ovlašćenja proističu iz rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, vidi *Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stav 26. i dalje.

210. Navodna povreda Konvencije ne može se pripisati visokoj strani ugovornici po osnovu neke odluke ili mere koju je doneo međunarodni organ ili organizacija čiji je ta država član, ako nije ustanovljeno, pa se čak i ne tvrdi, da zaštita osnovnih prava koju generalno pruža međunarodna organizacija o kojoj je reč nije „istovetna” sa zaštitom koju jemči Konvencija iako država o kojoj je reč nije neposredno ili posredno bila umešana u vršenje sporne radnje (*Gasparini protiv Italije i Belgije* (odluka); *Klausecker protiv Nemačke* (odluka), stav 97).

211. Tako je Sud stao na stanovište da nije nadležan *ratione personae* da rešava po pritužbama protiv pojedinačnih odluka nadležnog organa neke međunarodne organizacije u kontekstu radnog spora koji u celosti spada u unutrašnji pravni poredak takve organizacije čiji se pravni subjektivitet razlikuje od pravnog subjektiviteta zemalja članica, a kada se te zemlje članice ni u jednom trenutku nisu ni posredno ni neposredno umešale u spor i kada nikakvo njihovo činjenje ili nečinjenje ne povlači njihovu odgovornost po Konvenciji [individualni radni spor sa Eurocontrolom: *Boivin protiv 34 države članice Saveta Evrope* (odluka); disciplinski postupak u okviru Međunarodnog saveta za masline: *Lopez Cifuentes protiv Španije* (odluka), stavovi 28–29; disciplinski postupak unutar Saveta Evrope: *Beygo protiv 46 država članica Saveta Evrope* (odluka)]. Kada je reč o navodnim povredama prava po Konvenciji koje proističu iz razrešenja nekog zvaničnika Evropske komisije i iz postupaka pred sudovima EU, vidi *Connolly protiv 15 zemalja članica Evropske unije* (odluka); *Andreasen protiv Ujedinjenog Kraljevstva i 26 drugih zemalja članica Evropske unije* (odluka), stavovi 71–72.

Korisno je uporediti te zaključke s načinom na koji je Sud ispitao navode o strukturnim nedostacima nekog internog mehanizma jedne međunarodne organizacije na koju su države članice o kojima je reč prenele deo svojih suverenih ovlašćenja, a kada se tvrdilo da zaštita osnovnih prava koju pruža ta organizacija nije „ekvivalentna” onoj koju pruža Konvencija (*Gasparini protiv Italije i Belgije* (odluka); *Klausecker protiv Nemačke* (odluka), stavovi 98–107).

212. Sud se opredeljuje za drugačiji pristup predmetima u kojima se radi o neposrednom ili posrednom mešanju tužene države u spor o kome je reč, gde se otvara i pitanje međunarodne odgovornosti te države: vidi *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [Vv], stav 153; *Michaud protiv Francuske*, stavovi 102–104; *Nada protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 120–122; *Al-Dulimi and Montana Management Inc. protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 93–96; uporedi to sa *Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Nemačke i Norveške* (odluka) [Vv], stav 151. Vidi takođe sledeće primere:

- odluka da se podnosilac predstavke ne upiše u birački spisak na osnovu ugovora sklopljenog unutar Evropske unije (*Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv]);
- izvršenje francuskog zakona kojim se primenjuje direktiva EU protiv podnosioca predstavke (*Cantoni protiv Francuske*);
- uskraćivanje pristupa nemačkim sudovima zbog jurisdikcijskog imuniteta koji je odobren međunarodnim organizacijama (*Beer i Regan protiv Nemačke* [Vv]; *Waite i Kennedy protiv Nemačke* [Vv]; *Klausecker protiv Nemačke* (odluka), stav 45);

- plenidba na teritoriji tužene države koju su sproveli organi te države na osnovu naredbe ministra, u skladu sa zakonskim obavezama te države prema evropskom pravu (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [Vv] – uredba Evropske unije koja je izdata prema rezoluciji Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – vidi stavove 153–54);
- zahtev nekog domaćeg suda Sudu pravde Evropske unije za prethodnu odluku (*Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U. A. protiv Holandije* (odluka));
- odluka švajcarskih vlasti da podnosiocima predstavke vrata u Italiju na osnovu Uredbe „Dablin II”, kojom se utvrđuju kriterijumi i mehanizmi za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahteva za azil koji je u jednoj od zemalja članica podneo državljanin treće zemlje, a ta uredba je primenljiva u Švajcarskoj na osnovu sporazuma o pridruživanju sa EU (*Tarakhel protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 88–91).

213. Kada je reč o Evropskoj uniji, predstavke protiv pojedinačnih zemalja članica koje se odnose na način na koji te zemlje primenjuju pravo EU ne moraju nužno biti neprihvatljive po tom osnovu (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [Vv], stav 137; *Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stavovi 26–35).

214. Kada je reč o predstavkama koje su neposredno podnete protiv institucija Evropske unije, koja nije visoka strana ugovornica Konvencije, postoje neki stariji pravni izvori na osnovu kojih se te predstavke proglašavaju neprihvatljivima *ratione personae* (*Confédération française démocratique du travail protiv evropskih zajednica*, Odluka Komisije; *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [Vv], stav 152. i reference koje su tu navedene ; *Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Holandije* (odluka)).

To stanovište je prihvaćeno i kada je reč o Evropskom zavodu za patente (*Lenzing AG protiv Nemačke*, Odluka Komisije) i o drugim međunarodnim organizacijama, kao što su Ujedinjene nacije (*Stephens protiv Kipra, Turske i Ujedinjenih nacija* (odluka)).

215. Kada je reč o pitanju da li se može govoriti o odgovornosti države po osnovu njenog ustava, ako on predstavlja aneks nekog međunarodnog ugovora, vidi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [Vv], stav 30.

B. Nespojivost *ratione loci*

1. Načela

216. Za kompatibilnost *ratione loci* potrebno je da se navodna povreda Konvencije dogodila u nadležnosti tužene države ili na teritoriji koju ona efektno kontroliše (*Cyprus/Kipar protiv Turske* [Vv], stavovi 75–81; *Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, stavovi 84–90).

217. Kada se predstavke zasnivaju na događajima koji su se zbili van teritorije visoke strane ugovornice i kada ne postoji veza između tih događaja i bilo kog organa vlasti u nadležnosti te visoke strane ugovornice, te predstavke se odbacuju kao nespojive *ratione loci* s Konvencijom.

218. Kada se predstavka odnosi na radnje preduzete van teritorije visoke strane ugovornice, Država može izneti prethodnu primedbu u tom smislu da je predstavka nespojiva *ratione loci* sa odredbama Konvencije (*Loizidou protiv Turske* (prethodna primedba), stav 55; *Rantsev protiv Kipra i Rusije*, stav 203; *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [Vv], stavovi 79. i 111; *Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske*, stavovi 170–174). Takva primedba se potom razmatra sa stanovišta člana 1. Konvencije (što se tiče pojma „nadležnost” u tom članu, vidi *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [Vv], stav 75; *Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske*, stavovi 178–197; takođe vidi *tačku II. A.2.*, gore).

219. Ponekad tužena država iznese primedbu da je predstavka neprihvatljiva zato što je nespojiva *ratione loci* sa odredbama Konvencije po tom osnovu što je za vreme postupka podnosilac predstavke imao prebivalište u drugoj visokoj strani ugovornici, ali je postupak poveo u tuženoj državi zbog toga što u njoj vladaju povoljni propisi. I te predstavke Sud takođe razmatra sa stanovišta člana 1. [*Haas protiv Švajcarske* (odluka)].

220. Jasno je, međutim, da je država odgovorna za postupke svojih diplomatskih i konzularnih predstavništava u inostranstvu i da se ne može postaviti pitanje nespojivosti *ratione loci* u vezi s diplomatskim misijama (*X. protiv Nemačke*, odluka Komisije od 25. septembra 1965; *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stav 134; *M. protiv Danske*, Odluka Komisije, stav 1. i reference koje su tu navedene) ili u vezi s radnjama obavljenim unutar letilica i brodova koji su registrovani u toj državi ili koji plove pod njenom zastavom (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [Vv], stav 73; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [Vv], stavovi 77. i 81; *Bakanova protiv Litvanije*, stav 63).

221. Konačno, utvrđivanje nenadležnosti *ratione loci* ne oslobađa Sud obaveze da ispita da li predstavke spadaju u nadležnost jedne ili više visokih strana ugovornica u smislu člana 1. Konvencije (*Drozdz and Janousek protiv Francuske i Španije*, stav 90).

Zato je uobičajeno da se primedbe o tome da podnosioci predstavke nisu u nadležnosti tužene države iznose kao zahtevi da se utvrdi da je predstavka nespojiva *ratione personae* sa Konvencijom [vidi podneske tuženih država u predmetu *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odluka) [Vv], stav 35; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [Vv], stav 300; *Weber i Saravia protiv Nemačke* (odluka)].

2. Specifični slučajevi

222. Kada je reč o predstavkama koje se odnose na zavisne teritorije, ako visoka strana ugovornica nije dala izjavu na osnovu člana 56. kojom se primena Konvencije proširuje na tu teritoriju, predstavka je nespojiva *ratione loci* (*Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavovi 60–62; *Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije; *Yonghong protiv Portugala* (odluka); *Chagos Islanders protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavovi 60–76). Po analogiji to važi i za Protokole uz Konvenciju (*Quark Fishing Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

Kada je visoka strana ugovornica dala takvu izjavu na osnovu člana 56, više se ne otvara pitanje nespojivosti (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 23).

223. Ako zavisna teritorija postane nezavisna, pomenuta izjava automatski gubi pravnu snagu. Potonje predstavke protiv matične države ugovornice proglašavaju se nespojivima *ratione personae* (*Church of X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Odluka Komisije).

224. Kada zavisna teritorija postane deo matične teritorije visoke strane ugovornice, Konvencija se automatski primenjuje na pređašnju zavisnu teritoriju (*Hingitaq 53 i drugi protiv Danske* (odluka)).

C. Nespojivost *ratione temporis*

1. Opšta načela

225. U skladu sa opštim pravilima međunarodnog prava (načelo neretroaktivnosti ugovora) odredbe Konvencije ne obavezuju visoku stranu ugovornicu u odnosu na bilo koju radnju ili činjenicu koje su se dogodile ili bilo koje stanje koje je prestalo da postoji pre dana stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tu visoku stranu ugovornicu (*Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 70; *Šilih protiv Slovenije* [Vv], stav 140; *Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 130).

226. Nadležnost *ratione temporis* obuhvata samo period nakon što je tužena država ratifikovala Konvenciju ili protokole uz nju. Međutim, Konvencija ne nameće nijednu konkretnu obavezu visokim

stranama ugovornicama u pogledu pružanja pravnog zadovoljenja za greške ili štetu nastale ili prouzrokovane pre tog datuma (*Kopecký protiv Slovačke* [Vv], stav 38).

227. Od datuma ratifikacije nadalje sva navodna činjenja ili nečinjenja jedne države moraju biti u skladu s Konvencijom i protokolima uz nju, a potomje činjenice spadaju u nadležnost Suda, čak i onda kada je reč samo o nastavljanju već postojećeg stanja (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, stav 43). Sud, međutim, može uzeti u obzir činjenice iz vremena pre ratifikacije u meri u kojoj se može smatrati da su te činjenice prouzrokovale stanje koje traje i posle tog dana ili da mogu biti relevantne za razumevanje činjenica koje su se dogodile posle tog dana (*Hutten-Czapska protiv Poljske* [Vv], stavovi 147–153; *Kurić i drugi protiv Slovenije* [Vv], stavovi 240–241).

228. Sud je dužan da ispita svoju nadležnost *ratione temporis* na sopstvenu inicijativu i to u svakoj fazi postupka zato što se ovde radi o nadležnosti Suda, a ne o pitanju prihvatljivosti u uskom smislu te reči (*Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 67; *Petrović protiv Srbije*, stav 66; *Hoti protiv Hrvatske*, stav 84).

2. Primena tih načela

a. Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvatanje nadležnosti institucija Konvencije

229. Načelno gledano, ključni datum u smislu određivanja vremenske nadležnosti Suda jeste dan stupanja na snagu Konvencije i Protokola uz nju u odnosu na visoku stranu ugovornicu o kojoj je reč (vidi, na primer, *Šilih protiv Slovenije* [Vv], stav 164).

230. Međutim, Konvencijom iz 1950. godine utvrđeno je da je Komisija nadležna da ispituje pojedinačne predstavke (član 25), dok nadležnost Suda (član 46) zavisi od konkretnih izjava koje visoke strane ugovornice u tom smislu daju. Te izjave mogu podlegati ograničenjima, posebno vremenskim ograničenjima. Kada je reč o zemljama koje su nacrtale takvih izjava sačinile posle dana kada su ratifikovale Konvenciju, Komisija i Sud su prihvatili vremenska ograničenja svoje nadležnosti u odnosu na činjenice koje su se dogodile u razdoblju između stupanja na snagu Konvencije i davanja odgovarajuće izjave (*X. protiv Italije*, Odluka Komisije; *Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, stav 32; vidi, takođe, *Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*, stavovi 84–90, gde je Sud razjasnio da je „ključni datum” datum na koji je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo pravo na pojedinačnu predstavku – 1966 – a ne datum kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na tu državu – 1953).

231. Kada u izjavi države nema takvog vremenskog ograničenja (vidi izjavu Francuske od 2. oktobra 1981), institucije Konvencije priznaju retroaktivno dejstvo prihvatanja nadležnosti (*X. protiv Francuske*, Odluka Komisije).

Vremenska ograničenja sadržana u tim izjavama ostaju na snazi za određivanje nadležnosti suda za prijem pojedinačnih predavki po osnovu sadašnjeg člana 34. Konvencije, zahvaljujući članu 6. Protokola br. 11 (*Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 72). Sud je, uzimajući u obzir raniji sistem u celini, stao na stanovište da njegova nadležnost počinje od dana prve izjave kojom je priznato pravo na pojedinačnu predstavku Komisiji, bez obzira na protok vremena između izjave i priznanja nadležnosti Suda (*Cankočak protiv Turske*, stav 26; *Yorgiyadis protiv Turske*, stav 24; *Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 133).

b. Činjenice pre ili posle stupanja na snagu ili izjave

232. Vremenska nadležnost Suda mora se utvrditi u odnosu na činjenice koje predstavljaju navodno mešanje. U tu svrhu u svakom konkretnom predmetu mora se utvrditi tačno vreme navodnog mešanja. Sud pritom mora voditi računa i o činjenicama zbog kojih se podnosilac predstavke pritužuje i o obimu prava po Konvenciji za koje podnosilac tvrdi da je prekršeno (*Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 82; *Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 131).

233. Kada primenjuje taj test na različite sudske odluke donete pre i posle ključnog datuma, Sud ima u vidu pravosnažnu presudu koja i sama po sebi može da prekrši prava podnosioca predstavke [presuda Vrhovnog suda kojom je obustavljeno stanarsko pravo u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 85; ili presuda okružnog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odluka)] uprkos tome što postoje potonji pravni lekovi čije se dejstvo svelo samo na to da omoguće da mešanje opstane [potonja odluka Ustavnog suda kojom je potvrđena presuda Vrhovnog suda u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 85; ili i odluka Vrhovnog suda i odluka Ustavnog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odluka)].

Potonji neuspeh pravnih lekova koncipiranih tako da isprave navedeno mešanje ne može se podvesti pod vremensku nadležnost Suda (*Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stavovi 77–79). Sud ponavlja da domaći sudovi nisu dužni da retroaktivno primenjuju Konvenciju na mešanja koja su se zbila pre ključnog datuma (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stav 130).

234. Primeri predmeta obuhvataju:

- mešanja koja su se dogodila pre ključnog datuma i pravosnažne sudske odluke izrečene nakon tog datuma (*Meltex Ltd protiv Jermenije* (odluka));
- mešanja koja su se dogodila nakon ključnog datuma (*Lepojić protiv Srbije*, stav 45; *Filipović protiv Srbije*, stav 33);
- korišćenje dokaza koji su dobijeni pomoću zlostavljanja koje se dogodilo pre ključnog datuma, a sudske odluke u kojima su ti dokazi korišćeni izrečene su posle tog datuma (*Harutyunyan protiv Jermenije*, stav 50);
- postupak za poništenje isprave o vlasništvu pokrenut je pre ključnog datuma, ali je zaključen nakon tog datuma (*Turgut i drugi protiv Turske*, stav 73);
- datum konačnog poništenja isprave o vlasništvu (*Fener Rum Patrikliği (Vaseljenska patrijaršija) protiv Turske* (odluka)).

235. Vidi takođe:

- grčki sudovi su podnosioca predstavke osudili u odsustvu pre nego što je Grčka dala izjavu po osnovu člana 25. uprkos tome što su posle tog datuma na presudu izjavljivane žalbe koje su na kraju bile bezuspešne (*Stamoulakatos protiv Grčke* (br. 1), stav 33);
- implicitna odluka Centralne izborne komisije, doneta pre ratifikacije, kojom se odbija zahtev podnosioca predstavke da potpiše molbu, a da mu zbog toga ne bude stavljen žig na pasoš, dok se postupak koji je tim povodom pokrenut odvijao posle ključnog datuma (*Kadiķis protiv Letonije* (odluka));
- podnosilac predstavke je razrešen dužnosti i on je zbog toga poveo građansku parnicu pre ratifikacije, a odluka Ustavnog suda doneta je posle tog datuma (*Jovanović protiv Hrvatske* (odluka));
- ministarski ukaz kojim se upravljanje preduzećem podnosioca predstavke prenosi na odbor koji je imenovao ministar privrede, čime podnosioci bivaju lišeni prava da se obrate sudu, a presuda Vrhovnog suda kojom se odbacuje žalba podnosioca predstavke izrečena je posle ključnog datuma (*Kefalas i drugi protiv Grčke*, stav 45);
- podnosilac predstavke je osuđen nakon što je doneta relevantna izjava po osnovu člana 46, a osuda je izrečena zbog izjava koje je on dao novinarima pre tog datuma (*Zana protiv Turske*, stav 42);
- pretres prostorija preduzeća i zaplena dokumenata podnosioca predstavke uprkos tome što se potonji postupak odvijao posle ratifikacije (*Veeber protiv Estonije* (br. 1), stav 55; vidi, takođe, *Kikots i Kikota protiv Letonije* (odluka)).

236. Međutim, ako podnosilac predstavke iznese odvojenu pritužbu u pogledu kompatibilnosti potonjeg postupka s nekim članom Konvencije, Sud može proglasiti svoju nadležnost *ratione*

temporis u vezi s pravnim lekovima o kojima je reč (kasaciona žalba Vrhovnom sudu protiv rešenja prvostepenog suda kojim je naložena obustava štampanja i distribucije novina u predmetu [Kerimov protiv Azerbejdžana](#) (odluka); nezakonita raspodela imovine banke dogodila se pre ključnog datuma, dok je zahtev za naknadu štete podnet nakon tog datuma u predmetu [Kotov protiv Rusije](#) [Vv], stavovi 68–69).

237. Test i kriterijumi utvrđeni u predmetu [Blečić protiv Hrvatske](#) [Vv] imaju opšti karakter; kada se ti kriterijumi primenjuju, mora se uzeti u obzir posebna priroda određenih prava, kao što su prava koja su utvrđena u članovima 2. i 3. Konvencije ([Šilih protiv Slovenije](#) [Vv], stav 147).

3. Specifične situacije

a. Trajne povrede

238. Institucije Konvencije prihvatile su da se njihova nadležnost *ratione temporis* proteže na situacije u kojima je reč o trajnoj povredi koja je nastala pre stupanja na snagu Konvencije, ali ostaje i postoji i posle tog dana ([De Becker protiv Belgije](#), Odluka Komisije).

239. Sud se opredelio za ovaj pristup u nekoliko predmeta koji se tiču prava na imovinu:

- mornarica kontinuirano nezakonito zauzima zemljište koje pripada podnosiocima predstavke i to bez ikakve naknade ([Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke](#), stav 40);
- onemogućavanje pristupa imovini podnosioca predstavke na Severnom Kipru ([Loizidou protiv Turske](#), stavovi 46–47);
- neplaćanje konačne naknade za nacionalizovanu imovinu ([Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala](#), stav 43);
- trajna nemogućnost podnositeljke predstavke da ponovo dođe u posed svoje imovine i da dobije odgovarajući novčani iznos na ime stanarine za zakup svoje kuće, što je proisteklo iz zakona koji su bili na snazi pre i nakon što je Poljska ratifikovala Protokol br. 1. uz Konvenciju ([Hutten-Czapska protiv Poljske](#) [Vv], stavovi 152–153);
- kontinuirano neizvršenje domaće odluke u korist podnosioca predstavke protiv države ([Krstić protiv Srbije](#), stavovi 63–69).

240. Ograničenja: Samo lišenje pojedinca njegovog doma ili imovine u načelu predstavlja „trenutni čin” i ne proizvodi trajno stanje „lišenosti” u odnosu na prava o kojima je reč ([Blečić protiv Hrvatske](#) [Vv], stav 86. i sve reference koje su tu citirane). Kada je reč o konkretnom slučaju lišenja imovine posle 1945. pod pređašnjim režimom, vidi reference navedene u predmetu [Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a.A. protiv Poljske](#) (odluka), stavovi 55–62.

241. Trajna priroda povrede takođe se može ustanoviti u odnosu na bilo koji drugi član Konvencije (kada je reč o članu 2. i smrtnoj kazni koja je podnosiocima predstavke izrečena pre ključnog datuma, vidi [Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije](#) [Vv], stavovi 406–408; za član 8. i to što nije uređen status lica koja su bila izbrisana iz registra stalnog stanovništva pre ključnog datuma, vidi [Kurić i drugi protiv Slovenije](#) [Vv], stavovi 240–241; takođe za član 8. i nemogućnost da se uredi status boravka podnosioca predstavke vidi [Hoti protiv Hrvatske](#), stav 84).

b. „Kontinuirana” procesna obaveza da se istraže nestanci koji su se dogodili pre ključnog datuma

242. Nestanak nije „trenutni” čin ili događaj. Naprotiv, Sud smatra da je nestanak zasebna pojava koja se karakteriše trajnim stanjem nesigurnosti i nemogućnosti da se kontroliše zbivanje u kome postoji nedostatak informacija ili čak smišljeno prikrivanje i zamagljivanje onoga što se dogodilo. Štaviše, ako se ni kasnije ne otkrije kakva je sudbina zadesila nestalo lice ili ako se ne ustanovi gde se ono nalazi, to stanje nesigurnosti se pretvara u trajno stanje. Na taj način procesna obaveza da se

pokrene istraga potencijalno postoji sve dotle dok se ne sazna kakva je sudbina zadesila lice o kome je reč; dalje nepokretanje tražene istrage tumači se kao kontinuirano kršenje (Konvencije), čak i onda kada se, na kraju, može pretpostaviti da je ishod bio smrtan (*Varnava i drugi protiv Turske* [Vv], stavovi 148–149). Za primenu sudske prakse u vezi s predmetom *Varnava* vidi *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, stav 46.

c. Procesna obaveza po članu 2. da se istraži smrt: postupci u vezi sa činjenicama koje su van vremenske nadležnosti Suda

243. Sud pravi razliku između obaveze da se povede istraga zbog sumnjive smrti ili ubistva i obaveze da se istraži sumnjivi nestanak.

Tako Sud smatra da pozitivna obaveza da se sprovede delotvorna istraga po osnovu člana 2. Konvencije predstavlja zasebnu obavezu kojom je država vezana čak i onda kada je smrt nastupila pre ključnog datuma (*Šilih protiv Slovenije* [Vv], stav 159 – u tom predmetu radilo se o smrti koja se dogodila pre ključnog datuma, dok su se propusti ili nedostaci u vođenju istrage zbili posle tog datuma). Vremenska nadležnost Suda da preispita poštovanje tih obaveza ostvaruje se u određenim granicama, poštujući princip pravne sigurnosti (*ibid.*, stavovi 161–163). Prvo, samo one procesne radnje i/ili propusti koji se dogode posle ključnog datuma mogu spadati u vremensku nadležnost Suda (*ibid.*, stav 162). Drugo, Sud naglašava da mora postojati stvarna veza između smrti i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu kako bi procesne obaveze stupile na snagu. Prema tome, da bi ta veza bila uspostavljena, moraju biti ispunjena dva kriterijuma: prvo, protok vremena između smrti i stupanja na snagu Konvencije mora biti razumno kratak (ne sme premašiti deset godina) i, drugo, mora se ustanoviti da je znatan deo procesnih radnji – uključujući ne samo delotvornu istragu povodom smrti lica o kome je reč nego i pokretanje odgovarajućih postupaka radi utvrđivanja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost onih koji su odgovorni za to – bio preduzet ili da je trebalo da bude preduzet nakon što je država o kojoj je reč ratifikovala Konvenciju (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [Vv], stavovi 145–148; *Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stavovi 205–206). Za potonju primenu testa „stvarne veze” vidi, na primer, *Şandru i drugi protiv Rumunije*, stav 57; *Çakir i drugi protiv Kipra* (odluka); *Jelić protiv Hrvatske*, stavovi 55–58; *Melnichuk i drugi protiv Rumunije*, stavovi 72–75; *Randjelović i drugi protiv Crne Gore*, stavovi 92–94; *Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavovi 84–90; *Jurica protiv Hrvatske*, stavovi 67–72. (primena testa na procesne zahteve prema članu 8. u predmetu u kome se radilo o nesavesnom lečenju).

244. U predmetu *Tuna protiv Turske*, u kome se radilo o smrti koja je nastupila usled mučenja, Sud je prvi put primenio načela utvrđena u presudi *Šilih* tako što je ispitao procesne pritužbe podnosilaca predstavke po osnovu članova 2. i 3. sagledane zajedno. Sud je još jednom naglasio načela koja se odnose na „razdvojenost” procesnih obaveza, posebno kada je reč o dvama kriterijumima koji se primenjuju u utvrđivanju njegove nadležnosti *ratione temporis* gde su se činjenice u vezi sa suštinskim aspektom članova 2. i 3. dogodile, kao u ovom predmetu, izvan perioda obuhvaćenog njegovom nadležnošću, dok su se činjenice koje se tiču procesnog aspekta – tj. potonji postupak – dogodile barem delimično, unutar tog perioda.

Kada je reč o potonjoj primeni na procesne pritužbe po osnovu člana 3. vidi, na primer, *Yatsenko protiv Ukrajine* i *Mocanu i drugi protiv Rumunije* [Vv], stavovi 207–211.

245. Međutim, Sud ne isključuje mogućnost da u nekim vanrednim okolnostima, u kojima uslov „stvarne veze” nije ispunjen, veza takođe može da se zasniva na potrebi da se osigura stvarna i delotvorna zaštita jemstava i osnovnih vrednosti Konvencije (*Šilih protiv Slovenije* [Vv], stav 163). Taj test „vrednosti Konvencije”, koji funkcioniše kao izuzetak od opšteg pravila, na taj način omogućuje dalje proširenje nadležnosti Suda u prošlost, ali se može primeniti samo ako ključni događaj ima veću dimenziju koja predstavlja negaciju samih osnova Konvencije (što je slučaj sa teškim krivičnim delima prema međunarodnom pravu), ali samo na događaje koji su se zbili nakon što je doneta i usvojena Konvencija 4. novembra 1950. Iz tog razloga se visoka strana ugovornica ne može smatrati

odgovornom po Konvenciji zato što nije istražila čak ni najteža krivična dela prema međunarodnom pravu ako su se ta dela dogodila pre nego što je Konvencija usvojena (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [Vv], stavovi 149–151, predmet koji se odnosio na istragu masakra u Katinskoj šumi 1940. godine, koji je stoga bio izvan nadležnosti Suda *ratione temporis*; *Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odluka)*, stav 91, predmet u kome se radilo o ubistvu 24 nenaoružana civila koja su počinili britanski vojnici u Malaji 1948).

d. Razmatranje prethodnih činjenica

246. Sud zastupa stanovište da činjenice koje su se dogodile pre nego što je tužena država ratifikovala Konvenciju može razmatrati u onoj meri u kojoj je moguće smatrati da su te činjenice stvorile situaciju koja se nastavlja posle tog datuma ili koja bi mogla biti bitna za razumevanje činjenica koje su se dogodile nakon tog datuma (*Broniowski protiv Poljske (odluka)* [Vv], stav 74; *Hoti protiv Hrvatske*, stav 85).

e. Postupci u toku ili pritvor

247. Posebna situacija nastaje kada je reč o pritužbama zbog dužine sudskog postupka (član 6. stav 1. Konvencije) koje su podnete pre ratifikacije, ali se nastavljaju i posle tog datuma. Iako je njegova nadležnost ograničena na period posle ključnog datuma, Sud je često uzimao u obzir stanje u postupku do tog dana i to mu je služilo kao smernica (na primer, *Humen protiv Poljske* [Vv], stavovi 58–59; *Foti i drugi protiv Italije*, stav 53).

Isto važi i za predmete koji se tiču pritvora u prekrivičnom postupku po članu 5. stav 3. (*Klyakhin protiv Rusije*, stavovi 58–59) ili uslova pritvora po članu 3. (*Kalashnikov protiv Rusije*, stav 36).

248. Kada je reč o pravičnosti postupka, Sud može ispitati da li se nedostaci u fazi sudskog postupka mogu nadoknaditi procesnim jemstvima u istrazi sprovedenoj pre ključnog datuma (*Barberà, Messegué and i Jabardo protiv Španije*, stavovi 61. i 84). Sudije Suda u Strazburu pritom postupak sagledavaju u celini (vidi takođe *Kerojärvi protiv Finske*, stav 41).

249. Procesna pritužba po osnovu člana 5. stav 5. ne može spadati u vremensku nadležnost Suda ako je lišenje slobode nastupilo pre nego što je Konvencija stupila na snagu (*Korizno protiv Letonije (odluka)*).

f. Pravo na naknadu za presudu kojom je podnosilac predstavke pogrešno proglašen krivim

250. Sud je saopštio da je nadležan da ispita pritužbu po osnovu člana 3. Protokola br. 7. u predmetu u kome je jedno lice osuđeno pre ključnog datuma, ali je ta presuda poništena posle ključnog datuma (*Matveyev protiv Rusije*, stav 38).

g. Pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari

251. Sud je saopštio da ima vremensku nadležnost da ispita pritužbu po članu 4. Protokola br. 7. u predmetu u kome je lice bilo suđeno ili kažnjeno u drugom postupku posle ključnog datuma, iako je prvi postupak zaključen pre tog datuma. Pravo svakog lica da ne bude suđeno ili kažnjeno dvaput u istoj stvari ne može se isključiti u odnosu na postupke vođene pre ratifikacije kada je lice o kome je reč za isto delo osuđeno nakon što je ratifikovana Konvencija (*Marguš protiv Hrvatske* [Vv], stavovi 93–98).

D. Nespojivost *ratione materiae*

252. Kompatibilnost s Konvencijom *ratione materiae* neke predstavke ili pritužbe proističe iz suštinske nadležnosti Suda. Da bi jedna pritužba ili predstavka bila *ratione materiae* kompatibilna s Konvencijom, pravo na koje se poziva podnosilac predstavke mora biti zaštićeno Konvencijom i protokolima uz nju koji su stupili na snagu. Na primer, predstavke su neprihvatljive onda kada se tiču

prava koje treba da bude priznato uz vozačku dozvolu (*X. protiv Nemačke*, Odluka Komisije od 7. marta 1977), prava na samoopredeljenje (*X. protiv Holandije*, Odluka Komisije), prava stranih državljana da uđu na teritoriju visoke strane ugovornice i borave na njoj (*Peñafield Salgado protiv Španije* (odluka)) ili navodnog univerzalnog individualnog prava na zaštitu specifične kulturne baštine (*Ahunbay i drugi protiv Turske* (odluka), stavovi 21–26) budući da ta prava, kao takva, ne figuriraju među pravima i slobodama koji su zajemčeni Konvencijom.

253. „Pravo na državljanstvo” slično onome iz člana 15. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, ili pravo na sticanje ili zadržavanje određenog državljanstva, takođe nije zajemčeno (*Petropavlovskis protiv Letonije*, stavovi 73–74). Ipak, Sud nije isključio mogućnost da proizvoljno odbijanje zahteva za državljanstvo može u određenim okolnostima otvoriti pitanje po članu 8. Konvencije zbog uticaja tog odbijanja na privatni život pojedinca (*Slivenko i drugi protiv Letonije* (odluka) [Vv], stav 77; *Genovese protiv Malte*, stav 30). Ista načela moraju da se primene na oduzimanje državljanstva koje je već stečeno budući da to može dovesti do sličnog – ako ne i većeg – mešanja u pravo pojedinca na poštovanje porodičnog i privatnog života (*Ramadan protiv Malte*, stavovi 84–85; *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavovi 49–50). Isto tako, Sud je presudio da Konvencijom ili protokolima uz nju nije zajemčeno pravo na odricanje od državljanstva; međutim, ne može se isključiti da proizvoljno odbijanje zahteva za odricanje od državljanstva u nekim sasvim izuzetnim okolnostima otvori pitanje po članu 8. Konvencije ako takvo odbijanje ima uticaj na privatni život pojedinca (*Riener protiv Bugarske*, stavovi 153–154).

254. Iako Sud nije nadležan da ispituje navodne povrede prava zaštićenih drugim međunarodnim instrumentima, kada utvrđuje značenje pojmova i termina u tekstu Konvencije, on može i mora da uzme u obzir i druge elemente međunarodnog prava koji ne spadaju neposredno u Konvenciju (*Demir and Baykara protiv Turske* [Vv], stav 85; *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], stavi 99. i dalje; *Blokhin protiv Rusije* [Vv], stav 203).

255. Prema predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [Vv], stav 67, svako pitanje koje utiče na nadležnost Suda određuje se na osnovu Konvencije, naročito na osnovu člana 32. (*Slivenko i drugi protiv Letonije* (odluka) [Vv], stav 56. i dalje), a ne na osnovu podnesaka stranaka u datom slučaju, pa i sama činjenica da nema pritužbe po osnovu nespojivosti ne može da proširi tu nadležnost. Zato je Sud dužan da ispita da li ima nadležnost *ratione materiae* u svakoj fazi postupka, bez obzira da li je država sprečena da iznese takvu primedbu (*Tănase protiv Moldavije* [Vv], stav 131).

256. Predstavke koje se tiču neke odredbe Konvencije u odnosu na koju je tužena država stavila rezervu proglašavaju se nespojivim s Konvencijom *ratione materiae* (*Benavent Díaz protiv Španije* (dec), stav 53; *Kozlova i Smirnova protiv Letonije* (odluka)) ako pitanje o kome je reč spada u polje dejstva te rezerve (*Göktan protiv Francuske*, stav 51) i ako Sud tu rezervu smatra validnom u smislu člana 57. Konvencije (*Grande Stevens i drugi protiv Italije*, stav 206. i dalje). Za primer interpretativne izjave koja je ocenjena kao nevaljana vidi *Belilos protiv Švajcarske*. Za rezervu izraženu u odnosu na prethodnu obavezu po međunarodnom ugovoru vidi *Slivenko i drugi protiv Letonije* (odluka) [Vv], stavovi 60–61.

257. Pored toga, Sud nije nadležan *ratione materiae* da ispita da li je neka visoka strana ugovornica ispunila obaveze koje joj je on nametnuo nekom od svojih presuda. Pritužbe zbog neizvršenja presude Suda ili zbog toga što nije ispravljena povreda čije je postojanje Sud već utvrdio ne spadaju u nadležnost Suda *ratione materiae* (*Bochan protiv Ukrajine* (br. 2) [Vv], stav 34. (gde se citira predmet *Egmez protiv Kipra* (odluka) i stav 35). Sud se ne može baviti takvim pritužbama, a da pritom ne zadire u ovlašćenja Komiteta ministara Saveta Evrope, koji nadzire izvršenje presuda na osnovu člana 46. stav 2. Konvencije. Međutim, uloga Komiteta ministara u ovoj oblasti ne znači da mere koje je preduzela tužena država radi ispravljanja povrede prava koju je ustanovio Sud ne mogu da otvore neko novo pitanje koje presudom nije rešeno te da, kao takve, ne mogu predstavljati predmet nove predstavke kojom će se Sud možda baviti (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švajcarske* (br. 2) [Vv], stav 62). Drugačije rečeno, Sud se može baviti pritužbom o tome da je ponovno

otvaranje postupka na domaćem nivou čime je izvršena jedna od njegovih presuda prouzrokovalo novo kršenje Konvencije (*ibid.*; *Lyons i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)). Sud može biti nadležan da ispita pritužbu o tome da domaći sud odbija da obnovi građanskopravni ili krivični postupak na temelju prethodne odluke Suda kojom je ustanovljena povreda prava po članu 6, sve dotle dok se ta pritužba odnosi na „novo pitanje” o kome nije rešavano u prvoj presudi, na primer, na pitanje navodne nepravčnosti potonjeg postupka pred domaćim sudom o kome je reč (*Bochan protiv Ukrajine* (br. 2) [Vv], stavovi 35–39, u građanskopravnom kontekstu, i *Moreira Ferreira protiv Portugala* (br. 2) [Vv], stavovi 52–58, u krivičnom kontekstu]. Slično tome, Sud može imati nadležnost da ispita navodnu nedelotvornost nove istrage na osnovu prethodne presude kojom je utvrđena povreda procesnog aspekta člana 3. (*V. D. protiv Hrvatske* (br. 2), stavovi 46–54).

258. Treba naglasiti da se ogromna većina odluka kojima se predstavke proglašavaju neprihvatljivima na osnovu nespojivosti *ratione materiae* odnosi na granice polja dejstva članova Konvencije ili protokola uz nju, naročito člana 2. Konvencije (pravo na život), člana 5. Konvencije (pravo na slobodu i bezbednost), člana 6. Konvencije (pravo na pravično suđenje), člana 7. Konvencije (kažnjavanje samo na osnovu zakona), člana 8. (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života; vidi na primer, *Denisov protiv Ukrajine* [Vv], stav 134), člana 9. (sloboda misli, savesti i veroispovesti), člana 11. (pravo na okupljanje i udruživanje) i člana 1. Protokola br. 1 (zaštita imovine). Obim primene tih članova ispituje se u odgovarajućem Vodiču kroz sudsku praksu (dostupno na veb-sajtu Suda: www.echr.coe.int –Sudska praksa – Analiza sudske prakse):

- Vodič za član 2. Konvencije;
- Vodič za član 5. Konvencije;
- Vodič za član 6. (građanski aspekt) Konvencije;
- Vodič za član 6. (krivični aspekt) Konvencije;
- Vodič za član 7. Konvencije;
- Vodič za član 8. Konvencije;
- Vodič za član 9. Konvencije;
- Vodič za član 11. Konvencije;
- Vodič za član 1. Protokola br. 1.

III. Neprihvatljivost na osnovu merituma

A. Očigledno neosnovana

Član 35. stav 3. tačka (a) Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34. ako:
a) smatra da je predstavka... očigledno neosnovana...”

HUDOC – ključne reči

Očigledno neosnovana (35-3-a)

1. Opšti uvod

259. Čak i kada je predstavka kompatibilna s Konvencijom i kada su ispunjeni svi formalni uslovi prihvatljivosti, Sud ipak može da je proglasi neprihvatljivom iz razloga koji su u vezi sa ispitivanjem merituma (suštine). Daleko najčešći razlog jeste onaj da se predstavka smatra očigledno neosnovanom. Tačno je da upotreba izraza „očigledno” u članu 35. stav 3. tačka (a) može da zbuni: ako se doslovno shvati, taj izraz se može protumačiti u tom smislu da se predstavka proglašava neprihvatljivom po tom osnovu samo ako je odmah, na osnovu čitanja, prosečnom čitaocu očigledno da je ona previše nategnuta i neosnovana. Međutim, iz ustaljene i bogate sudske prakse institucija Konvencije (što znači Suda, i do 1. novembra 1998. Evropske komisije za ljudska prava) jasno je da taj izraz treba tumačiti šire, sa stanovišta krajnjeg ishoda predmeta o kome je reč. U stvari, svaka predstavka se smatra „očigledno neosnovanom” ako prethodno ispitivanje njene suštine ne otkrije da je na bilo koji način vidljivo da je došlo do povrede prava zajamčenih Konvencijom, što dovodi do toga da predstavka može biti proglašena neprihvatljivom već na samom početku, a da se nije prešlo na formalno ispitivanje merituma, što bi, po pravilu, za posledicu imalo presudu).

260. Činjenica da Sud, kako bi mogao da zaključi da je neka predstavka očigledno neosnovana, ponekad mora da zatraži primedbe stranaka u sporu i da uđe u dugo i detaljno razmatranje u postupku donošenja te svoje odluke ni na koji način ne menja „očigledno” neosnovanu prirodu predstavke (*Mentzen protiv Letonije* (odluka)).

261. Većinu očigledno neosnovanih predstavki proglasili su neprihvatljivima *de plano* sudija pojedinac ili odbor od troje sudija (članovi 27. i 28. Konvencije). Međutim, neke predstavke tog tipa razmatra veće – ili čak u izuzetnim slučajevima – Veliko veće (*Gratzinger i Gratzingerova protiv Češke Republike* (odluka) [Vv], stavovi 78–86, u vezi sa članom 6. stav 1; *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [Vv], stavovi 130–138, u vezi sa članom 8).

262. Izraz „očigledno osnovana” može se primeniti na predstavku u celini ili na jednu određenu pritužbu u širem kontekstu datog predmeta. Zato u nekim slučajevima jedan deo predstavke može biti odbačen kao deo koji se, po svojoj prirodi, uklapa u doktrinu „četvrte instance”, dok se ostatak predstavke proglašava prihvatljivim i čak može dovesti do toga da na kraju postupka bude utvrđena povreda prava po Konvenciji. Stoga bi bilo tačnije kad bi se govorilo o „očigledno neosnovanim pritužbama”.

263. Da bi se shvatilo značenje i obim pojma „očigledno neosnovana”, važno je imati na umu da je načelo supsidijarnosti jedno od osnovnih načela na kojima počiva celokupan sistem Konvencije. U specifičnom kontekstu Evropskog suda za ljudska prava to znači da zadatak da se obezbedi da se poštuju prava predviđena Konvencijom, kao i da se obezbedi da ona budu primenjena pada, pre svega, na pleća vlasti visokih strana ugovornica, a ne na Sud. Tek onda kada domaće vlasti ne ispune

svoje obaveze, Sud može da interveniše (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [Vv], stav 140). Zato je najbolje da sve činjenice i okolnosti predmeta budu istražene i pitanja ispitana što je više moguće na domaćem nivou kako bi domaće vlasti, koje su već zbog samog svog neposrednog i stalnog kontakta sa vodećim snagama u svojim zemljama u najboljem položaju da to učine, mogle da stupe u akciju i isprave svaku navodnu povredu Konvencije (*Dubská i Krejzová protiv Češke Republike* [Vv], stav 175).

264. Očigledno neosnovane pritužbe mogu se podeliti na četiri kategorije: pritužbe prema doktrini „četvrte instance“, pritužbe kod kojih je jasno ili izgleda da povrede nije bilo, nepotkrepljene pritužbe i, konačno, konfuzne ili nerealne pritužbe.

2. „Četvrta instanca“⁴

265. Jednu posebnu kategoriju pritužbi podnetih Sudu čine pritužbe koje su podnete u skladu sa, kako se to uobičajeno naziva, doktrinom „četvrte instance“. Taj izraz – koji se ne može naći u tekstu Konvencije i koji je ustanovljen kroz sudsku praksu institucija Konvencije (*Kemmache protiv Francuske (br. 3)*, stav 44) – zvuči pomalo paradoksalno jer se tu stavlja naglasak upravo na ono što Sud nije: on nije apelacioni sud niti je sud koji može da proglasi ništavima presude sudova iz visokih strana ugovornica, niti može da obnovi procese koji su pred tim prethodnim sudovima već okončani, niti može da preispituje predmete na isti način na koji to čini Vrhovni sud. Prema tome, predstavke sročene po doktrini „četvrte instance“ proističu iz pogrešnog podnosiočevog shvatanja uloge Suda i prirode pravosudnog mehanizma koji je ustanovljen Konvencijom.

266. Uprkos svojim specifičnim karakteristikama, Konvencija je i dalje jedan međunarodni ugovor koji poštuje ista ona pravila koja važe za druge međunarodne ugovore, pre svega pravila koja su ustanovljena Bečkom konvencijom o pravu ugovora (*Demir i Baykara protiv Turske* [Vv], stav 65). Stoga Sud ne može da pređe granicu opštih ovlašćenja koja su mu delegirale visoke strane ugovornice svojom suverenom voljom. Ta ograničenja su utvrđena u članu 19. Konvencije, koji glasi kako sledi:

„Da bi se obezbedilo poštovanje obaveza iz Konvencije i protokola uz nju koje su prihvatile visoke strane ugovornice, ustanovljava se Evropski sud za ljudska prava ...”

267. Prema tome, ovlašćenja Suda ograničena su na to da verifikuje poštovanje obaveza u domenu ljudskih prava koje su visoke strane ugovornice preuzele pristupanjem Konvenciji (i protokolima uz nju). Osim toga, budući da nije ovlašćen da neposredno interveniše u pravnom sistemu visokih strana ugovornica, Sud mora da poštuje autonomnost tih pravnih sistema. To znači da nije njegov zadatak da se bavi navodnim materijalnim greškama ili pravnim zabudama nekog nacionalnog suda ukoliko tim greškama, odnosno zabudama nisu povređena prava i slobode zaštićeni Konvencijom i da se tim greškama, odnosno pravnim zabudama samo u onoj meri u kojoj je do takve povrede došlo. Sam za sebe Sud ne može da ocenjuje činjenice na osnovu kojih je jedan nacionalni sud doneo ovu umesto one odluke. Kada bi bilo tako, Sud bi postupao kao sud trećeg ili četvrtog stepena, odnosno kao treća ili četvrta sudska instanca, čime bi se ogлуšio o ograničenja koja su postavljena za njegovo delovanje (*García Ruiz protiv Španije* [Vv], stav 28; *De Tommaso protiv Italije* [Vv], stav 170).

268. U svetlu svega navedenog, Sud, po pravilu, ne može da dovede u pitanje nalaze i zaključke domaćih sudova koji se odnose na:

- utvrđivanje činjenica i okolnosti predmeta;
- tumačenje i primenu unutrašnjeg prava;
- prihvatljivost i ocenu dokaza predloženih na suđenju;
- suštinsku pravičnost ishoda parničnog postupka;
- krivicu ili nevinost optuženog u krivičnom postupku.

4. Za više informacija o tome vidi vodiče / sudsku praksu o [građanskom](#) i [krivičnom](#) aspektu člana 6. Konvencije.

269. Jedina okolnost u kojoj Sud može, kao izuzetak od ovog pravila, da ispita zaključke i nalaze o kojima je reč jeste ona kada su ti zaključci i nalazi flagrantno i očigledno proizvoljni, na način koji je u direktnoj suprotnosti s pravdom i zdravim razumom i koji sam po sebi predstavlja povredu Konvencije (*Sisojeva i drugi protiv Letonije* (brisanje) [Vv], stav 89).

270. Pritužbe prema doktrini „četvrte instance” mogu biti podnete po osnovu bilo koje supstancijalne odredbe Konvencije i bez obzira na zakonodavnu sferu kojoj taj postupak pripada na domaćem nivou. Doktrina „četvrte instance” je primenjena, na primer, u sledećim predmetima:

- građanskopravni predmeti (*García Ruiz protiv Španije* [Vv], stav 28; *Hasan Tunç i drugi protiv Turske*, stavovi 54–56);
- krivični predmeti (*Perlala protiv Grčke*, stav 25; *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 34);
- predmeti koji se odnose na preventivne mere *praeter delictum* (*De Tommaso protiv Italije* [Vv], stavovi 156–173);
- predmeti iz oblasti poreskog prava (*Dukmedjian protiv Francuske*, stavovi 71–75; *Segame SA protiv Francuske*, stavovi 61–65);
- predmeti koji se tiču socijalnih pitanja (*Marion protiv Francuske*, stav 22; *Spycher protiv Švajcarske* (odluka), stavovi 27–32);
- upravni predmeti (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [Vv], stavovi 196–199);
- predmeti o odgovornosti države (*Schipani i drugi protiv Italije*, stavovi 59–61);
- disciplinski predmeti (*Pentagiotis protiv Grčke* (odluka));
- predmeti koji se tiču biračkog prava (*Ādamsons protiv Letonije*, stav 118);
- predmeti koji se tiču ulaska u zemlju, boravka i proterivanja lica koja nisu državljani (*Sisojeva i drugi protiv Letonije* (brisanje) [Vv]).

271. Međutim, većina pritužbi koje počivaju na doktrini „četvrte instance” iznosi se po osnovu člana 6. stav 1. Konvencije u vezi s pravom na „pravično suđenje” u parničnom i krivičnom postupku. Treba imati na umu – budući da je to veoma čest izvor nesporazuma među podnosiocima predstavki – da „pravičnost” koju nalaže član 6. stav 1. nije „supstancijalna pravičnost” (taj pojam je delimično pravni, delimično etički i može ga primeniti samo sudija u postupku), već je to „procesna” pravičnost. U praktičnom smislu, to se svodi na akuzatorni postupak u kome se mogu čuti podnesci stranaka i u kome su stranke pred Sudom ravnopravne (*Star Cate – Epilekta Gevmata i drugi protiv Grčke* (odluka)).

272. Sledstveno tome, pritužbu koja počiva na doktrini „četvrte instance” prema članu 6. stav 1. Konvencije Sud odbacuje uz obrazloženje da je podnosilac predstavke imao tu pogodnost da se primenjuje akuzatorni postupak, da je mogao da predoči argumente i dokaze koje je smatrao relevantnima za predmet; da je imao mogućnost da delotvorno ospori argumente i dokaze koje je predočila suprotna strana; da su svi njegovi argumenti koji su, objektivno posmatrano, bili relevantni za rešenje spora propisno saslušani i da su ih sudovi valjano ispitali; da su materijalni i pravni razlozi za odluku koju on osporava podrobno izloženi i da je, na osnovu svega što je izneto, postupak u celini gledano bio pravičan (*García Ruiz protiv Španije* [Vv]; *De Tommaso protiv Italije* [Vv], stav 172).

3. Jasno ili očigledno odsustvo povrede

273. Pritužba podnosioca predstavke takođe se proglašava očigledno neosnovanom ako se iz nje, uprkos tome što zadovoljava sve formalne uslove prihvatljivosti, što je kompatibilna s Konvencijom i što ne počiva na doktrini „četvrte instance”, ne vidi da postoji povreda prava zajamčenih Konvencijom. U takvim slučajevima pristup Suda sastoji se od toga da on ispita meritum pritužbe, da bi potom zaključio kako se ne vidi povreda prava pa se pritužba stoga proglašava neprihvatljivom, i to tako da nema potrebe da se postupak ispitivanja nastavi. Mogu se razlikovati tri vrste pritužbi za koje je primeren takav pristup.

a. Nema proizvoljnosti ni nepravičnosti

274. U skladu s načelom supsidijarnosti, prvenstveno su domaće vlasti dužne da obezbede da se poštuju osnovna prava utvrđena Konvencijom. Prema tome, opšte je pravilo da je utvrđivanje činjenica i okolnosti jednog predmeta i tumačenje unutrašnjeg prava stvar koja isključivo pripada domaćim sudovima ili drugim vlastima, čiji su zaključci i nalazi u tom smislu obavezujući za Sud. Međutim, načelo delotvornosti prava, koje je inherentno celokupnom sistemu Konvencije, znači da sud može i treba da se uveri da je postupak odlučivanja čiji je ishod predstavljao čin na koji se podnosilac predstavke pritužuje bio pravičan, a ne proizvoljan (postupak o kome je reč može biti upravni ili sudski, ili i jedno i drugo, već zavisno od samog predmeta).

275. Shodno tome, Sud može da proglasi očigledno neosnovanom pritužbu čiji su meritum razmatrali nadležni nacionalni sudovi u postupku koji je, *a priori*, ispunjavao sledeće uslove (u odsustvu dokaza da je bilo drugačije):

- postupak je vođen pred organima koji su u tu svrhu ovlašćeni odredbama unutrašnjeg prava;
- postupak je vođen u skladu s procesnim zahtevima unutrašnjeg prava;
- zainteresovana strana je imala mogućnost da iznese svoje argumente i dokaze, a vlast o kojoj je reč je te argumente i dokaze propisno saslušala;
- nadležni organi su ispitali i uzeli u obzir sve materijalne i pravne elemente koji su, objektivno sagledano, bili relevantni za pravično rešenje datog predmeta;
- ceo postupak je rezultirao odlukom za koju je kao obrazloženje navedeno dovoljno razloga.

b. Nema nesrazmernosti između ciljeva i sredstava koja su primenjena

276. Ako pravo iz Konvencije na koje se poziva podnosilac predstavke nije apsolutno pravo, već podleže ograničenjima koja su ili eksplicitna (izričito utvrđena u tekstu Konvencije) ili implicitna (definisana kroz sudsku praksu Suda), od Suda se često traži da oceni da li je mešanje na koje se podnosilac predstavke pritužuje bilo srazmerno.

277. U grupi odredaba koje izričito navode dozvoljena ograničenja može se identifikovati posebna grupa od četiri člana: član 8. (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), član 9. (sloboda misli, savesti i veroispovesti), član 10. (sloboda izražavanja) i član 11. (sloboda okupljanja i udruživanja). Svi ti članovi imaju istu strukturu: u prvom stavu navodi se osnovno pravo o kome je reč, dok se u drugom stavu definišu okolnosti u kojima država može da ograniči ostvarivanje tog prava. Formulacija drugog stava nije potpuno istovetna u svakom pojedinačnom slučaju, ali je struktura ista. Na primer, kada je reč o pravu na poštovanje privatnog i porodičnog života, član 8. stav 2. utvrđuje sledeće:

„Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Član 2. Protokola br. 4. (sloboda kretanja) takođe spada u ovu kategoriju budući da je njegov treći stav sazdan po istom modelu.

278. Kad se od Suda traži da ispita mešanje javnih vlasti u vršenje nekog od gore pomenutih prava, on to pitanje uvek analizira kroz tri faze. Ako je zaista postojalo „mešanje” države (a to je zasebno pitanje na koje se prvo mora dati odgovor jer taj odgovor nije uvek očigledan), onda Sud nastoji da odgovori na sledeća tri pitanja:

- Da li je to mešanje bilo u skladu sa „zakonom” koji je bio u dovoljnoj meri pristupačan i predvidljiv?

- Ako jeste, da li se time težilo barem jednom od „legitimnih ciljeva” koji su taksativno pobrojani (lista tih ciljeva donekle zavisi od člana o kome je reč)?
- Ako je odgovor potvrđan, da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu” kako bi se taj cilj ostvario? Drugačije rečeno, da li je postojao odnos srazmernosti između cilja i ograničenja o kojima je reč?

279. Samo ako je odgovor na svako od navedena tri pitanja potvrđan, smatra se da je mešanje bilo kompatibilno s Konvencijom. Ako to nije slučaj, onda se zaključuje da je nastupila povreda. Kada razmatra treće pitanje, Sud takođe mora uzeti u obzir unutrašnje polje slobodne procene države, čiji obim znatno varira zavisno od okolnosti, prirode zaštićenog prava i prirode mešanja (*Paradiso i Campanelli protiv Italije* [Vv], stavovi 179–182; *Mouvement raëlien suisse protiv Švajcarske* [Vv], stavovi 59–61).

280. Isto to načelo ne važi samo za gore pomenute članove Konvencije već i za većinu njenih drugih odredaba – kao i na implicitna ograničenja koja nisu izričito navedena u članu o kome je reč. Na primer, pravo pristupa sudu koje je zajemčeno članom 6. stav 1. Konvencije nije apsolutno pravo, već može biti podvrgnuto ograničenjima; ta ograničenja su implicitno dopuštena budući da pravo pristupa sudu, već po samoj svojoj prirodi, zahteva da ga država uredi. U tom smislu, visoke strane ugovornice uživaju izvesno unutrašnje polje slobodne procene, iako konačnu odluku u pogledu poštovanja zahteva i uslova Konvencije donosi Sud. On se mora uveriti da primenjena ograničenja ne umanjuju niti pojedincu redukuju mogućnost da pristupi sudu na takav način ili u toj meri da se nanosi šteta samoj suštini tog prava. Sem toga, ograničenje prava na pristup sudu nije u skladu sa članom 6. stav 1. ako se njime ne teži legitimnom cilju i ako ne postoji neki razuman odnos srazmernosti između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži (*Cudak protiv Litvanije* [Vv], stav 55; *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švajcarske* [Vv], stav 129).

281. Ako se, posle prethodnog ispitivanja predstavke Sud uveri da su gore navedeni uslovi ispunjeni i da, s obzirom na sve relevantne okolnosti predmeta, nema jasnog odsustva srazmernosti između ciljeva kojima se mešanjem države težilo i sredstava koja su pritom upotrebljena, on predstavku o kojoj je reč proglašava neprihvatljivom kao očigledno neosnovanu. Razlozi kojima se obrazlaže odluka o neprihvatljivosti u takvom predmetu identični su ili slični onima koje bi Sud naveo u presudi o meritumu u kojoj bi zaključio da nije došlo do povrede prava (*Mentzen protiv Letonije* (odluka)).

c. Ostala relativno jasna suštinska pitanja

282. Pored gore opisanih situacija, Sud proglašava pritužbu očigledno neosnovanom ako se uveri da, iz razloga merituma, nije vidljiva povreda odredbe Konvencije na koju se podnosilac u predstavi poziva. Dva su posebno karakteristična niza okolnosti u kojima do toga dolazi:

- kada postoji ustaljena i obilata sudska praksa Suda u identičnim ili sličnim predmetima, na temelju koje Sud može zaključiti da nije došlo do povrede Konvencije u predmetu koji upravo rešava (*Galev i drugi protiv Bugarske* (odluka));
- kada, iako ne postoje prethodne presude koje se neposredno i konkretno bave datim pitanjem, Sud može, na osnovu postojeće sudske prakse, da zaključi da naizgled nema povrede Konvencije (*Hartung protiv Francuske* (odluka)).

283. U bilo kom od navedena dva niza okolnosti od Suda može biti traženo da ispita činjenice i okolnosti predmeta i da nadugačko i podrobno ispita sve ostale relevantne materijalne elemente (*Collins i Akaziebie protiv Švedske* (odluka)).

4. Nepotkrepljene pritužbe: nedostatak dokaza

284. Postupak pred Sudom akuzatorni je po svojoj prirodi. Stoga su stranke – tj. podnosilac predstavke i tužena država – dužne da potkrepe svoje činjenične argumente (tako što će Sudu predložiti neophodne materijalne dokaze), kao i svoje pravne argumente (objašnjavajući zbog čega

je, po njihovom mišljenju, odredba Konvencije na koju se pozivaju u predstavci prekršena ili pak nije prekršena).

285. Relevantni delovi Pravila 47. Poslovnika Suda kojima se uređuje sadržaj pojedinačnih predstavlki glasi kako sledi:

„1. Predstavka koja se podnosi po članu 34. Konvencije sastavlja se na obrascu koji obezbeđuje Sekretarijat, sem ako Sud ne odluči drugačije. Ona sadrži sve tražene podatke u odgovarajućim delovima obrasca i

...

(d) sažete i čitke činjenične navode;

(e) sažetu i čitku izjavu o navodnom kršenju (kršenjima) Konvencije sa odgovarajućom argumentacijom; i

...

2. (a) Svi podaci iz stava 1. tačka (d)–(f) gore koji su navedeni u odgovarajućem delu obrasca zahteva za predstavku treba da budu dovoljni Sudu da odredi suštinu i vrstu predstavke bez uvida u bilo koji drugi dokument.

...

3.1 Podnosilac predstavke ili njegov zastupnik treba da potpišu obrazac zahteva za predstavku i uz njega treba da prilože:

(a) kopije pismena, sudskih ili drugih odluka, koje se odnose na predmet predstavke;

(b) kopije pismena i odluka kao dokaz da je podnosilac predstavke poštovao pravilo o iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lekova i poštovanju roka utvrđenog u članu 35. stav 1. Konvencije;

...

5.1 Ako se ne ispuni zahtev utvrđen u stavovima 1–3. ovog pravila, Sud neće razmatrati predstavku, osim:

(a) ako podnosilac predstavke dostavi odgovarajuće objašnjenje za odstupanje od pravila;

...

(c) ako Sud sam ili na zahtev podnosioca predstavke odluči drugačije.

...”

286. Pored toga, saglasno Pravilu 44C stav 1. Poslovnika Suda:

„Kada stranka propusti da iznese dokaze ili da dostavi podatke koje je Sud zatražio ili sama propusti da obelodani relevantne podatke ili na neki drugi način propušta da aktivno učestvuje u postupku, Sud iz takvog ponašanja može da izvuče zaključke koje on smatra prikladnima.“

287. Kada gore navedeni uslovi nisu ispunjeni, Sud proglašava predstavku neprihvatljivom kao očigledno neosnovanu. Dva su posebno karakteristična niza okolnosti u kojima se to može dogoditi:

- kada podnosilac predstavke jednostavno navede jednu ili više odredaba Konvencije, ne objašnjavajući pritom na koji su način one prekršene, osim ukoliko je na osnovu činjenica i okolnosti predmeta to sasvim očigledno (*Trofimchuk protiv Ukrajine* (odluka); *Baillard protiv Francuske* (odluka));
- kada podnosilac predstavke propusti ili odbije da predoči materijalne dokaze kojima bi potkrepio svoje navode (to naročito važi za odluke sudova ili drugih domaćih vlasti), osim ukoliko postoje izuzetne okolnosti koje su van njegove kontrole i koje ga sprečavaju da to učini (npr. ako zatvorske vlasti odbiju da predoče Sudu dokumente iz spisa predmeta zatvorenika o kome je reč) ili ako Sud sam ne odredi drugačije.

5. Konfuzne ili nerealne pritužbe

288. Sud odbacuje kao očigledno neosnovane pritužbe koje su do te mere konfuzne da je objektivno nemoguće da Sud jasno razabere činjenice na koje se podnosilac predstavke pritužuje i koje on želi da podnese Sudu. Isto važi i za nerealne pritužbe, tj. one pritužbe koje se odnose na činjenice koje su objektivno nemoguće, koje su očigledno izmišljene ili koje su u očiglednoj suprotnosti sa zdravim razumom. U takvim slučajevima činjenica da se ne uočava povreda Konvencije sasvim je očigledna i prosečnom posmatraču, čak i onom ko nema nikakvo pravničko obrazovanje.

B. Nije značajnije oštećen

Član 35. stav 3. tačka (b) Konvencije – Uslovi prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34. ako:

...

b) smatra da podnosilac predstavke nije značajnije oštećen, osim ako poštovanje ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju ne zahteva ispitivanje suštine predstavke, s tim da se predstavka ne može odbaciti po ovom osnovu ukoliko slučaj nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud.”

HUDOC – ključne reči

Nije značajnije oštećen (35-3-b) – Ne zahteva se dalje ispitivanje (35-3-b) – Slučaj s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud (35-3-b)

1. Istorijat novog uslova

289. Novi uslov prihvatljivosti dodat je uslovima koji su već bili propisani članom 35. 1. juna 2010, kada je stupio na snagu Protokol br. 14. Shodno članu 20. tog protokola nova odredba se primenjuje na sve predstavke čije je ispitivanje pred Sudom u toku, osim onih koje su već proglašene prihvatljivima. Tako je u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins protiv Letonije* [Vv], stav 66, odbačena prethodna primedba Države u kojoj je navedeno da podnosioci nisu značajnije oštećeni zato što je predstavka proglašena prihvatljivom 2006. godine, pre no što je Protokol br. 14. stupio na snagu.

Uvođenje ovog uslova smatralo se neophodnim zbog sve većeg broja predstavlki upućenih Sudu. Na taj način Sud je dobio dodatno sredstvo koje treba da mu pomogne da se usredsredi na one slučajeve koji zahtevaju da se ispita meritum. Drugačije rečeno, Sudu se na taj način omogućuje da odbaci predmete koje smatra „minornima”, shodno načelu da sudije takvim predmetima ne treba da se bave (*De minimis non curat praetor*).

290. Pojam *de minimis*, iako formalno gledano nije bio deo Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava do 1. juna 2010. godine, ipak je pomenut u nekoliko izdvojenih sudijskih mišljenja uz presude Komisije (vidi izveštaje Komisije u predmetima *Eyoum-Priso protiv Francuske*; *H. F. K-F protiv Nemačke*; *Lechesne protiv Francuske*) kao i izdvojenih mišljenja sudija Suda u Strazburu (vidi, na primer, *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; *O'Halloran i Francis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv]; *Micallef protiv Malte* [Vv]), a pominjale su ga i države u svojim podnescima Sudu (vidi, na primer, *Koumoutsea i drugi protiv Grčke* (odluka)).

2. Obim dejstva

291. Član 35. stav 3. tačka (b) sastoji se od tri zasebna elementa. Prvo, tu je sam uslov prihvatljivosti: Sud može proglasiti neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku ako podnosilac predstavke nije značajnije oštećen. Potom slede dve zaštitne odredbe. Prvo, Sud ne može proglasiti takvu predstavku neprihvatljivom onda kada interesi poštovanja ljudskih prava zajemčenih Konvencijom i protokolima

uz nju traže da se ispita meritum. Drugo, nijedan slučaj ne može biti odbačen po ovom uslovu ako prethodno nije bio propisno razmotren pred domaćim organom sudske vlasti. Ovde treba pomenuti da je sadašnjim Protokolom 15. član 5, kojim se menja Konvencija, iako taj protokol još nije stupio na snagu, predviđeno da se briše druga zaštitna odredba.⁵ Kada su tri uslova neprihvatljivosti ispunjena, Sud proglašava predstavku neprihvatljivom prema članu 35. stavovi 3. tačka (b) i 4. Konvencije.

292. U predmetu *Shefer protiv Rusije* (odluka), Sud je konstatovao da iako ne postoji formalna hijerarhija između tri elementa člana 35. stav 3. tačka (b) pitanje „značajnije oštećenosti” leži u samom težištu novog uslova. U većini predmeta stoga se primenjuje hijerarhijski pristup, gde se zasebno ispituje svaki element novog uslova (*Kiril Zlatkov Nikolov protiv Francuske*; *C.P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Borg i Vella protiv Malte* (odluka)). Međutim, Sud je u nekim predmetima takođe smatrao da nije potrebno da utvrđuje da li postoji prvi element ovog novog uslova prihvatljivosti (*Finger protiv Bugarske*; *Daniel Faulkner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; *Turturica i Casian protiv Republike Moldavije i Rusije*; *Varadinov protiv Bugarske*, stav 25).

293. Samo je Sud nadležan da tumači ovaj zahtev u pogledu prihvatljivosti i da odlučuje o njegovoj primeni. Tokom prve dve godine nakon njegovog stupanja na snagu primena novog uslova bila je rezervisana za veća i Veliko veće (član 20. stav 2. Protokola br. 14). Od 1. juna 2012. taj uslov prihvatljivosti koriste sve sudijske formacije Suda.

294. Sud može i na sopstvenu inicijativu da ispituje da li je poštovan novi uslov prihvatljivosti (npr. u predmetima *Vasyanovich protiv Rusije* (odluka); *Ionescu protiv Rumunije* (odluka); *Magomedov i drugi protiv Rusije*, stav 49) ili to čini u odgovor na primedbu koju je iznela država (*Gagliione i drugi protiv Italije*). U nekim predmetima Sud razmatra taj novi uslov pre nego što razmatra druge uslove prihvatljivosti (*Korolev protiv Rusije* (odluka); *Rinck protiv Francuske* (odluka); *Gaftoniuc protiv Rumunije* (odluka); *Burov protiv Moldavije* (odluka); *Shefer protiv Rusije* (odluka)). U drugim predmetima, Sud prelazi na ispitivanje tog novog uslova tek nakon što isključi sve ostale uslove (*Ionescu protiv Rumunije* (odluka); *Holub protiv Češke Republike* (odluka)).

295. Primena uslova značajnije štete nije ograničena ni na jedno određeno pravo koje je zaštićeno Konvencijom. Međutim, Sud je ustanovio da je teško predvideti situaciju u kojoj bi pritužba po članu 3. (koja ne bi bila neprihvatljiva ni po jednom drugom osnovu i koja bi spadala u polje dejstva člana 3, što znači da bi bio ispunjen test minimalnog nivoa težine povrede) mogla biti proglašena neprihvatljivom zato što podnosilac predstavke nije „značajnije oštećen” (*Y protiv Letonije*, stav 44). Sud je takođe saopštio da se u predmetima koji se tiču slobode izražavanja mora prilikom primene uslova značajnije štete uzeti u obzir važnost te slobode i to je ono što Sud treba da podvrgne pomnom nadzoru. Taj nadzor treba da obuhvati takve elemente kao što je doprinos debati od opšteg interesa i to da li se u datom predmetu radi o štampi ili o drugim informativnim medijima (*Sylka protiv Poljske* (odluka), stav 28).

3. Da li je podnosilac predstavke značajnije oštećen

296. Glavni element ovog uslova jeste pitanje da li je podnosilac predstavke „značajnije oštećen”, tj. da li je pretrpeo značajniju štetu. „Značajnije oštećenje” počiva na ideji da povreda prava, koliko god ona bila stvarna sa čisto pravnog stanovišta, treba da zadrži minimalni nivo težine da bi nalagala da se njome bavi jedan međunarodni sud. Povrede koje su čisto tehničke i beznačajne van jednog formalističnog okvira ne zavređuju evropski nadzor (*Shefer protiv Rusije* (odluka)). Procena tog minimalnog nivoa je relativna i zavisi od svih okolnosti datog predmeta. Težinu povrede treba procenjivati tako što će se uzeti u obzir i subjektivna percepcija podnosioca predstavke i ono o čemu se objektivno radi u konkretnom predmetu (*Korolev protiv Rusije* (odluka)).

5. U članu 35. stav 3. podstav b Konvencije reči „s tim da se predstavka ne može odbaciti po ovom osnovu ukoliko slučaj nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud” brišu.

Međutim, sama subjektivna percepcija podnosioca predstavke ne može biti dovoljna da se zaključi kako je taj podnosilac značajnije oštećen. Subjektivna percepcija mora biti opravdana na objektivnom osnovu (*Ladygin protiv Rusije* (odluka)). Povreda Konvencije može se ticati važnih načelnih pitanja i na taj način izazvati značajniju štetu bez obzira na materijalni interes (*Korolev protiv Rusije* (odluka); *Biržietis protiv Litvanije*; *Karelin protiv Rusije*). U predmetu *Giuran protiv Rumunije*, stavovi 17–25, Sud je utvrdio da je podnosilac predstavke značajnije oštećen zato što se za njega postupak odnosio na načelno pitanje, odnosno na njegovo pravo na poštovanje njegove imovine i njegovog doma. Sud je to utvrdio uprkos činjenici da je cilj postupka pred domaćim sudovima, koji je predmet predstavke, bio vraćanje ukradene robe u vrednosti od 350 evra iz stana podnosioca predstavke. Slično tome, u predmetu *Konstantin Stefanov protiv Bugarske*, stavovi 46–47, Sud je uzeo u obzir činjenicu da je izrečena novčana kazna za podnosioca predstavke predstavljala načelno pitanje, konkretno, pitanje poštovanja njegovog položaja kao advokata u obavljanju profesionalne delatnosti.

297. Osim toga, kada procenjuje subjektivni značaj pitanja za podnosioca predstavke, Sud može da uzme u obzir ponašanje podnosioca predstavke, na primer njegovu neaktivnost u sudskom postupku tokom određenog perioda koja je pokazala da postupak u tom predmetu nije bio značajan za podnosioca (*Shefer protiv Rusije* (odluka)). U predmetu *Giusti protiv Italije*, stavovi 22–36, Sud je uveo neke nove elemente koje treba uzeti u obzir kada se određuje minimalni stepen težine koji opravdava ispitivanje predmeta pred međunarodnim sudom, a to su priroda navodne povrede prava, težina navodne povrede i/ili moguće posledice te povrede na lični položaj podnosioca predstavke. Kada procenjuje te posledice, Sud pre svega ispituje šta je to što je dovedeno u pitanje ili ishod postupka pred domaćim sudovima.

a. Nepostojanje značajnije finansijske štete

298. U jednom broju predmeta nivo težine je procenjen u svetlu finansijskog uticaja predmeta spora i važnosti celog slučaja za podnosioca predstavke. Finansijski uticaj se ne procenjuje samo u svetlu iznosa naknade za nematerijalnu štetu koju traži podnosilac predstavke. U predmetu *Kiousi protiv Grčke* (odluka), Sud je stao na stanovište da traženi iznos od 1.000 evra na ime nematerijalne štete nije relevantan za izračunavanje šta je to stvarno značilo podnosiocu predstavke. Reč je o tome da nematerijalnu štetu često računaju sami podnosioci predstavke na osnovu sopstvenih spekulacija u pogledu vrednosti parnice.

299. Kada je reč o beznačajnom finansijskom uticaju, Sud je dosad ustanovio da podnosioci predstavke nisu „značajnije oštećeni” u sledećim predmetima u kojima je iznos o kome je reč bio 500 ili manje evra:

- u predmetu koji se odnosio na postupak u kome je vrednost spora iznosila 90 evra (*Ionescu protiv Rumunije* (odluka));
- u predmetu u kome se radilo o tome što vlasti nisu isplatile podnosiocu predstavke novčani iznos u vrednosti manjoj od jednog evra (*Korolev protiv Rusije* (odluka));
- u predmetu u kome se radilo o tome da vlasti nisu isplatile podnosiocu predstavke iznos u vrednosti od oko 12 evra (*Vasilchenko protiv Rusije*, stav 49);
- u predmetu u kome se radilo o novčanoj kazni za saobraćajni prekršaj u iznosu od 150 evra i o tome što je podnosiocu predstavke oduzet jedan saobraćajni bod (*Rinck protiv Francuske* (odluka));
- zakasnela isplata od 25 evra (*Gaftoniuc protiv Rumunije* (odluka));
- propust da se nadoknadi iznos od 125 evra (*Ștefănescu protiv Rumunije* (odluka));
- propust državnih organa da isplate podnosiocu predstavke 12 evra (*Fedotov protiv Moldavije* (odluka));
- propust državnih organa da isplate podnosiocu predstavke 107 evra i troškove i izdatke od 121 evra, što je sve ukupno iznosilo 228 (*Burov protiv Moldavije* (odluka));

- u predmetu u kome se radilo o novčanoj kazni od 135 evra, 22 evra troškova i izdataka i jednom kaznenom saobraćajnom poenu uz vozačku dozvolu podnosioca predstavke (*Fernandez protiv Francuske* (odluka));
- u predmetu u kome je Sud konstatovao da ukupni iznos materijalne štete o kome je reč iznosi 504 evra (*Kiousi protiv Grčke* (odluka));
- u predmetu u kome se razmatralo početno potraživanje podnosioca predstavke u iznosu od 99 evra od njegovog advokata uz činjenicu da mu je dosuđen iznos od 1.515 evra u protivvrednosti nacionalne valute za dužinu postupka o meritumu (*Havelka protiv Češke Republike* (odluka));
- u predmetu koji se odnosi na neisplaćene zaostatke plate u iznosu u protivvrednosti od oko 200 evra (*Guruyan protiv Jermenije* (odluka));
- u predmetu koji se odnosi na 227 evra u troškovima (*Šumbera protiv Češke Republike* (odluka));
- u predmetu koji se odnosi na izvršenje presude o naplati 34 evra (*Shefer protiv Rusije* (odluka));
- u predmetu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete u iznosu od 445 evra za prekid snabdevanja električnom energijom (*Bazelyuk protiv Ukrajine* (odluka));
- u predmetu u kome se radilo o prekršajnoj kazni od 50 evra (*Boelens i drugi protiv Belgije* (odluka));
- u predmetu u kome su se potraživanja odnosila na naknadu između 98 i 137 evra, uz zateznu kamatu (*Hudecová i drugi protiv Slovačke* (odluka));
- propust da se izvrše odluke u relativno malim iznosima, između 29 i 62 evra (*Shtefan i drugi protiv Ukrajine; Shchukin i drugi protiv Ukrajine*).

300. U predmetu *Havelka protiv Češke Republike* (odluka), Sud je uzeo u obzir činjenicu da iznos od 1.515 evra ne odstupa od odgovarajuće pravične naknade u tolikoj meri da bi mogao značajnije da ošteti podnosioca predstavke, iako se taj iznos, strogo govoreći, ne može smatrati odgovarajućom i dovoljnom pravičnom naknadom prema sudskoj praksi Suda.

301. U predmetu *Magomedov i drugi protiv Rusije*, podnosiocima predstavke sudski su odobrena povećanja različitih davanja i bonusa zato što su bili učesnici operacija spasavanja preduzetih na mestu nuklearne elektrane Černobilj. Budući da nacionalne vlasti nisu u zakonskim rokovima izjavile žalbe, te presude su postale pravnosnažne. Međutim, vlastima je naknadno odobreno da ulože žalbu i po isteku roka i presude su potom poništene. Podnosioci predstavke su se obratili Sudu u Strazburu pozivajući se na član 6. i član 1. Protokola br. 1. Za neke od podnosilaca predstavke, odluka u prvoj instanci bila je poništena pre nego što je mogla da bude izvršena. Sud je odbio tvrdnju Države da ti podnosioci predstavke nisu bili značajnije oštećeni (stavovi 47–48). Međutim, predstavke onih lica kojima je novac isplaćen po prvobitnoj presudi ocenjene su neprihvatljivima na osnovu ovog uslova. Sud je konstatovao da se od tih podnosilaca predstavke nije tražilo da vrate novac koji su dobili; konstatovao je, takođe, da Konvencija ne jemči pravo na penziju ili socijalna davanja u određenom iznosu; da novac o kome je ovde reč ne predstavlja osnovni izvor prihoda podnosilaca predstavke; da njihovo pravo na davanja i bonuse nije bilo, samo po sebi, dovedeno u pitanje, jer je bio ispravljen samo metod izračunavanja iznosa; kao i da su kašnjenja prouzrokovana time što je Država izjavila žalbu po isteku roka bila korisna za podnosiocima predstavki jer su oni u međuvremenu i dalje dobijali te povlastice i bonuse izračunate na osnovu prvobitnih presuda (stavovi 50–52).

302. Konačno, Sud je svestan da se učinak materijalnog gubitka ne sme meriti u apstraktnom smislu. Čak i materijalna šteta manjeg iznosa može biti značajna u svetlu konkretnog položaja nekog lica i ekonomske situacije zemlje ili regiona u kome to lice živi. Zbog toga Sud razmatra efekat finansijskog gubitka polazeći od situacije u kojoj se nalazi pojedinac o kome je reč. U predmetu *Fernandez protiv Francuske* (odluka), činjenica da je podnositeljka predstavke bila sudija Upravnog apelacionog suda u

Marselju bila je relevantna za odluku Suda po kojoj novčana kazna od 135 evra nije značajnije oštetila podnositeljku predstavke.

b. Značajna finansijska šteta

303. Nasuprot tome, kada Sud smatra da je podnosilac zahteva pretrpeo značajnu finansijsku štetu, onda taj uslov može biti odbačen. To se dogodilo u sledećim primerima:

- u predmetu u kome su utvrđena kašnjenja između devet i četrdeset devet meseci u izvršnim postupcima na osnovu izvršnih presuda u kojima je dosuđena naknada zbog prekomerne dužine postupaka u iznosima od 200 do 13.749,99 evra (*Gaglione i drugi protiv Italije*);
- u predmetu u kome se radilo o kašnjenju u isplati naknade za eksproprisanu imovinu, gde su iznosi išli do nekoliko desetina hiljada evra (*Sancho Cruz i drugi predmeti „Agrarian Reform” protiv Portugala*, stavovi 32–35);
- u predmetu koji se odnosio na sporna prava iz radnog odnosa, gde je potraživanje iznosilo oko 1.800 evra (*Živić protiv Srbije*);
- u predmetu u kome se radilo o dužini parničnog postupka od petnaest godina i pet meseci i o nepostojanju bilo kakvog pravnog leka, a samo potraživanje se odnosilo na „značajan iznos” (*Giusti protiv Italije*, stavovi 22–36);
- u predmetu u kome se radilo o dužini parničnog postupka povodom spornog iznosa invalidnine koji nije beznačajan (*De Ieso protiv Italije*);
- u predmetu u kome se od podnositeljke predstavke tražilo da plati sudske takse koje su za 20% premašile njene mesečne prihode (*Piętka protiv Poljske*, stavovi 33–41).

c. Nepostojanje značajne nefinansijske štete

304. Međutim, kada primenjuje uslov nepostojanja značajne finansijske štete, Sud se ne bavi samo predmetima koji se odnose na beznačajne finansijske iznose. Stvarni ishod nekog predmeta na nacionalnom nivou može imati i druge posledice osim onih finansijskih. U predmetima *Holub protiv Češke Republike* (odluka), *Bratři Zátkové, A. S., protiv Češke Republike* (odluka), *Matoušek protiv Češke Republike* (odluka), *Čavajda protiv Češke Republike* (odluka) i *Hanzl i Špadrna protiv Češke Republike* (odluka), Sud je svoje odluke zasnivao na činjenicama da zapažanja drugih stranaka koja nisu bila dostavljena nisu sadržala ništa što bi bilo novo ili bitno za sam predmet, pa se odluka Ustavnog suda ni u jednom od tih predmeta nije na tome zasnivala. U predmetu *Liga Portuguesa de Futebol Profissional protiv Portugala* (odluka), Sud je primenio isti način rezonovanja kao u predmetu *Holub protiv Češke Republike* (odluka). Šteta o kojoj je reč sastojala se u činjenici da podnosiocu predstavke nije bilo poslato mišljenje tužioca, a ne u iznosu od 19 miliona evra za koji se moglo dogoditi da kompanija bude primorana da ga plati. Sud je ustanovio da kompanija koje je podnela predstavku nije bila oštećena zbog toga što joj to mišljenje tužioca nije dostavljeno.

305. Slično tome, u predmetu *Jančev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odluka), pritužba se odnosila na to što prvostepena sudska odluka nije bila objavljena u javnosti. Sud je zaključio da podnosilac predstavke nije bio značajnije oštećen zato što on u tome nije bio oštećena strana. Sud je uzeo u obzir da obaveza da se sruši zid i uklone cigle, koja je bila posledica nezakonitog ponašanja podnosioca predstavke, njemu samom nije nametnula značajno finansijsko breme. Predmet *Savu protiv Rumunije* (odluka). još je jedan predmet u kome se podnosilac predstavke nije neposredno pozvao na finansijski iznos. U tom predmetu, podnosilac predstavke se pritužio zbog neizvršenja određenih presuda u njegovu korist, uključujući obavezu da se izda sertifikat.

306. U predmetu *Gagliano Giorgi protiv Italije*, Sud se prvi put bavio pritužbom zbog dužine krivičnog postupka. Razmatrajući činjenicu da je kazna koja je izrečena podnosiocu predstavke bila umanjena zbog dužine postupka, Sud je zaključio da je to umanjenje kazne nadoknadilo ili bar značajno

smanjilo štetu koju je podnosilac predstavke mogao da pretrpi usled tako dugog postupka. Prema tome, Sud je zaključio da on nije bio značajnije oštećen u tom postupku. U predmetu *Galović protiv Hrvatske* (odluka), Sud je zaključio da je podnositeljka predstavke zapravo imala koristi od prekomerne dužine *parničnog* postupka zato što je još šest godina i dva meseca ostala u svojoj imovini. U još dva predmeta koji su se odnosili na Holandiju takođe se radilo o dužini krivičnog postupka i o nepostojanju delotvornog pravnog leka: to su predmeti *Čelik protiv Holandije* (odluka) i *Van der Putten protiv Holandije* (odluka). Pritužbe podnosioca predstavke odnosile su se isključivo na dužinu postupka pred Vrhovnim sudom zbog toga što je apelacionom sudu trebalo mnogo vremena da završi spis predmeta. Međutim, i u jednom i u drugom navedenom predmetu podnosioci zahteva su podneli reviziju Vrhovnom sudu ne dostavljajući nijedan razlog za reviziju. Pošto je utvrdio da nije bilo prigovora na presudu apelacionog suda niti na bilo koji aspekt prethodnog krivičnog postupka, Sud je i u jednom i u drugom slučaju smatrao da podnosioci zahteva nisu bili značajnije oštećeni.

307. U predmetu *Kiril Zlatkov Nikolov protiv Francuske*, Sud je ustanovio da nema indikacija značajnijeg uticaja na ostvarivanje prava podnosioca predstavke na to da ne bude diskriminisan niti na njegovo pravo na pravično suđenje u kontekstu krivičnog postupka koji je protiv njega vođen ili, šire gledano, na njegov lični položaj. Stoga je Sud zaključio da u svakom slučaju diskriminacija na koju se pozivao podnosilac predstavke u pogledu svog uživanja prava na pravično suđenje nije dovelo do toga da on bude „značajnije oštećen”.

308. U predmetu *Zwinkels protiv Holandije* (odluka), jedino mešanje u pravo na poštovanje doma na osnovu člana 6. odnosilo se na to što je inspektor rada neovlašćeno ušao u garažu podnosioca predstavke, pa je Sud odbio tu predstavku jer je taj čin „samo minimalno uticao” na pravo podnosioca predstavke na zaštitu doma ili privatnog života. Slično tome, u predmetu *Borg i Vella protiv Malte* (odluka), stav 41, činjenica da je relativno mala zemljišna parcela podnosioca predstavke bila eksproprisana na određeno vreme nije, po svemu sudeći, njima, kako se čini, prouzrokovala nikakvu posebnu posledicu.

309. U predmetu *C. P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), podnosilac predstavke je tvrdio da je njegovim privremenim isključenjem iz škole na rok od tri meseca bilo prekršeno njegovo pravo na obrazovanje. Sud je saopštio da „u većini slučajeva tromesečno isključenje iz škole predstavlja ‘značajnije oštećenje’ za dete”. Međutim, u ovom konkretnom slučaju postojalo je nekoliko činilaca koji su umanjili značaj svake trajne „štete” koju je podnosilac predstavke mogao da pretrpi. Zato je svaka tvrdnja o šteti koju je podnosilac predstavke navodno pretrpeo u pogledu svog prava na obrazovanje u supstancijalnom smislu bila spekulativna.

310. U predmetu *Vasyanovich protiv Rusije* (odluka), Sud je zaključio da je najbitniji element predstavke koju je podnosilac podneo to što on nije mogao da zameni sakupljene zatvarače od pivskih flaša za pivo i što je taj njegov zahtev ostao neispunjen. Ostatak potraživanja podnosioca predstavke i žalba koju je uložio odnosila se na opklade koje je izgubio i na zahtev za naknadu nematerijalne štete, što je sve bilo umnogome spekulativno.

311. Sud je prvi put primenio kriterijum nepostojanja značajne štete u predmetu *Sylka protiv Poljske* (odluka), stav 35, u kome se radilo o slobodi izražavanja. Predmet spora bio je nesrećan verbalni sukob između podnosioca predstavke i policijskog službenika, bez ikakvih širih implikacija i bez bilo kakvih indicija javnog interesa koje bi mogle da otvore stvarna pitanja po članu 10. (nasuprot predmetu *Eon protiv Francuske*).

d. Značajna nefinansijska šteta

312. S druge strane, u predmetima u kojima je Sud odbacio novi uslov, kao što je *3A.CZ s.r.o. protiv Republike Češke*, stav 34, Sud je utvrdio da su nedostavljene izjave mogle da sadrže neke nove informacije s kojima kompanija koja je podnosilac predstavke nije bila upoznata. Za razliku od predmeta *Holub protiv Republike Češke* (odluka) i sličnih takvih predmeta, ovde Sud nije mogao da

zaključi da kompanija o kojoj je reč nije bila značajnije oštećena. Isto rezonovanje Sud je primenio u predmetu *BENet Praha, spol. s r.o., protiv Republike Češke*, stav 135, kao i u predmetu *Joos protiv Švajcarske*, stav 20.

313. U predmetu *Luchaninova protiv Ukrajine*, stavovi 46–50, Sud je uočio da je ishod postupka za koji je podnositeljka predstavke tvrdila da je bio nezakonit i da je sproveden na nepravilan način, posebno negativno uticao na njen profesionalni život. Pre svega činjenica da je podnositeljka predstavke bila osuđena poslužila je kao osnov za otkaz koji joj je uručen. Stoga je podnositeljka predstavke bila značajnije oštećena. U predmetu *Diacenco protiv Rumunije*, stav 46, načelno pitanje za podnosioca predstavke bilo je njegovo pravo da se smatra nevinim na osnovu člana 6. stav 2.

314. Drugi primer člana 6. predstavlja predmet *Selmani i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, stavovi 28–30. i 40–41, gde se radilo o tome da u postupku pred Ustavnim sudom nije bilo usmene rasprave. Država je tvrdila da usmena rasprava ne bi doprinela utvrđivanju novih ili drugačijih činjenica, kao i da relevantne činjenice koje su se odnosile na uklanjanje podnosilaca predstavke sa galerije Sobraja nisu bile osporene između stranaka i mogle su da budu ustanovljene na osnovu pismenih dokaza kojima je bila potkrepljena ustavna žalba podnosilaca predstavke. Sud je smatrao da se primedba Vlade odnosila na samu srž pritužbe i zbog toga ju je ispitao u fazi rasprave o meritumu. Sud je konstatovao da je predmet ovih podnosilaca predstavke bio razmotren samo pred Ustavnim sudom, koji je tu delovao kao sud prve i jedine instance. Takođe je zaključio da, iako uklanjanje podnosilaca predstavke sa galerije Sobraja nijedna stranka nije osporila kao takvo, odluka Ustavnog suda zasnivala se na činjenicama koje su podnosioci predstavke osporili i koje su bile relevantne za ishod predmeta. Ta pitanja nisu bila ni tehnička ni čisto pravna. Podnosioci predstavke su stoga imali pravo na usmenu raspravu pred Ustavnim sudom. Stoga je Sud odbacio primedbu Države.

315. U predmetu *Schmidt protiv Letonije*, stavovi 72–75, podnositeljka predstavke se odvojila od svog muža, s kojim je dok su bili zajedno, živela u Letoniji i preselila se u njihov nekadašnji stan u Nemačkoj. Podnositeljka predstavke nije znala da je njen suprug pokrenuo brakorazvodnu parnicu u Letoniji. On je Sud za porodična pitanja koji je raspravljao o razvodu obavestio da nije znao gde boravi njegova supruga. Nakon početnog propalog pokušaja da joj se uruče dokumenti o razvodu na letonsku adresu bračnog para, Sud nadležan za razvode je objavio dva obaveštenja u „Službenom listu Letonije”. Budući da nije bila upoznata s postupkom, podnositeljka predstavke nije došla na ročište i razvod je proglašen u njenom odsustvu. Ona je saznala da je njen brak razveden i da se njen muž ponovo oženio tek kada je došla da prisustvuje onome za šta je mislila da će biti sahrana njenog supruge. Podnositeljka predstavke je u predstavi navela da je tom brakorazvodnom parnicom bio prekršen član 6. Sud je stao na stanovište da nema osnova da se zaključi da podnositeljka predstavke nije značajnije oštećena, ukazujući, između ostalog, na to koliko je važan ceo taj predmet bio za podnositeljku predstavke i kakve je posledice imao po njen privatni i porodični život – posledice koje se nikako nisu mogle potceniti.

316. Sud je u više navrata saopštio koliko je važna lična sloboda u demokratskom društvu i još nije primenio kriterijum nepostojanja značajnije štete na neki predmet po članu 5. U predmetu *Čamans i Timofejeva protiv Letonije*, stavovi 80–81, Država je tvrdila da su navodna ograničenja prava podnosilaca predstavke da ne budu lišeni slobode trajala svega nekoliko sati. Sud je zaključio da su podnosioci predstavke pretrpeli štetu koja se ne može smatrati beznačajnom. Drugi primer važnosti lične slobode u vezi sa članom 6. nalazimo u predmetu *Hebat Aslan i Firas Aslan protiv Turske*. Tu su predmet spora i ishod po žalbama bili presudno važni za podnosiocima predstavke jer su oni tražili odluku Suda o zakonitosti svog pritvora i pre svega obustavu tog pritvora ako bude doneta sudska odluka da je on nezakonito određen. S obzirom na važnost prava na slobodu u demokratskom društvu, Sud nije mogao da zaključi da podnosioci predstavke nisu bili „značajnije oštećeni” u ostvarivanju svog prava na primereno učestvovanje u postupku u kome se raspravljalo po njihovim žalbama.

317. U predmetu *Van Velden protiv Holandije*, stavovi 33–39, podnosilac predstavke se pritužio po članu 5. stav 4. Konvencije. Država je tvrdila da podnosilac predstavke nije bio značajnije oštećen zato što je celokupan period boravka u pritvoru u prekrivičnom postupku bio uračunat u njegovu zatvorsku kaznu. Međutim, Sud je ustanovio da je odlika krivičnog postupka u mnogim visokim stranama ugovornicama to da se uspostavi ravnoteža između perioda pritvora pre izricanja presude i odmeravanja konačne kazne; kada bi Sud mogao, generalno uzev, da smatra da je svaka šteta naneta pritvorom u prekrivičnom postupku *ipso facto* beznačajna u smislu Konvencije, time bi jedan veliki deo potencijalnih pritužbi po članu 5. ostao van domašaja njegovog razmatranja. Stoga je odbačena primedba koju je Država uputila na osnovu kriterijuma o nepostojanju značajnijeg oštećenja. Još jedan predmet po članu 5. u kome je primedba Države po ovom kriterijumu odbačena bio je predmet *Bannikov protiv Letonije*, stavovi 54–60. U tom predmetu dužina boravka u prekrivičnom pritvoru iznosila je godinu, jedanaest meseci i osamnaest dana.

318. Primedbe koje su države upućivale na osnovu kriterijuma nepostojanja značajne štete odbacivane su i u zanimljivim predmetima u kojima su predstavke podnete po članovima 8, 9, 10. i 11. U predmetu *Biržietis protiv Litvanije*, stavovi 34–37, interni zatvorski propisi zabranjivali su podnosiocu predstavke da pušta bradu, a on je smatrao da mu je ta zabrana prouzrokovala duševnu patnju. Sud je smatrao da su u tom predmetu otvorena pitanja koja se odnose na ograničenja ličnih izbora zatvorenika u pogledu njihovog izgleda, što je važno načelno pitanje. U predmetu *Brazzi protiv Italije*, stavovi 24–29, gde se radilo o pretresu kuće bez ikakvih finansijskih implikacija, Sud je uzeo u obzir subjektivnu važnost tog predmeta za podnosioca predstavke (njegovo pravo na mirno uživanje imovine i doma), kao i ono o čemu se tu objektivno radilo – o pitanju postojanja, prema unutrašnjem pravu, delotvornog sudskog nadzora kada je reč o pretresu. U predmetu *Cordella i drugi protiv Italije*, stavovi 135–139, gde se radilo o navodnom odsustvu reagovanja Države na zagađenje vazduha prouzrokovano radom čeličane na štetu zdravlja stanovnika u tom području, Sud je uzeo u obzir prirodu pritužbi koje su izneli podnosioci predstavki (prema članu 8) i postojanje naučnih studija u kojima su dokazane posledice emisija gasova iz čeličana po životnu sredinu i zdravlje lica koja žive u tim područjima. U predmetu *Vartic protiv Rumunije (br. 2)*, stavovi 37–41, podnosilac predstavke se pritužio da su zatvorske vlasti time što su odbile da mu obezbede vegeterijansku ishranu u skladu s njegovim budističkim uverenjima povredile njegovo pravo na slobodu veroispovesti prema članu 9. Sud je zaključio da predmet te pritužbe otvara važno načelno pitanje. U predmetu *Eon protiv Francuske*, stav 34, gde je pritužba podneta po članu 10, radilo se o tome da li uvreda šefa države treba da ostane krivično delo. Odbacujući primedbu Države Sud je zaključio da je pitanje subjektivno važno za podnosioca predstavke, a objektivno predstavlja pitanje od javnog interesa. U drugom predmetu po članu 10. *Jankovskis protiv Litvanije*, stavovi 59–63, radilo se o pravu zatvorenika da prima informacije. Podnosiocu predstavke uskraćen je pristup veb-sajtu koji je sadržao informacije o obrazovnim programima i programima studiranja. Takve informacije su neposredno relevantne za interes podnosioca predstavke da stekne obrazovanje, a to je, s druge strane, relevantno za proces njegove rehabilitacije i potonje reintegracije u društvo. S obzirom na posledice tog mešanja po podnosioca predstavke, Sud je odbacio primedbu Države da podnosilac predstavke nije bio značajnije oštećen. U predmetu *Berladir i drugi protiv Rusije*, stav 34, Sud nije našao da je primereno da odbaci pritužbe po članovima 10. i 11. uz pozivanje na član 35. stav 3. tačka (b) Konvencije s obzirom na to da se tu radilo o načelnom pitanju. U predmetu *Akarsubaşı i Alçiçek protiv Turske*, stavovi 16–20, podnosioci predstavke, inače članovi sindikata, bili su novčano kažnjeni zbog toga što su na ogradu ispred srednje škole na dan nacionalne mobilizacije okačili transparent na kome je pisalo „Štrajk na radnom mestu”. Oni su se u predstavci pozvali na član 11. Konvencije. Sud je odbacio primedbu Države da podnosioci predstavke nisu bili značajnije oštećeni. Sud je naglasio ključnu važnost prava na mirno okupljanje i istakao je da je navodna povreda mogla imati značajan uticaj na mogućnost podnosioca predstavke da ostvare to pravo zato što su novčane kazne mogle da ih obeshrabre od učestvovanja na drugim skupovima u sklopu svojih sindikalnih aktivnosti. Sud se takođe pozvao na ključnu važnost slobode mirnog okupljanja kada je odbio primedbu Države po

članu 35. stav 3. tačka (b) Konvencije u predmetu *Öğrü i drugi protiv Turske*, stavovi 53–54. (tu se radilo o aktivistima za ljudska prava).

319. Još dva primera u kojima je Sud odbio primedbe Države u vezi sa pritužbama po članu 1. Protokola br. 1. jesu predmeti *Siemaszko i Olszyński protiv Poljske* i *Statileo protiv Hrvatske*. U prvom predmetu radilo se o zatvoreniciima koji su se pritužili zbog obaveze da određene novčane iznose, koji treba da posluže kao ušteđevina koja će im biti predana prilikom puštanja na slobodu, ulože na štedni račun koji je donosio tako nisku kamatu da se vrednost depozita praktično smanjivala. Drugi slučaj odnosio se na stambeno zakonodavstvo u Hrvatskoj. Podnosilac predstavke se pritužio da nije u mogućnosti da koristi ili da proda svoj stan ili da ga iznajmi licu po svom izboru ili da naplati tržišnu cenu stanarine prilikom izdavanja.

4. Dve zaštitne odredbe

320. Kada Sud utvrdi, u skladu s navedenim pristupom, da podnosilac predstavke nije značajnije oštećen, on prelazi na to da proveri da li ga jedna od dve zaštitne odredbe sadržane u članu 35. stav 3. tačka (b) ipak obavezuje da razmotri osnovanost pritužbe u meritumu.

a. Da li poštovanje ljudskih prava zahteva da se ispita meritum predmeta

321. Drugi element je zaštitna odredba (vidi *Obrazloženje* uz Protokol br. 14. stav 81) u tom smislu da predstavka ne može biti proglašena neprihvatljivom ako poštovanje ljudskih prava, onako kako su ta prava utvrđena u Konvenciji ili protokolima uz nju, zahteva da se ispita osnovanost predstavke. Takva pitanja opšteg karaktera bi, na primer, mogla iskrsnuti onda kada postoji potreba da se razjasne obaveze države prema Konvenciji ili da se tužena država podstakne da reši problem nekog strukturnog nedostatka koji utiče na druga lica koja se nalaze u istom položaju kao i podnosilac predstavke (*Savelyev protiv Rusije* (odluka), stav 33).

Formulacija tog elementa izvedena je iz druge rečenice člana 37. stav 1. Konvencije i tu ona ima sličnu funkciju kao i u kontekstu odluka o brisanju predavki sa liste predmeta Suda. Ista formulacija korišćena je u članu 39. stav 1. kao osnova za obezbeđivanje prijateljskog poravnanja među strankama.

322. Organi Konvencije dosledno tumače ove odredbe kao odredbe koje ih obvezuju da nastave sa ispitivanjem predmeta bez obzira na poravnanje među strankama ili na postojanje bilo kog drugog osnova za brisanje predstavke sa liste predmeta. Tako, čak i onda kada su ispunjeni drugi uslovi za odbacivanje predstavke po članu 35. stav 3. tačka (b) Konvencije, poštovanje ljudskih prava može nalagati da Sud ispita predmet u meritumu (*Maravić Markeš protiv Hrvatske*, stavovi 50–55). U predmetu *Daniel Faulkner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 27, Sud nije smatrao da je potrebno da utvrđuje da li se može reći da je podnosilac predstavke bio „značajnije oštećen” zato što je njegova pritužba otvorila novo načelno pitanje po članu 5, pitanje koje je nalagalo da ga Sud razmatra.

323. Upravo taj pristup primenjen je u predmetu *Finger protiv Bugarske*, stavovi 67–77, gde je Sud smatrao da nije potrebno da utvrđuje da li je podnositeljka predstavke bila značajnije oštećena jer je poštovanje ljudskih prava nalagalo da se ispita meritum predmeta (u vezi sa potencijalno sistemskim problemom nerazumno dugog trajanja parničnog postupka i navodnog nedostatka delotvornog pravnog leka).

324. U predmetu *Živić protiv Srbije*, stavovi 36–42, Sud je takođe utvrdio da su se čak i pod pretpostavkom da podnosilac predstavke nije bio značajnije oštećen, u predmetu pojavila pitanja od opšteg interesa koja su nalagala da ih on ispita. To je bilo prouzrokovano nedoslednom sudskom praksom Okružnog suda u Beogradu u odnosu na pravo na poštenu platu i jednaku platu za jednak rad, odnosno isplatu jednakog povećanja plata koje je odobreno određenoj kategoriji policijskih službenika.

325. Slično tome, u predmetu *Nicoleta Gheorghe protiv Rumunije*, Sud je takođe odbacio novi kriterijum uprkos neznatnoj finansijskoj naknadi o kojoj se tu radilo (17 evra) zato što je za nacionalnu jurisdikciju bilo važno da se donese načelna odluka u tom pitanju (predmet se odnosio na pretpostavku nevinosti i ravnopravnosti stranaka u krivičnom postupku i to je bila prva presuda posle promene nacionalnog zakona). U predmetu *Juhas Đurić protiv Srbije* (revizija), podnosilac predstavke se pritužio zbog plaćanja naknade advokatu koga mu je dodelila policija tokom prethodne krivične istrage. Sud je zaključio da se pitanja koja su predmet pritužbe ne mogu smatrati trivijalnim, odnosno, sledstveno tome, nečim što ne zavređuje da bude ispitano u meritumu jer se ta pitanja odnose na funkcionisanje sistema krivičnog pravosuđa. Prema tome, primedba Države zasnovana na novom uslovu prihvatljivosti odbačena je zato što je poštovanje ljudskih prava nalagalo da se predstavka ispita u meritumu.

326. Kao što je istaknuto u stavu 39. *Obrazloženja* uz Protokol br. 14, primena uslova prihvatljivosti treba da osigura da se izbegne odbacivanje predmeta koji, bez obzira na svoju beznačajnu prirodu, otvaraju ozbiljna pitanja koja utiču na primenu ili na tumačenje Konvencije ili važna pitanja u vezi sa unutrašnjim pravom (*Maravić Markeš protiv Hrvatske*, stav 51).

327. Sud je već zastupao stanovište da poštovanje ljudskih prava od njega ne traži da nastavi sa ispitivanjem predstavke onda kada se na primer merodavno pravo promenilo, a slična pitanja su već rešavana u ostalim predmetima pred Sudom (*Léger protiv Francuske* (brisanje) [Vv], stav 51; *Rinck protiv Francuske* (odluka); *Fedotova protiv Rusije*). Isto tako nema potrebe da se predstavka dalje ispituje kada je merodavno pravo ukinuto, a predstavka kojase nalazi pred Sudom ima samo istorijski interes (*Ionescu protiv Rumunije* (odluka)). Slično tome, poštovanje ljudskih prava ne nalaže Sudu da ispituje predstavku onda kada su se i Sud i Komitet ministara bavili sistemskim problemom neizvršenja domaćih presuda u Ruskoj Federaciji (*Vasilchenko protiv Rusije*) ili u Rumuniji (*Gaftoniuc protiv Rumunije* (odluka); *Savu protiv Rumunije* (odluka) ili u Republici Moldaviji (*Burov protiv Moldavije* (odluka) ili Jermeniji (*Guruyan protiv Jermenije* (odluka)). Osim toga, kada je pitanje obuhvatalo predmete koji se odnose na dužinu postupaka u Grčkoj (*Kiousi protiv Grčke* (odluka)) ili u Češkoj Republici (*Havelka protiv Češke Republike* (odluka)), Sud je već imao mnogobrojne mogućnosti da se u prethodnim presudama bavi rešavanjem tog pitanja. To podjednako vredi i za javno objavljivanje presuda (*Jančev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odluka)) ili za mogućnost (podnosioca predstavke) da stekne saznanje o zapažanjima ili dokazima koje podnese druga strana i da ta zapažanja ili dokaze komentariše (*Bazelyuk protiv Ukrajine* (odluka)).

b. Da li je predmet propisno razmotren pred nekim domaćim sudom

328. Konačno, član 35. stav 3. tačka (b) ne dopušta da predstavka bude odbačena na osnovu ovog uslova prihvatljivosti ako predmet nije propisno razmotren pred nekim domaćim sudom. Svrha tog pravila, koje autori nazivaju „drugom zaštitnom odredbom”, jeste da se osigura da se svaki predmet sudski ispita, bilo na nacionalnom, bilo na evropskom nivou. Kao što je gore već navedeno, ta druga zaštitna odredba člana 35. stav 3. tačka (b) biće izbrisana kada stupi na snagu Protokol br. 15. o izmeni Konvencije.

329. Svrha „druge zaštitne odredbe” je, prema tome, da se izbegne da pravda bude uskraćena podnosiocu predstavke (*Korolev protiv Rusije* (odluka); *Gaftoniuc protiv Rumunije* (odluka); *Fedotov protiv Moldavije* (odluka)). Trebalo je da podnosilac predstavke ima mogućnost da svoje tvrdnje iznese u akuzatornom postupku barem na jednom nivou domaće sudske nadležnosti (*Ionescu protiv Rumunije* (odluka); *Ștefănescu protiv Rumunije* (odluka)).

330. „Druga zaštitna odredba” takođe je u skladu sa načelom supsidijarnosti, što je naročito izraženo u članu 13. Konvencije, koji zahteva da postoji i da je dostupan delotvoran pravni lek na nacionalnom nivou. Po oceni Suda, reč „predmet” ne bi trebalo izjednačiti sa rečju „predstavka”, drugačije rečeno, ne bi je trebalo izjednačiti sa pritužbom koja se podnosi Sudu u Strazburu. Kada ne bi bilo tako, ne bi bilo moguće proglasiti neprihvatljivom predstavku koja se odnosi na povrede koje su navodno počinile vlasti u poslednjem stepenu zato što njihova dela po definiciji ne podležu daljem

nacionalnom ispitivanju (*Holub protiv Češke Republike* (odluka)). „Predmet” se stoga tumači kao tužba, prigovor ili zahtev koji je podnosilac predstavke podneo nacionalnim sudovima.

331. U predmetu *Dudek protiv Nemačke* (odluka), pritužba zbog prekomerne dužine parničnog postupka na osnovu nemačkog prava nije bila propisno razmotrena pred domaćim sudom zato što još nije bio uveden delotvoran pravni lek. Stoga se ovaj uslov nije mogao koristiti u tom predmetu. U predmetu *Finger protiv Bugarske*, stavovi 67–77, Sud je ustanovio da je glavno pitanje koje je tu postavljeno glasilo da li se pritužba podnositeljke predstavke koja se odnosi na navodno nerazumnu dužinu postupka može propisno razmatrati pred domaćim sudom. Prema tome, nije se moglo smatrati da je taj predmet u skladu s „drugom zaštitnom odredbom”. Sud se za isti pristup opredelio u predmetu *Flisar protiv Slovenije*, stav 28. On je tu istakao da se podnosilac predstavke pritužio upravo zbog toga što njegov predmet nisu propisno ispitali domaći sudovi. Sud je takođe istakao da se Ustavni sud nije bavio pritužbama podnosioca predstavke koje su se odnosile na navodno kršenje jemstava iz člana 6. Konvencije. Stoga je Sud odbacio prigovor Države podnet na temelju ovog uslova. U predmetu *Fomin protiv Moldavije*, podnositeljka predstavke pritužila se po osnovu člana 6. da sudovi nisu u dovoljnoj meri obrazložili svoje odluke kojima su je prekršajno osudili. Sud je u tom predmetu spojio pitanje da li je njena pritužba bila propisno razmotrena pred domaćim sudom sa pitanjem merituma predstavke da bi na kraju odbacio primenu ovog uslova i ustanovio da je došlo do povrede člana 6. U predmetu *Varadinov protiv Bugarske*, stav 25, domaći sudovi su odbili da razmatraju žalbu koju je podnosilac predstavke izjavio na novčanu kaznu kojom je osuđen za saobraćajni prekršaj jer se radilo o iznosu manjem od zakonskog minimuma propisanog za sudsko preispitivanje. Budući da su domaći sudovi izričito odbili da razmatraju predmet tog podnosioca predstavke, njegova predstavka nije mogla biti smatrana neprihvatljivom prema članu 35. stav 3. tačka (b).

332. Što se tiče tumačenja izraza „s dužnom pažnjom”, ovaj novi kriterijum se ne tumači onako striktno kao što se tumače zahtevi za pravično suđenje po osnovu člana 6. Konvencije (*Ionescu protiv Rumunije* (odluka); *Liga Portuguesa de Futebol Profissional protiv Portugala* (odluka)). Ipak, kako je razjašnjeno u predmetu *Šumbera protiv Češke Republike* (odluka), neki propusti u pogledu pravičnosti postupka mogu, zbog svoje prirode i intenziteta, da utiču na to da li je predmet „s dužnom pažnjom” razmotren (zbog toga je Sud zaključio da se novi kriterijum ne može primeniti u predmetu *Fomin protiv Moldavije*).

333. Osim toga, pojam „s dužnom pažnjom” razmotren ne nalaže da država ispita osnovanost svake predstavke podnete nacionalnim sudovima, ma koliko ona bila trivijalna. U predmetu *Ladygin protiv Rusije* (odluka), Sud je stao na stanovište da je, kada podnosilac predstavke pokušava da podnese predstavku koja očigledno nema osnov u nacionalnom pravu, poslednji uslov na osnovu člana 35. stav 3. tačka (b) ipak ispunjen.

334. Ako predmet obuhvata navodnu povredu počinjenu u poslednjoj instanci u domaćem pravnom sistemu, Sud ne mora da primeni zahtev kojim se traži da bude razmotren s dužnom pažnjom. Drugačije tumačenje sprečilo bi Sud da odbaci bilo koji zahtev, koliko god on bio beznačajan, ako se navodna povreda dogodila u poslednjoj instanci nacionalne nadležnosti (*Čelik protiv Holandije* (odluka)).

Indeks citiranih predmeta

(brojevi upućuju na redne brojeve stranica na kojima su predmeti citirani)

Sudska praksa koja je citirana u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je doneo Sud i na odluke ili izveštaje Evropske komisije za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija).

Osim ako nije drugačije naznačeno, sve reference odnose se na presudu o meritumu koju je donelo veće Suda. Naziv „(odluka)” ukazuje na to da se citat odnosi na odluku Suda, dok skraćenica „[Vv]” označava da je predmet razmatralo Veliko veće.

Presude veća koje nisu bile pravnosnažne u smislu člana 44. Konvencije kada je ova verzija Vodiča objavljena označene su zvezdicom (*). Član 44. stav 2. Konvencije glasi kakosledi: „Presuda veća je pravnosnažna (a) kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće; ili (b) tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće; ili (c) kada kolegijum odbije zahtev za obraćanje Velikom veću na osnovu člana 43”. U slučajevima kada kolegijum prihvati zahtev za obraćanje Velikom veću, pravnosnažna je potonja presuda Velikog veća, a ne presuda Veća.

Hiperlinkovi za citirane predmete u elektronskoj verziji Vodiča povezani su sa bazom podataka HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) koja omogućava pristup sudskoj praksi Suda (presude i odluke Velikog veća, veća i odbora, predmeti o kojima su poslata obaveštenja, savetodavna mišljenja i pravni sažeci iz publikacije Case-Law Information Note), Komisije (odluke i izveštaji) i Komiteta ministara (rezolucije).

Sud donosi presude i odluke na svojim službenim jezicima, engleskom i/ili francuskom. HUDOC takođe sadrži i prevode mnogih važnih predmeta na više od 30 nezvaničnih jezika, kao i linkove za oko sto onlajn zbirki sudske prakse koje su sastavila treća lica.

—3—

3A.CZ s.r.o. v. the Czech Republic, br. 21835/06, 10. februar 2011.

—A—

A, B and C v. Ireland [Vv], br. 25579/05, ECHR 2010.

A. and B. v. Croatia, br. 7144/15, 20. jun 2019.

A. v. the United Kingdom, 23. septembar 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VI

A.M. v. France, br. 12148/18, 29. april 2019.

A.N.H. v. Finland (odluka), br. 70773/11, 12. februar 2013.

Abdulkhakov v. Russia, br. 14743/11, 2. oktobar 2012.

Abdulrahman v. the Netherlands (odluka), br. 66994/12, 5. februar 2013.

Abramyan and Others v. Russia (odluka), br. 38951/13 i 59611/13, 12. maj 2015.

Açış v. Turkey, br. 7050/05, 1. februar 2011.

Adam and Others v. Germany (odluka), br. 290/03, 1. septembar 2005.

Ādamsons v. Latvia, br. 3669/03, 24. jun 2008.

Aden Ahmed v. Malta, br. 55352/12, 23. jul 2013.

Adesina v. France, br. 31398/96, odluka Komisije, 13. septembar 1996.

Agbovi v. Germany (odluka), br. 71759/01, 25. septembar 2006.

Ahmet Sadik v. Greece, 15. novembar 1996, Reports 1996-V

Ahmet Tunç and Others v. Turkey (odluka), br. 4133/16 i 31542/16, 29. januar 2019.

Ahtinen v. Finland (odluka), br. 48907/99, 31. maj 2005.

Ahunbay and Others v. Turkey (odluka), br. 6080/06, 29. januar 2019.
Aizpurua Ortiz and Others v. Spain, br. 42430/05, 2. februar 2010.
Akarsubaşı and Alçiçek v. Turkey, br. 19620/12, 23. januar 2018.
Akdivar and Others v. Turkey, 16. septembar 1996, Reports 1996-IV
Aksoy v. Turkey, 18. decembar 1996, Reports 1996-VI
Aksu v. Turkey [Vv], br. 4149/04 i 41029/04, ECHR 2012.
Al Husin v. Bosnia and Herzegovina (no. 2), br. 10112/16, 25. jun 2019.
Al Nashiri v. Poland, br. 28761/11, 24. jul 2014.
Al Nashiri v. Romania, br. 33234/12, 31. maj 2018.
Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland [Vv], br. 5809/08, 21. jun 2016.
Al-Jedda v. the United Kingdom [Vv], br. 27021/08, ECHR 2011.
Al-Moayad v. Germany (odluka), br. 35865/03, 20. februar 2007.
Al-Nashif v. Bulgaria, br. 50963/99, 20. jun 2002.
Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom, br. 61498/08, ECHR 2010.
Al-Skeini and Others v. the United Kingdom [Vv], br. 55721/07, ECHR 2011.
Albayrak v. Turkey, br. 38406/97, 31. januar 2008.
*Albert and Others v. Hungary**, br. 5294/14, 29. januar 2019.
Aleksanyan v. Russia, br. 46468/06, 22. decembar 2008.
Alekseyev and Others v. Russia, br. 14988/09 i 50 drugih, 27. novembar 2018.
Aliev v. Georgia, br. 522/04, 13. januar 2009.
Aliyeva and Aliyev v. Azerbaijan, br. 35587/08, 31. jul 2014.
Allan v. the United Kingdom (odluka), br. 48539/99, 28. avgust 2001.
Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão and Others v. Portugal, br. 29813/96 i 30229/96, ECHR 2000-I
Amarandei and Others v. Romania, br. 1443/10, 26. april 2016.
An and Others v. Cyprus, br. 18270/91, odluka Komisije, 8. oktobar 1991.
Anchugov and Gladkov v. Russia, br. 11157/04 i 15162/05, 4. jul 2013.
Andrášik and Others v. Slovakia (odluka), br. 57984/00 i šest drugih, ECHR 2002-IX
Andreasen v. the United Kingdom and 26 other member States of the European Union (odluka), br. 28827/11, 31. mart 2015.
Andronicou and Constantinou v. Cyprus, 9. oktobar 1997, Reports 1997-VI
Apinis v. Latvia (odluka), br. 46549/06, 20. septembar 2011.
Aquilina v. Malta [Vv], br. 25642/94, ECHR 1999-III
Arat v. Turkey, br. 10309/03, 10. novembar 2009.
Arlewin v. Sweden, br. 22302/10, 1. mart 2016.
Armonienė v. Lithuania, br. 36919/02, 25. novembar 2008.
Assanidze v. Georgia [Vv], br. 71503/01, ECHR 2004-II
Association for the Defence of Human Rights in Romania – Helsinki Committee on behalf of Ionel Garcea v. Romania, br. 2959/11, 24. mart 2015.
Association Les témoins de Jéhovah v. France (odluka), br. 8916/05, 21. septembar 2010.
Ataykaya v. Turkey, br. 50275/08, 22. jul 2014.
Aydarov and Others v. Bulgaria (odluka), br. 33586/15, 2. oktobar 2018.
Ayuntamiento de Mula v. Spain (odluka), br. 55346/00, ECHR 2001-I
Azemi v. Serbia (odluka), br. 11209/09, 5. novembar 2013.
Azinas v. Cyprus [Vv], br. 56679/00, ECHR 2004-III

— B —

Bagdonavicius and Others v. Russia, br. 19841/06, 11. oktobar 2016.
Bagheri and Maliki v. the Netherlands (odluka), br. 30164/06, 15. maj 2007.
Baillard v. France (odluka), br. 6032/04, 25. septembar 2008.
Bakanova v. Lithuania, br. 11167/12, 31. maj 2016.

Balan v. Moldova (odluka), br. 44746/08, 24. januar 2012.

Banković and Others v. Belgium and Others (odluka) [Vv], br. 52207/99, ECHR 2001-XII

Bannikov v. Latvia, br. 19279/03, 11. jun 2013.

Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain, 6. decembar 1988, Series A br. 146

Baumann v. France, br. 33592/96, ECHR 2001-V

Bazelyuk v. Ukraine (odluka), br. 49275/08, 27. mart 2012.

Bazorkina v. Russia, br. 69481/01, 27. jul 2006.

Beer and Regan v. Germany [Vv], br. 28934/95, 18. februar 1999.

Beganović v. Croatia, br. 46423/06, 25. jun 2009.

Behrami v. France and Saramati v. France, Germany and Norway (odluka) [Vv], br. 71412/01 i 78166/01, 2. maj 2007.

Bekauri v. Georgia (prethodne primedbe), br. 14102/02, 10. april 2012.

Bekirski v. Bulgaria, br. 71420/01, 2. septembar 2010.

Belilos v. Switzerland, 29. april 1988, Series A br. 132

Belli and Arquier-Martinez v. Switzerland, br. 65550/13, 11. decembar 2018.

Belozorov v. Russia and Ukraine, br. 43611/02, 15. oktobar 2015.

Ben Salah Adraqui and Dhaime v. Spain (odluka), br. 45023/98, ECHR 2000-IV

Benavent Díaz v. Spain (odluka), br. 46479/10, 31. januar 2017.

Bencheref v. Sweden (odluka), br. 9602/15, 5. decembar 2017.

BENet Praha, spol. s r.o., v. the Czech Republic (odluka), br. 38354/06, 28. septembar 2010.

BENet Praha, spol. s r.o., v. the Czech Republic, br. 33908/04, 24. februar 2011.

Berdzenishvili v. Russia (odluka), br. 31697/03, ECHR 2004-II

Berić and Others v. Bosnia and Herzegovina (odluka), br. 36357/04 i 25 drugih, 16. oktobar 2007.

Berladir and Others v. Russia, br. 34202/06, 10. jul 2012.

Bernardet v. France, br. 31406/96, odluka Komisije, 27. novembar 1996

Bestry v. Poland, br. 57675/10, 3. novembar 2015.

Beygo v. 46 member States of the Council of Europe (odluka), br. 36099/06, 16. jun 2009.

Biç and Others v. Turkey (odluka), br. 55955/00, 2. februar 2006.

Bijelić v. Montenegro and Serbia, br. 11890/05, 28. april 2009.

Biržietis v. Lithuania, br. 49304/09, 14. jun 2016.

Bivolaru v. Romania (no. 2), br. 66580/12, 2. oktobar 2018.

Bivolaru v. Romania, br. 28796/04, 28. februar 2017.

Blagojević v. the Netherlands (odluka), br. 49032/07, 9. jun 2009.

Blečić v. Croatia [Vv], br. 59532/00, ECHR 2006-III

Blokhin v. Russia [Vv], br. 47152/06, 23. mart 2016.

“Blondje” v. the Netherlands (odluka), br. 7245/09, ECHR 2009.

Blyudik v. Russia, br. 46401/08, 25. jun 2019.

Boacă and Others v. Romania, br. 40355/11, 12. januar 2016.

Bochan v. Ukraine (no. 2) [Vv], br. 22251/08, ECHR 2015.

Bock v. Germany (odluka), br. 22051/07, 19. januar 2010.

Boelens and Others. v. Belgium (odluka), br. 20007/09, 11. septembar 2012.

Boicenco v. Moldova, br. 41088/05, 11. jul 2006.

Boivin v. 34 member States of the Council of Europe (odluka), br. 73250/01, ECHR 2008.

Borg and Vella v. Malta (odluka), br. 14501/12, 3. februar 2015.

Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland [Vv], br. 45036/98, ECHR 2005-VI

Bottaro v. Italy (odluka), br. 56298/00, 23. maj 2002.

Bouglame v. Belgium (odluka), br. 16147/08, 2. mart 2010.

Bouhamla v. France (odluka), br. 31798/16, 25. jun 2019.

Božinovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (odluka), br. 68368/01, 1. februar 2005.

Bratři Zátkové, A.S., v. the Czech Republic (odluka), br. 20862/06, 8. februar 2011.

Brazzi v. Italy, br. 57278/11, 27. septembar 2018.

Brežec v. Croatia, br. 7177/10, 18. jul 2013.

Brincat and Others v. Malta, br. 60908/11 i četiri druge, 24. jul 2014.

Broca and Texier-Micault v. France, br. 27928/02 i 31694/02, 21. oktobar 2003.

Broniowski v. Poland (odluka) [Vv], br. 31443/96, ECHR 2002-X

Brudnicka and Others v. Poland, br. 54723/00, ECHR 2005-II

Brumărescu v. Romania [Vv], br. 28342/95, ECHR 1999-VII

Brusco v. Italy (odluka), br. 69789/01, ECHR 2001-IX

Bui Van Thanh and Others v. the United Kingdom, br. 16137/90, odluka Komisije, 12. mart 1990, DR 65

Buldakov v. Russia, br. 23294/05, 19. jul 2011.

Bulgarian Helsinki Committee v. Bulgaria (odluka), br. 35653/12 i 66172/12, 28. jun 2016.

Bulinwar OOD and Hrusanov v. Bulgaria, br. 66455/01, 12. april 2007.

Burden v. the United Kingdom [Vv], br. 13378/05, ECHR 2008.

Burdov v. Russia, br. 59498/00, ECHR 2002-III

Burdov v. Russia (no. 2), br. 33509/04, ECHR 2009.

Burlya and Others v. Ukraine, br. 3289/10, 6. novembar 2018.

Burov v. Moldova (odluka), br. 38875/03, 14. jun 2011.

Bursa Barosu Başkanlığı and Others v. Turkey, br. 25680/05, 19. jun 2018.

Buzadji v. the Republic of Moldova [Vv], br. 23755/07, 5. jul 2016.

—C—

C.P. v. the United Kingdom (odluka), br. 300/11, 6. septembar 2016.

Çakıcı v. Turkey [Vv], br. 23657/94, ECHR 1999-IV

Çakir and Others v. Cyprus (odluka), br. 7864/06, 29. april 2010.

Călin and Others v. Romania, br. 25057/11 i dve druge, 19. jul 2016.

Čamans and Timofejeva v. Latvia, br. 42906/12, 28. april 2016.

Cankoçak v. Turkey, br. 25182/94 i 26956/95, 20. februar 2001.

Cantoni v. France, 15. novembar 1996, Reports 1996-V

Carson and Others v. the United Kingdom [Vv], br. 42184/05, ECHR 2010.

Castells v. Spain, 23. april 1992, Series A br. 236

Catan and Others v. the Republic of Moldova and Russia [Vv], br. 43370/04 i dve druge, ECHR 2012.

Čavajda v. the Czech Republic (odluka), br. 17696/07, 29. mart 2011.

Çelik v. the Netherlands (odluka), br. 12810/13, 27. avgust 2013.

Çelik v. Turkey (odluka), br. 52991/99, ECHR 2004-X

Celniku v. Greece, br. 21449/04, 5. jul 2007.

Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania [Vv], br. 47848/08, ECHR 2014.

Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy [Vv], br. 38433/09, ECHR 2012.

Červenka v. the Czech Republic, br. 62507/12, 13. oktobar 2016.

Cestaro v. Italy, br. 6884/11, 7. april 2015.

Chagos Islanders v. the United Kingdom (odluka), br. 35622/04, 11. decembar 2012.

Chaldayev v. Russia, br. 33172/16, 28. maj 2019.

Chapman v. Belgium (odluka), br. 39619/06, 5. mart 2013.

Chappex v. Switzerland, br. 20338/92, odluka Komisije, 12. oktobar 1994.

Charzyński v. Poland (odluka), br. 15212/03, ECHR 2005-V

Chernenko and Others v. Russia (odluka), br. 4246/14 i četiri druge, 24. januar 2019.

Chernitsyn v. Russia, br. 5964/02, 6. april 2006.
Chevrol v. France, br. 49636/99, ECHR 2003-III
Chiarello v. Germany, br. 497/17, 20. jun 2019.
Chiragov and Others v. Armenia (odluka) [Vv], br. 13216/05, 14. decembar 2011.
Chiragov and Others v. Armenia [Vv], br. 13216/05, ECHR 2015.
Chong and Others v. the United Kingdom (odluka), br. 29753/16, 11. septembar 2018.
Church of X. v. the United Kingdom, br. 3798/68, odluka Komisije, 17. decembar 1968, Collection 29
Çinar v. Turkey (odluka), br. 28602/95, 13. novembar 2003.
Ciobanu v. Romania (odluka), br. 52414/99, 16. decembar 2003.
Ciupercescu v. Romania, br. 35555/03, 15. jun 2010.
Cocchiarella v. Italy [Vv], br. 64886/01, ECHR 2006-V
Çölgeçen and Others v. Turkey, br. 50124/07 i sedam drugih, 12. decembar 2017.
Colibaba v. Moldova, br. 29089/06, 23. oktobar 2007.
Collins and Akaziebie v. Sweden (odluka), br. 23944/05, 8. mart 2007.
Confédération française démocratique du travail v. the European Communities, br. 8030/77, odluka Komisije, 10. jul 1978, DR 13
Connolly v. 15 Member States of the European Union (odluka), br. 73274/01, 9. decembar 2008.
Constantinescu v. Romania, br. 28871/95, ECHR 2000-VIII
Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. v. the Netherlands (odluka), br. 13645/05, ECHR 2009.
Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova, br. 39745/02, 3. april 2007.
Cordella and Others v. Italy, br. 54414/13 i 54264/15, 24. januar 2019.
Cotleş v. Romania, br. 38565/97, 3. jun 2003.
Cudak v. Lithuania [Vv], br. 15869/02, ECHR 2010.
Cvetković v. Serbia, br. 17271/04, 10. jun 2008.
Cyprus v. Turkey [Vv], br. 25781/94, ECHR 2001-IV

—D—

D.B. v. Turkey, br. 33526/08, 13. jul 2010.
D.H. and Others v. the Czech Republic [Vv], br. 57325/00, ECHR 2007-IV
D.J. and A.-K.R. v. Romania (odluka), br. 34175/05, 20. oktobar 2009.
Dalban v. Romania [Vv], br. 28114/95, ECHR 1999-VI
Dalia v. France, 19. februar 1998, Reports 1998-I
Daniel Faulkner v. the United Kingdom, br. 68909/13, 6. oktobar 2016.
De Becker v. Belgium, br. 214/56, odluka Komisije, 9. jun 1958.
De Ieso v. Italy, br. 34383/02, 24. april 2012.
De Pace v. Italy, br. 22728/03, 17. jul 2008.
De Saedeleer v. Belgium, br. 27535/04, 24. jul 2007.
De Tommaso v. Italy [Vv], br. 43395/09, 23. februar 2017.
De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, 18. jun 1971, Series A br. 12
Delecolle v. France, br. 37646/13, 25. oktobar 2018.
Demir and Baykara v. Turkey [Vv], br. 34503/97, ECHR 2008.
Demirbaş and Others v. Turkey (odluka), br. 1093/08 i 18 drugih, 9. novembar 2010.
Demopoulos and Others v. Turkey (odluka) [Vv], br. 46113/99 i sedam drugih, ECHR 2010.
Denisov v. Ukraine [Vv], br. 76639/11, 25. septembar 2018.
Dennis and Others v. the United Kingdom (odluka), br. 76573/01, 2. jul 2002.
Depauw v. Belgium (odluka), br. 2115/04, 15. maj 2007.
Di Salvo v. Italy (odluka), br. 16098/05, 11. januar 2007.
Di Sante v. Italy (odluka), br. 56079/00, 24. jun 2004.

Diacenco v. Romania, br. 124/04, 7. februar 2012.
Dimitar Yanakiev v. Bulgaria (no. 2), br. 50346/07, 31. mart 2016.
Dimitras and Others v. Greece (dec), br. 59573/09 i 65211/09, 4. jul 2017.
Dimitrescu v. Romania, br. 5629/03 i 3028/04, 3. jun 2008.
Dinchev v. Bulgaria (odluka), br. 17220/09, 21. novembar 2017.
Dink v. Turkey, br. 2668/07 i četiri druge, 14. septembar 2010.
Djokaba Lambi Longa v. the Netherlands (odluka), br. 33917/12, ECHR 2012.
Doğan and Çakmak v. Turkey (odluka), br. 28484/10 i 58223/10, 14. maj 2019.
Döner and Others v. Turkey, br. 29994/02, 7. mart 2017.
Döşemealtı Belediyesi v. Turkey (odluka), br. 50108/06, 23. mart 2010.
Doshuyeva and Yusupov v. Russia (odluka), br. 58055/10, 31. maj 2016.
Drijfhout v. the Netherlands (odluka), br. 51721/09, 22. februar 2011.
Drozd and Janousek v. France and Spain, 26. jun 1992, Series A br. 240
Društvo za varstvo upnikov v. Slovenia (odluka), br. 66433/13, 21. novembar 2017.
Dubská and Krejzová v. the Czech Republic [Vv], br. 28859/11 i 28473/12, 15. novembar 2016.
Dudek v. Germany (odluka), br. 12977/09 i četiri druge, 23. novembar 2010.
Dudgeon v. the United Kingdom, 22. oktobar 1981, Series A br. 45
Dukmedjian v. France, br. 60495/00, 31. januar 2006.
Dumpe v. Latvia (odluka), br. 71506/13, 16. oktobar 2018.
Duringer and Others v. France (odluka), br. 61164/00 i 18589/02, ECHR 2003-II
Durini v. Italy, br. 19217/91, odluka Komisije, 12. januar 1994, DR 76
Dvořáček and Dvořáčková v. Slovakia, br. 30754/04, 28. jul 2009.
Dzidzava v. Russia, br. 16363/07, 20. decembar 2016.

— E —

Eberhard and M. v. Slovenia, br. 8673/05 i 9733/05, 1. decembar 2009.
Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası v. Turkey, br. 20641/05, ECHR 2012.
Egmez v. Cyprus (odluka), br. 12214/07, 18. septembar 2012.
Egmez v. Cyprus, br. 30873/96, ECHR 2000-XII
El Majjaoui and Stichting Toubia Moskee v. the Netherlands (brisanje) [Vv], br. 25525/03, 20. decembar 2007.
El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia [Vv], br. 39630/09, ECHR 2012.
Enukidze and Girgvliani v. Georgia, br. 25091/07, 26. april 2011.
Eon v. France, br. 26118/10, 14. mart 2013.
Epözdemir v. Turkey (odluka), br. 57039/00, 31. januar 2002.
Er and Others v. Turkey, br. 23016/04, 31. jul 2012.
Ergezen v. Turkey, br. 73359/10, 8. april 2014.
Eskerkhanov and Others v. Russia, br. 18496/16 i dve druge, 25. jul 2017.
Euromak Metal Doo v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 68039/14, 14. jun 2018.
Eyoum-Priso v. France, br. 24352/94, odluka Komisije, 9. april 1997.

— F —

Fábián v. Hungary [Vv], br. 78117/13, 5. septembar 2017.
Fairfield v. the United Kingdom (odluka), br. 24790/04, ECHR 2005-VI
Fakhretdinov and Others v. Russia (odluka), br. 26716/09 i dve druge, 23. septembar 2010.
Farcaș v. Romania (odluka), br. 32596/04, 14. septembar 2010.
Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France v. France (odluka), br. 53430/99, ECHR 2001-XI
Federation of French Medical Trade Unions and National Federation of Nurses v. France (odluka), br. 10983/84, odluka Komisije, 12. maj 1986, DR 47

Fedotov v. Moldova (odluka), br. 51838/07, 24. maj 2011.
Fedotova v. Russia, br. 73225/01, 13. april 2006.
Fener Rum Patrikliği (Ecumenical Patriarchy) v. Turkey (odluka), br. 14340/05, 12. jun 2007.
Fernandez v. France (odluka), br. 65421/10, 17. januar 2012.
Fernie v. the United Kingdom (odluka), br. 14881/04, 5. januar 2006.
Ferreira Alves v. Portugal (no. 6), br. 46436/06 i 55676/08, 13. april 2010.
Fetisov and Others v. Russia, br. 43710/07 i tri druge, 17. januar 2012.
Filipović v. Serbia, br. 27935/05, 20. novembar 2007.
Financial Times Ltd and Others v. the United Kingdom, br. 821/03, 15. decembar 2009.
Finger v. Bulgaria, br. 37346/05, 10. maj 2011.
Flisar v. Slovenia, br. 3127/09, 29. septembar 2011.
Folgerø and Others v. Norway (odluka), br. 15472/02, 14. februar 2006.
Fomin v. Moldova, br. 36755/06, 11. oktobar 2011.
Forcadell i Lluís and Others v. Spain (odluka), br. 75147/17, 7. maj 2019.
Foti and Others v. Italy, 10. decembar 1982, Series A br. 56
Fressoz and Roire v. France [Vv], br. 29183/95, ECHR 1999-I

—G—

G.J. v. Luxembourg, br. 21156/93, 26. oktobar 2000.
Gäfgen v. Germany [Vv], br. 22978/05, ECHR 2010.
Gaftoniuc v. Romania (odluka), br. 30934/05, 22. februar 2011.
Gagiu v. Romania, br. 63258/00, 24. februar 2009.
Gagliano Giorgi v. Italy, br. 23563/07, ECHR 2012.
Gaglione and Others v. Italy, br. 45867/07 i 69 drugih, 21. decembar 2010.
Galev and Others v. Bulgaria (odluka), br. 18324/04, 29. septembar 2009.
Galić v. the Netherlands (odluka), br. 22617/07, 9. jun 2009.
Galović v. Croatia (odluka), br. 54388/09, 5. mart 2013
García Ruiz v. Spain [Vv], br. 30544/96, ECHR 1999-I.
Gard and Others v. the United Kingdom (odluka), br. 39793/17, 27. jun 2017.
Gardean and S.C. Grup 95 SA v. Romania (revision), br. 25787/04, 30. april 2013.
Gas and Dubois v. France (odluka), br. 25951/07, 31. avgust 2010.
Gasparini v. Italy and Belgium (odluka), br. 10750/03, 12. maj 2009.
Gaziye v. Azerbaijan (dec), br. 2758/05, 8. februar 2007.
Gennari v. Italy (odluka), br. 46956/99, 5. oktobar 2000.
Genovese v. Malta, br. 53124/09, 11. oktobar 2011.
Gentilhomme, Schaff-Benhadi and Zerouki v. France, br. 48205/99 i dve druge, 14. maj 2002.
Georgia v. Russia (I) [Vv], br. 13255/07, ECHR 2014.
Georgian Labour Party v. Georgia, br. 9103/04, ECHR 2008.
Gherghina v. Romania (odluka) [Vv], br. 42219/07, 8. jul 2015.
Gillow v. the United Kingdom, 24. novembar 1986, Series A br. 109
Giuliani and Gaggio v. Italy [Vv], br. 23458/02, ECHR 2011.
Giummarra and Others v. France (odluka), br. 61166/00, 12. jun 2001.
Giuran v. Romania, br. 24360/04, ECHR 2011.
Giusti v. Italy, br. 13175/03, 18. oktobar 2011.
Gogitidze and Others v. Georgia, br. 36862/05, 12. maj 2015.
Göktaş v. France, br. 33402/96, ECHR 2002-V
Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, br. 62543/00, ECHR 2004-III
Gough v. the United Kingdom, br. 49327/11, 28. oktobar 2014.
Grădinar v. Moldova, br. 7170/02, 8. april 2008.
Grande Stevens and Others v. Italy, br. 18640/10 i četiri druge, 4. mart 2014.
Grässer v. Germany (odluka), br. 66491/01, 16. septembar 2004.

Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic (odluka) [Vv], br. 39794/98, ECHR 2002-VII
Greek Federation of Bank Employee Unions v. Greece (odluka), br. 72808/10, 6. decembar 2011.

Grišankova and Grišankovs v. Latvia (odluka), br. 36117/02, ECHR 2003-II

Groni v. Albania, br. 25336/04, 7. jul 2009.

Gross v. Switzerland [Vv], br. 67810/10, ECHR 2014.

Grossi and Others v. Italy (revision), br. 18791/03, 30. oktobar 2012.

Grzinčič v. Slovenia, br. 26867/02, 3. maj 2007.

Guisset v. France, br. 33933/96, ECHR 2000-IX

Güneş v. Turkey (odluka), br. 53916/00, 13. maj 2004.

Gürdeniz v. Turkey (odluka), br. 59715/10, 18. mart 2014.

Guruyan v. Armenia (odluka), br. 11456/05, 24. januar 2012.

Güzelyurtlu and Others v. Cyprus and Turkey [Vv], br. 36925/07, 29. januar 2019.

—H—

H.F. K-F v. Germany, br. 25629/94, odluka Komisije, 10. septembar 1996.

Haas v. Switzerland (odluka), br. 31322/07, 20. maj 2010.

Haász and Szabó v. Hungary, br. 11327/14 i 11613/14, 13. oktobar 2015.

Hadrabová and Others v. the Czech Republic (odluka), br. 42165/02 i 466/03, 25. septembar 2007.

Hamidovic v. Italy (odluka), br. 31956/05, 13. septembar 2011.

Hanzl and Špadrna v. the Czech Republic (odluka), br. 30073/06, 15. januar 2013.

Harkins v. the United Kingdom (odluka) [Vv], br. 71537/14, 15. jun 2017.

Hartman v. the Czech Republic, br. 53341/99, ECHR 2003-VIII

Hartung v. France (odluka), br. 10231/07, 3. novembar 2009.

Harutyunyan v. Armenia, br. 36549/03, ECHR 2007-III

Hasan Tunç and Others v. Turkey, br. 19074/05, 31. januar 2017.

Hassan v. the United Kingdom [Vv], br. 29750/09, ECHR 2014.

Havelka v. the Czech Republic (odluka), br. 7332/10, 20. septembar 2011.

Hebat Aslan and Firas Aslan v. Turkey, br. 15048/09, 28. oktobar 2014.

Hingitay 53 and Others v. Denmark (odluka), br. 18584/04, ECHR 2006-I

Hirsi Jamaa and Others v. Italy [Vv], br. 27765/09, ECHR 2012.

Hokkanen v. Finland, br. 25159/94, odluka Komisije, 15. maj 1996.

Holland v. Sweden (odluka), br. 27700/08, 9. februar 2010.

Holub v. the Czech Republic (odluka), br. 24880/05, 14. decembar 2010.

Horsham v. the United Kingdom, br. 23390/94, odluka Komisije, 4. septembar 1995.

Horvat v. Croatia, br. 51585/99, ECHR 2001-VIII

Hoti v. Croatia, br. 63311/14, 26. april 2018.

Hristozov and Others v. Bulgaria, br. 47039/11 i 358/12, ECHR 2012.

Hudecová and Others v. Slovakia (odluka), br. 53807/09, 18. decembar 2012

Humen v. Poland [Vv], br. 26614/95, 15. oktobar 1999.

Husayn (Abu Zubaydah) v. Poland, br. 7511/13, 24. jul 2014.

Hussein v. Albania and 20 Other Contracting States (odluka), br. 23276/04, 14. mart 2006.

Hutten-Czapska v. Poland [Vv], br. 35014/97, ECHR 2006-VIII

—I—

I.J.L. v. the United Kingdom (odluka), br. 39029/97, 6. jul 1999.

Iambor v. Romania (no. 1), br. 64536/01, 24. jun 2008.

İçyer v. Turkey (odluka), br. 18888/02, ECHR 2006-I

Idalov v. Russia [Vv], br. 5826/03, 22. maj 2012.

Ignats v. Latvia (odluka), br. 38494/05, 24. septembar 2013.
Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [Vv], br. 48787/99, ECHR 2004-VII
İlhan v. Turkey [Vv], br. 22277/93, ECHR 2000-VII
Illiu and Others v. Belgium (odluka), br. 14301/08, 19. maj 2009.
Imakayeva v. Russia, br. 7615/02, ECHR 2006-XIII
Ionescu v. Romania (odluka), br. 36659/04, 1. jun 2010.
Iordache v. Romania, br. 6817/02, 14. oktobar 2008.
İpek v. Turkey (odluka), br. 39706/98, 7. novembar 2000.
Ireland v. the United Kingdom, 18. januar 1978, Series A br. 25
İsaak and Others v. Turkey (odluka), br. 44587/98, 28. septembar 2006.
Islamic Republic of Iran Shipping Lines v. Turkey, br. 40998/98, ECHR 2007-V
Issa and Others v. Turkey, br. 31821/96, 16. novembar 2004.
Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia, br. 23687/05, 15. novembar 2011.
Ivko v. Russia, br. 30575/08, 15. decembar 2015.

—J—

J.B. and Others v. Hungary (odluka), br. 45434/12 i dve druge, 27. novembar 2018.
Jalloh v. Germany [Vv], br. 54810/00, ECHR 2006-IX
Jaloud v. the Netherlands [Vv], br. 47708/08, ECHR 2014.
Jančev v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (odluka), br. 18716/09, 4. oktobar 2011.
Jankovskis v. Lithuania, br. 21575/08, 17. januar 2017.
Janowiec and Others v. Russia [Vv], br. 55508/07 i 29520/09, ECHR 2013.
Jasinskis v. Latvia, br. 45744/08, 21. decembar 2010.
Jelić v. Croatia, br. 57856/11, 12. jun 2014.
Jeličić v. Bosnia and Herzegovina (odluka), br. 41183/02, ECHR 2005-XII
Jensen and Rasmussen v. Denmark (odluka), br. 52620/99, 20. mart 2003.
Jensen v. Denmark (odluka), br. 48470/99, ECHR 2001-X
Jeronovičs v. Latvia [Vv], br. 44898/10, 5. jul 2016.
Jian v. Romania (odluka), br. 46640/99, 30. mart 2004.
JKP Vodovod Kraljevo v. Serbia (odluka), br. 57691/09 i 19719/10, 16. oktobar 2018.
Joannou v. Turkey, br. 53240/14, 12. decembar 2017.
Johtti Sappmelacat Ry and Others v. Finland (odluka), br. 42969/98, 18. januar 2005.
Joos v. Switzerland, br. 43245/07, 15. novembar 2012.
Jørgensen and Others v. Denmark (odluka), br. 30173/12, 28. jun 2016.
Jovanović v. Croatia (odluka), br. 59109/00, ECHR 2002-III
Juhas Đurić v. Serbia (revision), br. 48155/06, 10. april 2012.
Jurica v. Croatia, br. 30376/13, 2. maj 2017.

—K—

K.S. and K.S. AG v. Switzerland, br. 19117/91, odluka Komisije, 12. januar 1994, DR 76
K2 v. the United Kingdom (odluka), br. 42387/13, 7. februar 2017.
Kaburov v. Bulgaria (odluka), br. 9035/06, 19. jun 2012.
Kadiķis v. Latvia (odluka), br. 47634/99, 29. jun 2000.
Kafkaris v. Cyprus (odluka), br. 9644/09, 21. jun 2011.
Kalashnikov v. Russia, br. 47095/99, ECHR 2002-VI
Kamaliyevy v. Russia, br. 52812/07, 3. jun 2010.
Karácsony and Others v. Hungary [Vv], br. 42461/13 i 44357/13, 17. maj 2016.
Karakó v. Hungary, br. 39311/05, 28. april 2009.
Karapanagiotou and Others v. Greece, br. 1571/08, 28. oktobar 2010.
Karelin v. Russia, br. 926/08, 20. septembar 2016.

Karner v. Austria, br. 40016/98, ECHR 2003-IX
Karoussiotis v. Portugal, br. 23205/08, ECHR 2011.
Karpylenko v. Ukraine, br. 15509/12, 11. februar 2016.
Kashlan v. Russia (odluka), br. 60189/15, 19. april 2016.
Káтай v. Hungary (odluka), br. 939/12, 18. mart 2014.
Kaur v. the Netherlands (odluka), br. 35864/11, 15. maj 2012.
Kaya and Polat v. Turkey (odluka), br. 2794/05 i 40345/05, 21. oktobar 2008.
Kefalas and Others v. Greece, 8. jun 1995, Series A br. 318-A
Kemmache v. France (no. 3), 24. novembar 1994, Series A br. 296-C
Kerechashvili v. Georgia (odluka), br. 5667/02, ECHR 2006-V
Kerimov v. Azerbaijan (odluka), br. 151/03, 28. septembar 2006.
Kerman v. Turkey, br. 35132/05, 22. novembar 2016.
Kerojärvi v. Finland, 19. jul 1995, Series A br. 322
Kezer and Others v. Turkey (odluka), br. 58058/00, 5. oktobar 2004.
Khadzhaliyev and Others v. Russia, br. 3013/04, 6. novembar 2008.
Khadzhimuradov and Others v. Russia, br. 21194/09 i 16 drugih, 10. oktobar 2017.
Khan v. the United Kingdom, br. 35394/97, ECHR 2000-V
Khashiyev and Akayeva v. Russia, br. 57942/00 i 57945/00, 24. februar 2005.
Khayrullina v. Russia, br. 29729/09, 19. decembar 2017.
Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia, br. 11082/06 i 13772/05, 25. jul 2013.
Kiiskinen and Kovalainen v. Finland (odluka), br. 26323/95, ECHR 1999-V
Kikots and Kikota v. Latvia (odluka), br. 54715/00, 6. jun 2002.
Kiousi v. Greece (odluka), br. 52036/09, 20. septembar 2011.
Kiril Zlatkov Nikolov v. France, br. 70474/11 i 68038/12, 10. novembar 2016.
Klass and Others v. Germany, 6. septembar 1978, Series A br. 28
Klausecker v. Germany (odluka), br. 415/07, 6. januar 2015.
Klyakhin v. Russia, br. 46082/99, 30. novembar 2004.
Koç and Tambaş v. Turkey (odluka), br. 46947/99, 24. februar 2005.
Koç and Tosun v. Turkey (odluka), br. 23852/04, 13. novembar 2008.
Koch v. Poland (odluka), br. 15005/11, 7. mart 2017.
Kokhreidze and Ramishvili v. Georgia (odluka), br. 17092/07 i 22032/07, 25. septembar 2012.
Kondrulin v. Russia, br. 12987/15, 20. septembar 2016.
Kongresna Narodna Stranka and Others v. Bosnia and Herzegovina (odluka), br. 414/11, 26. april 2016.
Konstantin Stefanov v. Bulgaria, br. 35399/05, 27. oktobar 2015.
Konstantinidis v. Greece, br. 58809/09, 3. april 2014.
Kopecký v. Slovakia [Vv], br. 44912/98, ECHR 2004-IX
Korenjak v. Slovenia (odluka), br. 463/03, 15. maj 2007.
Korizno v. Latvia (odluka), br. 68163/01, 28. septembar 2006.
Kornakovs v. Latvia, br. 61005/00, 15. jun 2006.
Korolev v. Russia (odluka), br. 25551/05, ECHR 2010.
Kósa v. Hungary (odluka), br. 53461/15, 21. novembar 2017.
Kotov v. Russia [Vv], br. 54522/00, 3. april 2012.
Koumoutsea and Others v. Greece (odluka), br. 56625/00, 13. decembar 2001.
Kozacioğlu v. Turkey [Vv], br. 2334/03, 19. februar 2009.
Kozlova and Smirnova v. Latvia (odluka), br. 57381/00, ECHR 2001-XI
Krstić v. Serbia, br. 45394/06, 10. decembar 2013.
Kudła v. Poland [Vv], br. 30210/96, ECHR 2000-XI
Kurić and Others v. Slovenia [Vv], br. 26828/06, ECHR 2012.
Kurşun v. Turkey, br. 22677/10, 30. oktobar 2018.
Kurt v. Turkey, 25. maj 1998, Reports 1998-III

—L—

Labsi v. Slovakia, br. 33809/08, 15. maj 2012.
Ladygin v. Russia (odluka), br. 35365/05, 30. avgust 2011.
LAGUTIN and Others v. Russia, br. 6228/09 i četiri druge, 24. april 2014.
Lambert and Others v. France [Vv], br. 46043/14, ECHR 2015.
Laska and Lika v. Albania, br. 12315/04 i 17605/04, 20. april 2010.
Łatak v. Poland (odluka), br. 52070/08, 12. oktobar 2010.
Laurus Invest Hungary KFT and Others v. Hungary (odluka), br. 23265/13 i pet drugih, ECHR 2015.
Leandro Da Silva v. Luxembourg, br. 30273/07, 11. februar 2010.
Lechesne v. France, br. 20264/92, odluka Komisije, 21. maj 1997.
Léger v. France (brisanje) [Vv], br. 19324/02, 30. mart 2009.
Lehtinen v. Finland (odluka), br. 39076/97, ECHR 1999-VII
Lekić v. Slovenia [Vv], br. 36480/07, 11. decembar 2018.
Lenzing AG v. Germany, br. 39025/97, odluka Komisije, 9. septembar 1998.
Lepojić v. Serbia, br. 13909/05, 6. novembar 2007.
Liblik and others v. Estonia, br. 173/15 i pet drugih, 28. maj 2019.
Lienhardt v. France (odluka), br. 12139/10, 13. septembar 2011.
Liepājnietiks v. Latvia (odluka), br. 37586/06, 2. novembar 2010.
Liga Portuguesa de Futebol Profissional v. Portugal (odluka), br. 49639/09, 3. april 2012.
Loizidou v. Turkey (meritum), 18. decembar 1996, *Reports* 1996-VI
Loizidou v. Turkey (prethodne primedbe), 23. mart 1995, Series A br. 310
Lopata v. Russia, br. 72250/01, 13. jul 2010.
Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal [Vv], br. 56080/13, 19. decembar 2017.
Lopez Cifuentes v. Spain (odluka), br. 18754/06, 7. jul 2009.
Lowe v. the United Kingdom (odluka), br. 12486/07, 8. septembar 2009.
Luchaninova v. Ukraine, br. 16347/02, 9. jun 2011.
Lukenda v. Slovenia, br. 23032/02, ECHR 2005-X
Lyons and Others v. the United Kingdom (odluka), br. 15227/03, ECHR 2003-IX

—M—

M. v. Denmark, br. 17392/90, odluka Komisije, 14. oktobar 1992, DR 73
M. v. the United Kingdom, br. 13284/87, odluka Komisije, 15. oktobar 1987, DR 54
M.A. and Others v. Lithuania, br. 59793/17, 11. decembar 2018.
M.A. v. France, br. 9373/15, 1. februar 2018.
M.N. and Others v. San Marino, br. 28005/12, 7. jul 2015.
M.S. v. Croatia (no. 2), br. 75450/12, 19. februar 2015.
M.S.S. v. Belgium and Greece [Vv], br. 30696/09, ECHR 2011.
Magnitskiy and Others v. Russia, br. 32631/09 i 53799/12, 27. avgust 2019.
Magomedov and others v. Russia, br. 33636/09 i devet drugih, 28. mart 2017.
Magyar Keresztény Mennonita Egyház and Others v. Hungary, br. 70945/11 i 8 drugih, ECHR 2014.
Makharadze and Sikharulidze v. Georgia, br. 35254/07, 22. novembar 2011.
Malhous v. the Czech Republic (odluka) [Vv], br. 33071/96, ECHR 2000-XII
Malkov v. Estonia, br. 31407/07, 4. februar 2010.
Malysh and Ivanin v. Ukraine (odluka), br. 40139/14 i 41418/14, 9. septembar 2014.
Mamatkulov and Askarov v. Turkey [Vv], br. 46827/99 i 46951/99, ECHR 2005-I
Mann v. the United Kingdom and Portugal (odluka), br. 360/10, 1. februar 2011.
Mannai v. Italy, br. 9961/10, 27. mart 2012.

Manoilescu and Dobrescu v. Romania and Russia (odluka), br. 60861/00, ECHR 2005-VI
Manuel v. Portugal (odluka), br. 62341/00, 31. januar 2002.
Maravić Markeš v. Croatia, br. 70923/11, 9. januar 2014.
Margaretić v. Croatia, br. 16115/13, 5. jun 2014.
Marguš v. Croatia [Vv], br. 4455/10, ECHR 2014.
Marić v. Croatia, br. 50132/12, 12. jun 2014.
Marion v. France, br. 30408/02, 20. decembar 2005.
Markovic and Others v. Italy [Vv], br. 1398/03, ECHR 2006-XIV
Martins Alves v. Portugal (odluka), br. 56297/11, 21. januar 2014.
Maslova and Nalbandov v. Russia, br. 839/02, 24. januar 2008.
Matoušek v. the Czech Republic (odluka), br. 9965/08, 29. mart 2011.
Matthews v. the United Kingdom [Vv], br. 24833/94, ECHR 1999-I
Matveyev v. Russia, br. 26601/02, 3. jul 2008.
McCann and Others v. the United Kingdom, 27. septembar 1995, Series A br. 324
McElhinney v. Ireland and the United Kingdom (odluka) [Vv], br. 31253/96, 9. februar 2000.
McFarlane v. Ireland [Vv], br. 31333/06, 10. septembar 2010.
McFeeley and Others v. the United Kingdom, br. 8317/78, odluka Komisije, 15. maj 1980, DR 20
McKerr v. the United Kingdom, br. 28883/95, ECHR 2001-III
McShane v. the United Kingdom, br. 43290/98, 28. maj 2002.
Medvedyev and Others v. France [Vv], br. 3394/03, ECHR 2010.
Mehmet Ali Ayhan and Others v. Turkey, br. 4536/06 i 53282/07, 4. jun 2019.
Melnichuk and Others v. Romania, br. 35279/10 i 34782/10, 5. maj 2015.
Melnik v. Ukraine, br. 72286/01, 28. mart 2006.
Meltex Ltd v. Armenia (odluka), br. 37780/02, 27. maj 2008.
Mentzen v. Latvia (odluka), br. 71074/01, ECHR 2004-XII
Merabishvili v. Georgia [Vv], br. 72508/13, 28. novembar 2017.
Merger and Cros v. France (odluka), br. 68864/01, 11. mart 2004.
Merit v. Ukraine, br. 66561/01, 30. mart 2004.
Micallef v. Malta [Vv], br. 17056/06, ECHR 2009.
Michalak v. Poland (odluka), br. 24549/03, 1. mart 2005.
Michaud v. France, br. 12323/11, ECHR 2012.
Migliore and Others v. Italy (odluka), br. 58511/13 i dve druge, 12. novembar 2013.
Mikolajová v. Slovakia, br. 4479/03, 18. januar 2011.
Milošević v. the Netherlands (odluka), br. 77631/01, 19. mart 2002.
Miroļubovs and Others v. Latvia, br. 798/05, 15. septembar 2009.
Miszczyński v. Poland (odluka), br. 23672/07, 8. februar 2011.
Mitrović v. Serbia, br. 52142/12, 21. mart 2017.
Mocanu and Others v. Romania [Vv], br. 10865/09 i dve druge, ECHR 2014.
Moldovan and Others v. Romania (odluka), br. 8229/04 i 29 drugih, 15. februar 2011.
Monnat v. Switzerland, br. 73604/01, ECHR 2006-X
Moon v. France, br. 39973/03, 9. jul 2009.
Mooren v. Germany [Vv], br. 11364/03, 9. jul 2009.
Moreira Barbosa v. Portugal (odluka), br. 65681/01, ECHR 2004-V
Moreira Ferreira v. Portugal (no. 2) [Vv], br. 19867/12, 11. jul 2017.
Moretti and Benedetti v. Italy, br. 16318/07, 27. april 2010.
Moskovets v. Russia, br. 14370/03, 23. april 2009.
Mouvement raëlien suisse v. Switzerland [Vv], br. 16354/06, ECHR 2012.
Mozer v. the Republic of Moldova and Russia [Vv], br. 11138/10, 23. februar 2016.
MPP Golub v. Ukraine (odluka), br. 6778/05, ECHR 2005-XI
Mrkić v. Croatia (odluka), br. 7118/03, 8. jun 2006.

Municipal Section of Antilly v. France (odluka), br. 45129/98, ECHR 1999-VIII
Muratovic v. Serbia (odluka), br. 41698/06, 21. mart 2017.
Muršić v. Croatia [Vv], br. 7334/13, 20. oktobar 2016.
Mutu and Pechstein v. Switzerland, br. 40575/10 i 67474/10, § 63, 2. oktobar 2018.
Mykhaylenko and Others v. Ukraine, br. 35091/02 i devet drugih, ECHR 2004-XII

—N—

N.A. v. the United Kingdom, br. 25904/07, 17. jul 2008.
Nada v. Switzerland [Vv], br. 10593/08, ECHR 2012.
Nagovitsyn and Nalgiyev v. Russia (odluka), br. 27451/09 i 60650/09, 23. septembar 2010.
Nasr and Ghali v. Italy, br. 44883/09, 23. februar 2016.
Nassau Verzekering Maatschappij N.V. v. the Netherlands (odluka), br. 57602/09, 4. oktobar 2011.
National federation of Sportspersons' Associations and unions (FNASS) and Others v. France, br. 48151/11 and 77769/13, 18. januar 2018.
Navalnyy v. Russia [Vv], br. 29580/12 i četiri druge, 15. novembar 2018.
Naydion v. Ukraine, br. 16474/03, 14. oktobar 2010.
Nencheva and Others v. Bulgaria, br. 48609/06, 18. jun 2013.
Neshkov and Others v. Bulgaria, br. 36925/10 i pet drugih, 27. januar 2015.
Nicholas v. Cyprus, br. 63246/10, 9. januar 2018.
Nicklinson and Lamb v. the United Kingdom (odluka), br. 2478/15 i 1787/15, 23. jun 2015.
Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [Vv], br. 41720/13, 25. jun 2019.
Nicoleta Gheorghe v. Romania, br. 23470/05, 3. april 2012.
Nikula v. Finland (odluka), br. 31611/96, 30. novembar 2000.
Nizomkhon Dzhurayev v. Russia, br. 31890/11, 3. oktobar 2013.
Nobili Massuero v. Italy (odluka), br. 58587/00, 1. april 2004.
Nogolica v. Croatia (odluka), br. 77784/01, ECHR 2002-VIII
Nolan and K. v. Russia, br. 2512/04, 12. februar 2009.
Nold v. Germany, br. 27250/02, 29. jun 2006.
Nölkenbockhoff v. Germany, 25. avgust 1987, Series A br. 123
Norbert Sikorski v. Poland, br. 17599/05, 22. oktobar 2009.
Normann v. Denmark (odluka), br. 44704/98, 14. jun 2001.
Novinskiy v. Russia, br. 11982/02, 10. februar 2009.
Nurmagomedov v. Russia, br. 30138/02, 7. jun 2007.

—O—

O'Halloran and Francis v. the United Kingdom [Vv], br. 15809/02 i 25624/02, ECHR 2007-III
O'Keeffe v. Ireland [Vv], br. 35810/09, ECHR 2014.
OAo Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia, br. 14902/04, 20. septembar 2011.
Öcalan v. Turkey [Vv], br. 46221/99, ECHR 2005-IV
Oferta Plus SRL v. Moldova, br. 14385/04, 19. decembar 2006.
Öğrü and Others v. Turkey, br. 60087/10 i dve druge, 19. decembar 2017.
Ohlen v. Denmark (brisanje), br. 63214/00, 24. februar 2005.
Olaechea Cahuas v. Spain, br. 24668/03, ECHR 2006-X
Olczak v. Poland (odluka), br. 30417/96, ECHR 2002-X (izvodi)
Oleksy v. Poland (odluka), br. 1379/06, 16. jun 2009.
Oliari and Others v. Italy, br. 18766/11 i 36030/11, 21. jul 2015.
Ölmez v. Turkey (odluka), br. 39464/98, 1. februar 2005.
Omkarananda and Divine Light Zentrum v. Switzerland, br. 8118/77, odluka Komisije, 19. mart 1981, DR 25

Oruk v. Turkey, br. 33647/04, 4. februar 2014.
Osmanov and Husseinov v. Bulgaria (odluka), br. 54178/00 i 59901/00, 4. septembar 2003.
Österreichischer Rundfunk v. Austria (odluka), br. 57597/00, 25. maj 2004.
Otto v. Germany (odluka), br. 21425/06, 10. novembar 2009.

—P—

P. v. Ukraine (odluka), br. 40296/16, 11. jun 2019.
Pais Pires de Lima v. Portugal, br. 70465/12, 12. februar 2019.
Paksas v. Lithuania [Vv], br. 34932/04, ECHR 2011.
Paladi v. Moldova [Vv], br. 39806/05, 10. mart 2009.
Palić v. Bosnia and Herzegovina, br. 4704/04, 15. februar 2011.
Papachelas v. Greece [Vv], br. 31423/96, ECHR 1999-II
Papamichalopoulos and Others v. Greece, 24. jun 1993, Series A br. 260-B
Paradiso and Campanelli v. Italy [Vv], br. 25358/12, 24. januar 2017.
Parizov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 14258/03, 7. februar 2008.
Parrillo v. Italy [Vv], br. 46470/11, ECHR 2015.
Paşa and Erkan Erol v. Turkey, br. 51358/99, 12. decembar 2006.
Patera v. the Czech Republic (odluka), br. 25326/03, 10. januar 2006.
Pauger v. Austria, br. 24872/94, odluka Komisije, 9. januar 1995.
Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom (odluka), br. 46477/99, 7. jun 2001.
Paulino Tomás v. Portugal (odluka), br. 58698/00, ECHR 2003-VIII
Peacock v. the United Kingdom (odluka), br. 28057/02, 5. januar 2016.
Peers v. Greece, br. 28524/95, ECHR 2001-III
Pellegriti v. Italy (odluka), br. 77363/01, 26. maj 2005.
Peñafiel Salgado v. Spain (odluka), br. 65964/01, 16. april 2002.
Pentagiotis v. Greece (odluka), br. 14582/09, 10. maj 2011.
Peraldi v. France (odluka), br. 2096/05, 7. april 2009.
Perlala v. Greece, br. 17721/04, 22. februar 2007.
Petra v. Romania, 23. septembar 1998, Reports 1998-VII
Petroiu v. Romania (revision), br. 33055/09, 7. februar 2017.
Petropavlovskis v. Latvia, br. 44230/06, ECHR 2015.
Petrova v. Latvia, br. 4605/05, 24. jun 2014.
Petrović v. Serbia, br. 40485/08, 15. jul 2014.
Philis v. Greece, br. 28970/95, odluka Komisije, 17. oktobar 1996.
Piętka v. Poland, br. 34216/07, 16. oktobar 2012.
Pisano v. Italy (brisanje) [Vv], br. 36732/97, 24. oktobar 2002.
Pitsayeva and Others v. Russia, br. 53036/08 i 19 drugih, 9. januar 2014.
POA and Others v. the United Kingdom (odluka), br. 59253/11, 21. maj 2013.
Pocasovschi and Mihaila v. the Republic of Moldova and Russia, br. 1089/09, 29. maj 2018.
Podeschi v. San Marino, br. 66357/14, 13. april 2017.
Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain, br. 34147/06, 21. septembar 2010.
Pop-Ilić and Others v. Serbia, br. 63398/13 i četiri druge, 14. oktobar 2014.
Popov v. Moldova (no. 1), br. 74153/01, 18. januar 2005.
Portu Juanenea and Sarasola Yarzabal v. Spain, br. 1653/13, 13. februar 2018.
Poslu and Others v. Turkey, br. 6162/04 i šest drugih, 8. jun 2010.
Post v. the Netherlands (odluka), br. 21727/08, 20. januar 2009.
Poznanski and Others v. Germany (odluka), br. 25101/05, 3. jul 2007.
Preda and Others v. Romania, br. 9584/02 i sedam drugih, 29. april 2014.
Predescu v. Romania, br. 21447/03, 2. decembar 2008.
Predil Anstalt v. Italy (odluka), br. 31993/96, 14. mart 2002.
Prencipe v. Monaco, br. 43376/06, 16. jul 2009.

Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium, 20. novembar 1995, Series A br. 332
Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a.A. v. Poland (odluka), br. 47550/06, 7. oktobar 2008.
Prystavska v. Ukraine (odluka), br. 21287/02, ECHR 2002-X
Puchstein v. Austria, br. 20089/06, 28. januar 2010.

—Q—

Quark Fishing Limited v. the United Kingdom (odluka), br. 15305/06, ECHR 2006-XIV

—R—

Radio France and Others v. France (odluka), br. 53984/00, ECHR 2003-X
Radomilja and Others v. Croatia [Vv], br. 37685/10 i 22768/12, 20. mart 2018.
Raimondo v. Italy, 22. februar 1994, Series A br. 281-A
Ramadan v. Malta, br. 76136/12, 21. jun 2016.
Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal [Vv], br. 55391/13 i dve druge, 6. novembar 2018.
Ramsahai and Others v. the Netherlands [Vv], br. 52391/99, ECHR 2007-II
Ranđelović and Others v. Montenegro, br. 66641/10, 19. septembar 2017.
Rantsev v. Cyprus and Russia, br. 25965/04, ECHR 2010.
Řehák v. the Czech Republic (odluka), br. 67208/01, 18. maj 2004.
Rezgui v. France (odluka), br. 49859/99, ECHR 2000-XI
Rhazali and Others v. France (odluka), br. 37568/09, 10. april 2012.
Ryabov v. Russia, br. 3896/04, 31. januar 2008.
Riad and Idiab v. Belgium, br. 29787/03 i 29810/03, 24. januar 2008.
Riđić and Others v. Serbia, br. 53736/08 i pet drugih, 1. jul 2014.
Riener v. Bulgaria, br. 46343/99, 23. maj 2006.
Rinck v. France (odluka), br. 18774/09, 19. oktobar 2010.
Ringeisen v. Austria, 16. jul 1971, Series A br. 13
Robert Lesjak v. Slovenia, br. 33946/03, 21. jul 2009.
Rõigas v. Estonia, br. 49045/13, 12. septembar 2017.
Roman Zakharov v. Russia [Vv], br. 47143/06, ECHR 2015.
Rooman v. Belgium [Vv], br. 18052/11, 31. januar 2019.
Rossi and Others v. Italy (odluka), br. 55185/08 i sedam drugih, 16. decembar 2008.
Rutkowski and Others v. Poland, br. 72287/10 i dve druge, 7. jul 2015.

—S—

S.A.S. v. France [Vv], br. 43835/11, ECHR 2014.
S.L. and J.L. v. Croatia, br. 13712/11, 7. maj 2015.
S.L. and J.L. v. Croatia (pravično zadovoljenje), br. 13712/11, 6. oktobar 2016.
S.P., D.P. and A.T. v. the United Kingdom, br. 23715/94, odluka Komisije, 20. maj 1996.
Sabri Güneş v. Turkey [Vv], br. 27396/06, 29. jun 2012.
Sadak v. Turkey, br. 25142/94 i 27099/95, 8. april 2004.
Sagayeva and Others v. Russia, br. 22698/09 i 31189/11, 8. decembar 2015.
Saghinadze and Others v. Georgia, br. 18768/05, 27. maj 2010.
Şahmo v. Turkey (odluka), br. 37415/97, 1. april 2003.
Sakhnovskiy v. Russia [Vv], br. 21272/03, 2. novembar 2010.
Şakir Kaçmaz v. Turkey, br. 8077/08, 10. novembar 2015.
Salman v. Turkey [Vv], br. 21986/93, ECHR 2000-VII
Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish v. Romania (odluka), br. 48107/99, 25. maj 2004.
Sánchez Ramirez v. France, br. 48787/99, odluka Komisije, 24. jun 1996, DR 86
Sancho Cruz and other "Agrarian Reform" cases v. Portugal, br. 8851/07 i 14 drugih, 18. januar 2011.

Șandru and Others v. Romania, br. 22465/03, 8. decembar 2009.
Sanles Sanles v. Spain (odluka), br. 48335/99, ECHR 2000-XI
Sapeyan v. Armenia, br. 35738/03, 13. januar 2009.
Sargsyan v. Azerbaijan (odluka) [Vv], br. 40167/06, 14. decembar 2011.
Sargsyan v. Azerbaijan [Vv], br. 40167/06, ECHR 2015.
Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland [Vv], br. 931/13, 27. jun 2017.
Savelyev v. Russia (odluka), br. 42982/08, 21. maj 2019.
Savridin Dzhurayev v. Russia, br. 71386/10, ECHR 2013.
Savu v. Romania (odluka), br. 29218/05, 11. oktobar 2011.
Scavuzzo-Hager and Others v. Switzerland (odluka), br. 41773/98, 30. novembar 2004.
Ščensnovičius v. Lithuania, br. 62663/13, 10. jul 2018.
Schipani and Others v. Italy, br. 38369/09, 21. jul 2015.
Schmidt v. Latvia, br. 22493/05, 27. april 2017.
Scoppola v. Italy (no. 2) [Vv], br. 10249/03, 17. septembar 2009.
Scordino v. Italy (odluka), br. 36813/97, ECHR 2003-IV
Scordino v. Italy (no. 1) [Vv], br. 36813/97, ECHR 2006-V
Scozzari and Giunta v. Italy [Vv], br. 39221/98 i 41963/98, ECHR 2000-VIII
Segame SA v. France, br. 4837/06, ECHR 2012.
Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [Vv], br. 27996/06 i 34836/06, ECHR 2009.
Sejdovic v. Italy [Vv], br. 56581/00, ECHR 2006-II
Selami and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 78241/13, 1. mart 2018.
Selami and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 67259/14, 9. februar 2017.
Selmouni v. France [Vv], br. 25803/94, ECHR 1999-V
Senator Lines GmbH v. fifteen member States of the European Union (odluka) [Vv], br. 56672/00, ECHR 2004-IV
Sergey Zolotukhin v. Russia [Vv], br. 14939/03, ECHR 2009.
Shalyavski and Others v. Bulgaria, br. 67608/11, 15. jun 2017 br. 52142/12, 21. mart 2017.
Shamayev and Others v. Georgia and Russia (odluka), br. 36378/02, 16. septembar 2003.
Shamayev and Others v. Georgia and Russia, br. 36378/02, ECHR 2005-III
Shchukin and Others v. Ukraine [Committee], br. 59834/09 i 249 drugih, 13. februar 2014.
Shefer v. Russia (odluka), br. 45175/04, 13. mart 2012.
Shevanova v. Latvia (brisanje) [Vv], br. 58822/00, 7. decembar 2007.
Shibendra Dev v. Sweden (odluka), br. 7362/10, 21. oktobar 2014.
Shioshvili and Others v. Russia, br. 19356/07, 20. decembar 2016.
Shishanov v. the Republic of Moldova, br. 11353/06, 15. septembar 2015.
Shtefan and Others v. Ukraine [Komitet], br. 36762/06 i 249 drugih, 31. jul 2014.
Shtukaturv v. Russia, br. 44009/05, ECHR 2008.
Siemaszko and Olszyński v. Poland, br. 60975/08 i 35410/09, 13. septembar 2016.
Siliadin v. France, br. 73316/01, ECHR 2005-VII
Šilih v. Slovenia [Vv], br. 71463/01, 9. april 2009.
Simitzi-Papachristou and Others v. Greece (odluka), br. 50634/11 i 18 drugih, 5. novembar 2013.
Sindicatul Păstorul cel Bun v. Romania [Vv], br. 2330/09, ECHR 2013.
Sine Tsaggarakis A.E.E. v. Greece, br. 17257/13, 23. maj 2019.
Sisojeva and Others v. Latvia (brisanje) [Vv], br. 60654/00, ECHR 2007-I
Slavgorodski v. Estonia (odluka), br. 37043/97, ECHR 1999-II
Slaviček v. Croatia (odluka), br. 20862/02, ECHR 2002-VII
Slivenko and Others v. Latvia (odluka) [Vv], br. 48321/99, ECHR 2002-II
Smirnov v. Russia (odluka), br. 14085/04, 6. jul 2006.
Sociedad Anónima del Ucieza v. Spain, br. 38963/08, 4. novembar 2014.

Söderman v. Sweden [Vv], br. 5786/08, ECHR 2013.
Soering v. the United Kingdom, 7. jul 1989, Series A br. 161
Sokolov and Others v. Serbia (odluka), br. 30859/10 i 6 drugih, 14. januar 2014.
Solmaz v. Turkey, br. 27561/02, 16. januar 2007
Spycher v. Switzerland (odluka), br. 26275/12, 17. novembar 2015.
Stamoulakatos v. Greece (no. 1), 26. oktobar 1993, Series A br. 271
Stamoulakatos v. the United Kingdom, br. 27567/95, odluka Komisije, 9. april 1997.
Star Cate – Epilekta Gevmata and Others v. Greece (odluka), br. 54111/07, 6. jul 2010.
State Holding Company Luganskvugillya v. Ukraine (odluka), br. 23938/05, 27. januar 2009.
Statileo v. Croatia, br. 12027/10, 10. jul 2014.
Ștefănescu v. Romania (odluka), br. 11774/04, 12. april 2011.
Stella and Others v. Italy (odluka), br. 49169/09 i 10 drugih, 16. septembar 2014.
Stepanian v. Romania, br. 60103/11, 14. jun 2016.
Stephens v. Cyprus, Turkey and the United Nations (odluka), br. 45267/06, 11. decembar 2008.
Stephens v. Malta (no. 1), br. 11956/07, 21. april 2009.
Stojkovic v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 14818/02, 8. novembar 2007.
Story and Others v. Malta, br. 56854/13 i dve druge, 29. oktobar 2015.
Stukus and Others v. Poland, br. 12534/03, 1. april 2008.
Sultygov and Others v. Russia, br. 42575/07 i 11 drugih, 9. oktobar 2014.
Šumbera v. the Czech Republic (odluka), br. 48228/08, 21. februar 2012.
Sürmeli v. Germany (odluka), br. 75529/01, 29. april 2004.
Sürmeli v. Germany [Vv], br. 75529/01, ECHR 2006-VII
Svinarenko and Slydanev v. Russia [Vv], br. 32541/08 i 43441/08, ECHR 2014.
Sylka v. Poland (odluka), br. 19219/07, 3. jun 2014.
Szott-Medyńska and Others v. Poland (odluka), br. 47414/99, 9. oktobar 2003.

—T—

Tahsin Acar v. Turkey [Vv], br. 26307/95, ECHR 2004-III
Tănase v. Moldova [Vv], br. 7/08, ECHR 2010.
Tanrikulu v. Turkey [Vv], br. 23763/94, ECHR 1999-IV
Tarakhel v. Switzerland [Vv], br. 29217/12, ECHR 2014.
Techniki Olympiaki A.E. v. Greece (odluka), br. 40547/10, 1. oktobar 2013.
The Holy Monasteries v. Greece, 9. decembar 1994, Series A br. 301-A
Thévenon v. France (odluka), br. 2476/02, ECHR 2006-III
Tomaszewscy v. Poland, br. 8933/05, 15. april 2014.
Torreggiani and Others v. Italy, br. 43517/09 i 6 drugih, 8. januar 2013.
Transpetrol, a.s., v. Slovakia (odluka), br. 28502/08, 15. novembar 2011.
Treska v. Albania and Italy (odluka), br. 26937/04, ECHR 2006-XI
Trivkanović v. Croatia, br. 12986/13, 6. jul 2017.
Trofimchuk v. Ukraine (odluka), br. 4241/03, 31. maj 2005.
Trubnikov v. Russia, br. 49790/99, 5. jul 2005.
Tsalikidis and Others v. Greece, br. 73974/14, 16. novembar 2017.
Tucka v. the United Kingdom (no. 1) (odluka), br. 34586/10, 18. januar 2011.
Tuna v. Turkey, br. 22339/03, 19. januar 2010.
Turgut and Others v. Turkey, br. 1411/03, 8. jul 2008.
Turturica and Casian v. the Republic of Moldova and Russia, br. 28648/06 i 18832/07, 30. avgust 2016.
Tyrer v. the United Kingdom, 25. april 1978, Series A br. 26

—U—

Ukraine-Tyumen v. Ukraine, br. 22603/02, 22. novembar 2007.
Ülke v. Turkey (odluka), br. 39437/98, 1. jun 2004.
Unédic v. France, br. 20153/04, 18. decembar 2008.
Unifaun Theatre Productions Limited and Others v. Malta, br. 37326/13, 15. maj 2018.
Uzun v. Turkey (odluka), br. 10755/13, 30. april 2013.

—V—

V.D. v. Croatia (no. 2), br. 19421/15, 15. novembar 2018.
V.D. and Others v. Russia, br. 72931/10, 9. april 2019.
V.P. v. Estonia (odluka), br. 14185/14, 10. oktobar 2017.
Vallianatos and Others v. Greece [Vv], br. 29381/09 i 32684/09, ECHR 2013.
Van Colle v. the United Kingdom, br. 73974/14, § ..., 16. novembar 2017.
Van der Putten v. the Netherlands (odluka), br. 15909/13, 27. avgust 2013.
Van der Tang v. Spain, 13. jul 1995, Series A br. 321
Van Oosterwijck v. Belgium, 6. novembar 1980, Series A br. 40
Van Velden v. the Netherlands, br. 30666/08, 19. jul 2011.
Varadinov v. Bulgaria, br. 15347/08, 5. oktobar 2017.
Varbanov v. Bulgaria, br. 31365/96, ECHR 2000-X
Varnava and Others v. Turkey [Vv], br. 16064/90 et al., ECHR 2009.
Vartic v. Romania (no. 2), br. 14150/08, 17. decembar 2013.
Vasilchenko v. Russia, br. 34784/02, 23. septembar 2010.
Vasilescu v. Belgium, br. 64682/12, 25. novembar 2014.
Vasiliauskas v. Lithuania [Vv], br. 35343/05, ECHR 2015.
Vasiliciuc v. the Republic of Moldova, br. 15944/11, 2. maj 2017.
Vasiliy Ivashchenko v. Ukraine, br. 760/03, 26. jul 2012.
Vasilkoski and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, br. 28169/08, 28. oktobar 2010.
Vassilios Athanasiou and Others v. Greece, br. 50973/08, 21. decembar 2010.
Vasyanovich v. Russia (odluka), br. 9791/05, 27. septembar 2016.
Vatandaş v. Turkey, br. 37869/08, 15. maj 2018.
Veeber v. Estonia (no. 1), br. 37571/97, 7. novembar 2002.
Velev v. Bulgaria, br. 43531/08, 16. april 2013.
Velikova v. Bulgaria (odluka), br. 41488/98, ECHR 1999-V
Velikova v. Bulgaria, br. 41488/98, ECHR 2000-VI
Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland (no. 2) [Vv], br. 32772/02, ECHR 2009.
Veriter v. France, br. 31508/07, 14. oktobar 2010.
Vernillo v. France, 20. februar 1991, Series A br. 198
Vidu and Others v. Romania (revision), br. 9835/02, 17. januar 2017.
Vijayanathan and Pusparajah v. France, 27. avgust 1992, Series A br. 241-B
Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia [Vv], br. 71243/01, 25. oktobar 2012.
Vladimir Romanov v. Russia, br. 41461/02, 24. jul 2008.
Voggenreiter v. Germany, br. 47169/99, ECHR 2004-I
Vojnović v. Croatia (odluka), br. 4819/10, 26. jun 2012.
Vučković and Others v. Serbia (prethodne primedbe) [Vv], br. 17153/11 i 29 drugih, 25. mart 2014.

—W—

Waite and Kennedy v. Germany [Vv], br. 26083/94, ECHR 1999-I
Weber and Saravia v. Germany (odluka), br. 54934/00, ECHR 2006-XI

Williams v. the United Kingdom (odluka), br. 32567/06, 17. februar 2009.
Worm v. Austria, 29. avgust 1997, *Reports* 1997-V

—X—

X v. France, 31. mart 1992, Series A br. 234-C
X. v. France, br. 9587/81, odluka Komisije, 13. decembar 1982, DR 29
X. v. Germany, br. 1611/62, odluka Komisije, 25. septembar 1965.
X. v. Germany, br. 7462/76, odluka Komisije, 7. mart 1977, DR 9
X. v. Italy, br. 6323/73, odluka Komisije, 4. mart 1976, DR 3
X. v. the Netherlands, br. 7230/75, odluka Komisije, 4. oktobar 1976, DR 7
X. v. the United Kingdom, br. 6956/75, odluka Komisije, 10. decembar 1976, DR 8
X. v. the United Kingdom, br. 8206/78, odluka Komisije, 10. jul 1981, DR 25
Xenides-Arestis v. Turkey, br. 46347/99, 22. decembar 2005.
Xynos v. Greece, br. 30226/09, 9. oktobar 2014.

—Y—

Y v. Latvia, br. 61183/08, 21. oktobar 2014.
Y.F. v. Turkey, br. 24209/94, ECHR 2003-IX
Yaşa v. Turkey, 2. septembar 1998, *Reports* 1998-VI
Yatsenko v. Ukraine, br. 75345/01, 16. februar 2012.
Yavuz Selim Güler v. Turkey, br. 76476/12, 15. decembar 2015.
Yepishin v. Russia, br. 591/07, 27. jun 2013.
Yonghong v. Portugal (odluka), br. 50887/99, ECHR 1999-IX
Yorgiyadis v. Turkey, br. 48057/99, 19. oktobar 2004.
Yurttas v. Turkey, br. 25143/94 i 27098/95, 27. maj 2004.

—Z—

Zakharkin v. Russia, br. 1555/04, 10. jun 2010.
Žáková v. the Czech Republic (pravično zadovoljenje), br. 2000/09, 6. april 2017.
Zana v. Turkey, 25. novembar 1997, *Reports* 1997-VII
Zastava It Turs v. Serbia (odluka), br. 24922/12, 9. april 2013.
Zehentner v. Austria, br. 20082/02, 16. jul 2009.
Zhdanov and Others v. Russia, br. 12200/08 i dve druge, 16. jul 2019.
Zhidov v. Russia, br. 54490/10 i tri druge, 16. oktobar 2018.
Ziętal v. Poland, br. 64972/01, 12. maj 2009.
Zihni v. Turkey (odluka), br. 59061/16, 29. novembar 2016.
Živić v. Serbia, br. 37204/08, 13. septembar 2011.
Zubkov and Others v. Russia, br. 29431/05 i dve druge, 7. novembar 2017.
Zwinkels v. the Netherlands (odluka), br. 16593/10, 9. oktobar 2012

Translation co-funded
by the European Union

Prevod ovog dokumenta je pripremljen uz finansijsku pomoć zajedničkog programa Evropske Unije i Saveta Evrope “Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022”. Stavovi izraženi u dokumentu ni na koji način ne izražavaju stavove Evropske unije.